

พุทธวิธีการสื่อสารเครื่องมือ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย

**BUDDHIST COMMUNICATION OF THE NOBLE
EIGHTFOLD PATH FOR GENERATION Y**

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

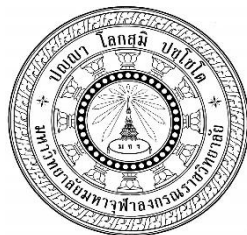
พุทธวิธีการเสื่อมรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย

นางสาวจันทรทิพย์ ชุคค์ดีพาณิชย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddhist Communication of the Noble Eightfold Path for Generation Y

Miss Chanthip Chusakpanish

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Dhamma Communication)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พุทธวิธีการเสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ชยุต ภาวนานันท์กุล)

กรรมการ

(ดร.บุญเลิศ โอธสุ)

กรรมการ

(ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.บุญเลิศ โอธสุ

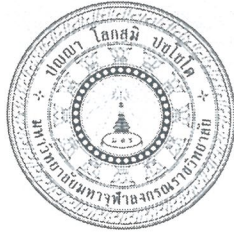
ประธานกรรมการ

ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวจันทิพย์ ชุคักดิ์พาณิชย์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“พุทธวิธีการเสื่อมรรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวัย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ชยุต ภาวนันท์กุล)

กรรมการ

(ดร.บุญเลิศ โอธสุ)

กรรมการ

(ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.บุญเลิศ โอธสุ

ประธานกรรมการ

ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวจันทรทิพย์ ชุคักดีพาณิษฐ์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย

ผู้วิจัย : นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร. บุญเลิศ โอฐสุ ป.ธ.๘, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),

พธ.ม. (ธรรมนิเทศ), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: ดร. จุฑามาศ วาริแสงทิพย์ อ.บ. (อภิธรรมบัณฑิต), วท.บ. (การพยาบาล
เกียรตินิยม), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารของเจนเนอเรชั่นวายในปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย จำนวน ๑๐ คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ รูป/คน และกลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนเนอเรชั่นวายในการดำรงชีวิตประจำวัน จำนวน ๕ คน เพื่อหาข้อสรุปในการสื่อสารหลักธรรมสำหรับเจนเนอเรชั่นวายในปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า เจนเนอเรชั่นวายเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติและสังคมมาทุกยุคทุกสมัย ยุคโลกาภิวัตน์นี้ เจนเนอเรชั่นวายมีความโน้มเอนไปทางด้านสุดโต่งของการปรนเปรอตนเองให้มีความสุขทางวัตถุด้วยกิเลสตัณหา เพราะเสพติดการสื่อสารออนไลน์ โดยขาดทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้สังคมมีความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องหาวิธีเสริมสร้างปัญญาให้สามารถดำเนินชีวิตในทางสายกลาง

พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา คือ พระพุทธองค์เป็นผู้ส่งสาร สารคือหลักอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคมีองค์ ๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งย่อลงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติ ที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระพุทธองค์ใช้ช่องทางการสื่อสารคือการแสดง สอน ทานา ถาถามตอบ และผู้รับสารคือสาวก

พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย ควรเป็นการสื่อสารสองทาง บูรณาการศาสตร์แขนงอื่น ๆ มาประกอบการสื่อสารเพื่อให้เจนเนอเรชั่นวายเกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันเพราะอริยมรรคเป็นวิธีดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้อง

ตามหลักศีลธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ ด้วยวิธีการสื่อสารแบบผสมผสานที่มีองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องสาร และผู้รับสาร ผ่านสื่อดิจิทัล ผสมกับนำหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ (มัชฌิมาปฎิปปทา) มาบูรณาการกับทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสอดคล้อง ช่วยให้วิธีการสื่อสารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารและหลักธรรมคำสอนควบคู่กันไป วิธีที่ได้จึงเป็นลักษณะกระบวนการสื่อสารที่พร้อมด้วยมรรคมีองค์ ๘ ที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ปัญญา ศีล และสมาธินั่นเอง

Thesis Title : Buddhist Communication of the Noble Eightfold Path for Generation Y

Researcher : Miss Chanthip Chusakpanish

Degree : Master of Arts (Dhamma Communication)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Boonlert Otsu, Pali VIII, B.A. (Teaching Society Studies),
M.A. (Dhamma Communication), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Jutamas Vareesangthip, B.Sc. (Nursing),
B.A. (Abidhamma Studies), M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 19, 2018

Abstract

This research's objectives are 1) To study the present communication of Generation Y 2) To study Buddhist communication of the Noble Eightfold Path and 3) To apply Buddhist communication of the Noble Eightfold Path for Generation Y. This work is the qualitative research on documentation and field study, collecting data with the in-depth interview of the target groups, i.e. 10 persons of Generation Y, 2 persons of the experts in Buddhism and 5 persons of the ones associate with Generation Y in daily life to come up with the dhamma method of communication for Generation Y at present time.

The results show that Generation Y has been an essential group of people in the society from past until present. Now it is the globalization era where Generation Y tends to extremely indulge themselves with material. Because Generation Y is addicted to on-line communication without the digital literacy skill, therefore the society is at risk of the inappropriate technology usage. It is necessary to find the way to cultivate wisdom for Generation Y to be able to live in the middle path.

Buddhist communication for Generation Y In Buddha's time, the Buddha is the Sender, the Message is the Four Noble Truths, i.e. Suffering, Cause of Suffering, Cessation of Suffering and the Path leading to the Cessation of Suffering which is the

Noble Eightfold Path consist of the Right Understanding, the Right Thought, the Right Speech, the Right Action, the Right Livelihood, the Right Effort, the Right Mindfulness, and the Right Concentration. The Noble Eightfold Path is called Majjhimapatipada which can be summarized in Tisikkha: the Threefold Training simply called morality, concentration and wisdom. The Buddha used as the Channel in his expositions; the lecture, conversation, question & answer and the Receivers are the disciples.

The Buddhist communication of the Noble Eightfold Path for Generation Y should be the two-way communication integrating other sciences to form the practical communication enabling Generation Y to be creative and can apply in their daily lives because the path leading to the cessation of suffering is the way of life embracing morality and benefiting to the person. With the method of the Middle Path Communication comprising the key components, i.e. Sender, Message, Channel, Receiver through digital media blend in with the Majjhimapatipada principle incorporated with the digital literacy skill enhancing the more effective and efficient communication. It explains the communication process and dhamma of the Buddha simultaneously therefore, it is the method integrating the Noble Eightfold Path in the form of morality, concentration and wisdom.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ หากปราศจากการให้คำแนะนำและความเมตตาอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัย ดร.บุญเลิศ โอธสุ และ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ โดยอาจารย์ทั้งสองท่านได้ให้การดูแล เอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดช่วงของการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นพิเศษ

ร่วมกับอาจารย์ทั้งสองท่านข้างต้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาธรรมนิเทศ พี่น้องและเจ้าหน้าที่ร่วมสถาบันทุกท่าน ที่ให้ความรู้ ความช่วยเหลือต่าง ๆ เป็นอย่างดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ หากงานชิ้นนี้จะมีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา และสังคมในวงกว้างประการใด ผู้วิจัยขอน้อมถวายบุญกุศลนี้บูชาแด่คุณพระศรีรัตนตรัย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และพระที่บำเพ็ญอุปัชฌาย์บิณฑบาตของผู้วิจัยด้วยเทอญ

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุคักดีพาณิชย์

๑ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
 บทที่ ๑ บทนำ	 ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๒
 บทที่ ๒ สภาพการสื่อสารของเจนเนอเรชันวายในปัจจุบัน	 ๑๓
๒.๑ การจำแนกกลุ่มคนในปัจจุบัน	๑๓
๒.๒ ลักษณะของกระบวนการสื่อสาร	๑๖
๒.๓ ทฤษฎีการสื่อสาร	๑๗
๒.๓.๑ ทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติล	๑๗
๒.๓.๒ ทฤษฎีการสื่อสารของเดอเฟอร์	๑๘
๒.๓.๓ ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล	๑๙
๒.๓.๔ ประเภทของการสื่อสาร	๒๐
๒.๓.๔.๑ การสื่อสารในลักษณะทางเดียว	๒๐
๒.๓.๔.๒ การสื่อสารในลักษณะสองทาง	๒๐
๒.๓.๕ ประเภทของปฏิกิริยาตอบกลับ	๒๑
๒.๓.๕.๑ เกณฑ์เวลาที่เกิดปฏิกิริยาตอบกลับ	๒๑
๒.๓.๕.๒ เกณฑ์ภาษาที่ใช้ในการตอบกลับ	๒๑
๒.๓.๕.๓ เกณฑ์ลักษณะของผลจากปฏิกิริยาตอบกลับ	๒๑

๒.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการสื่อสาร	๒๒
๒.๔.๑ สิ่งรบกวนในการสื่อสาร	๒๒
๒.๔.๑.๑ สิ่งรบกวนสารทางกายภาพ	๒๒
๒.๔.๑.๒ สิ่งรบกวนสารทางจิตใจ	๒๒
๒.๔.๒ ปัญหาการสื่อสาร	๒๒
๒.๔.๒.๑ ปัญหาการสื่อสารด้านความหมาย	๒๒
๒.๔.๒.๒ ปัญหาการสื่อสารด้านเทคนิค	๒๓
๒.๔.๒.๓ ปัญหาการสื่อสารด้านประสิทธิภาพ	๒๓
๒.๕ สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน	๒๓
๒.๖ สรุป	๒๔

บทที่ ๓ พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา	๒๖
๓.๑ การจำแนกกลุ่มคนในสมัยพุทธกาล	๒๖
๓.๒ องค์ประกอบการสื่อสารกับเจนวายในสมัยพุทธกาล	๓๑
๓.๒.๑ องค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร	๓๑
๓.๒.๒ องค์ประกอบด้านสาร	๓๒
๓.๒.๓ องค์ประกอบด้านช่องทางการสื่อสาร	๓๓
๓.๒.๔ องค์ประกอบด้านผู้รับสาร	๓๔
๓.๒.๕ พุทธวิธีการสื่อสาร	๓๖
๓.๓ มรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนวายในสมัยพุทธกาล	๓๖
๓.๓.๑ ความหมายของมรรคมีองค์ ๘	๓๘
๓.๓.๑.๑ ความหมายตามศัพท์	๓๘
๓.๓.๑.๒ ความหมายตามนัยของพุทธศาสนา	๓๘
๓.๓.๒ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมีองค์ ๘	๓๙
๓.๓.๒.๑ มรรคมีองค์ ๘ ในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา	๓๙
๓.๓.๒.๒ มรรคมีองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอก-ภายใน	๔๐
๓.๓.๒.๓ มรรคมีองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา	๔๐
๓.๓.๒.๔ หมวดหมู่ของมรรคมีองค์ ๘	๔๒
๑) หมวดปัญญา	๔๒
(๑) สัมมาทิฐิ	๔๒
(๒) สัมมาสังกัปปะ	๔๒
๒) หมวดศีล	๔๓
(๑) สัมมาวาจา	๔๓
(๒) สัมมากัมมันตะ	๔๓
(๓) สัมมาอาชีวะ	๔๓

๓) หมวดสมาธิ	๔๓
(๑) สัมมาวายามะ	๔๓
(๒) สัมมาสติ	๔๔
(๓) สัมมาสมาธิ	๔๕
๓.๔ สรุป	๔๘
บทที่ ๔ พุทธวิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย	๔๙
๔.๑ แนวคิดพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเจนวายจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	๔๙
๔.๑.๑ กลุ่มเจนวาย	๔๙
๔.๑.๒ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา	๕๑
๔.๑.๓ กลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวายในการดำรงชีวิตประจำวัน	๕๒
๔.๒ การประยุกต์พุทธวิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย	๕๔
๔.๒.๑ วัตถุประสงค์การประยุกต์พุทธวิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนวาย	๕๗
๔.๒.๒ การประยุกต์วิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนวาย	๕๗
๔.๒.๒.๑ ผู้ส่งสาร	๕๙
๔.๒.๒.๒ สาร	๕๙
๔.๒.๒.๓ ช่องสาร	๕๙
๔.๒.๒.๔ ผู้รับสาร	๕๙
๔.๓ สรุป	๕๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๖๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๐
๕.๑.๑ สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน	๖๐
๕.๑.๒ พุทธวิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ ในพุทธศาสนา	๖๑
๕.๑.๓ พุทธวิธีการเสื่อมรมมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย	๖๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๒
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ	๖๒
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๖๒
บรรณานุกรม	๖๓
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๖๘
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์	๗๒
ภาคผนวก ค. หนังสือเชิญผู้ให้สัมภาษณ์	๗๔
ประวัติผู้วิจัย	๙๒

สารบัญภาพ

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๑ ตารางแสดงความสอดคล้องมรรคมีองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา	๔๒
แผนภาพ	หน้า
แผนภาพที่ ๑ พุทธวิธีการสือมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนวายในการสื่อสารชีวิตประจำวัน	๕๘

คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ “พุทธรูปวิธีการสื่อมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย” ใช้อ้างอิงจาก พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิง ใช้อักษรย่อ ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด โดยการอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๑ หมายถึง คัมภีร์วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๔ ข้อ ๑๔ หน้า ๒๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิ่นณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อ้างอิงจากอรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓ เรียงตามลำดับดังนี้ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ส.ส.อ.(ไทย) ๑/๔/๓๖ หมายถึง สังยุตตนิกาย สारัตถปกาสินี สคาถวรรคอรรถกถา ภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๔ หน้าที่ ๓๖

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ส.ส.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สारัตถปกาสินี สคาถวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย จัมมปทอรรถกถา	(ภาษาไทย)

คำย่อชื่อคัมภีร์วิสุทธิมรรค

อ้างอิงจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕ เรียงตามลำดับดังนี้ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิสุทธิ. (ไทย) ๒/๗๐๘/๓๘๐ หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๒ ข้อที่ ๗๐๘ หน้าที่ ๓๘๐

วิสุทธิ. (ไทย)	=	คัมภีร์วิสุทธิมรรค	(ภาษาไทย)
----------------	---	--------------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวมาถึงสังคมยุคดิจิทัลที่เจนเนอเรชันวายจะมีบทบาทสำคัญ ความพยายามในการพัฒนาประเทศโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางนั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับประเทศไทย เนื่องจากความเจริญของสังคมนั้นมาจากทรัพยากรบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนในหลายช่วงอายุ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีลักษณะเฉพาะ มีความสนใจและความถนัดที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมพวกเขา มา ดังนั้นเราจึงควรทำความรู้จักและเข้าใจกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเจนเนอเรชันวาย ซึ่งเริ่มเข้าสู่วัยแรงงานที่จะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

สังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมของการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจทุนนิยม เสรีนิยม ซึ่งล้วนส่งเสริมสนับสนุนให้คนไขว่คว้าหาความสุขทางวัตถุเพื่อให้ตนเองมีความสุขสบาย สนุกสนาน เพลิดเพลิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ที่ความเจริญทางเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างมาก ทุกอย่างเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและง่ายดาย เพียงปลายนิ้วสัมผัส ทำให้คนที่ไม่ยังคิดหลงผิด เดินผิดทางไปสู่ความเสื่อม อันจะนำอันตรายมาสู่ชีวิตตนเองและสังคมส่วนรวม ด้วยเหตุที่วามมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่โดยลำพังผู้เดียวได้ ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ พึ่งพาอาศัยกัน ทุกคนเป็นส่วนประกอบแวดล้อมของกันและกัน ทุกคนมีความสำคัญต่อกันและกัน ดังนั้นทุกคนจึงควรมีความตระหนักและมุ่งพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีคุณภาพ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมหมู่มากอีกด้วย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้ทุกคนรู้จักชีวิต รู้จักตนเอง รู้จักความจริงของธรรมชาติเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข รู้จักว่าทุกข์คืออะไร และสอนวิธีดับทุกข์เพื่อให้ปฏิบัติตนสู่ความสุขขั้นสูงสุดที่มนุษย์จะพึงสามารถมีได้ และเป็นความสุขที่แท้จริง มิใช่เป็นเพียงสิ่งสมมุติเพียงชั่วคราวชั่วคราเท่านั้น หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาคืออริยสัจ ๔^๑ ประกอบไปด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พระองค์ทรงชี้ทางเดินที่ถูกต้องไปสู่การพ้นทุกข์ คือมรรคมรรค ๘^๒ ซึ่งเป็นทางสายกลาง หมายถึงทางที่ถูก ซึ่งจะนำไปให้ถึงจุดหมาย เป็นทางที่พอดี ไม่สุดโต่งไปข้างซ้าย

^๑ คุุราลละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๑-๒๒.

^๒ สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐-๒๑. (หมายถึงเรื่อง อัมมจักกัปปวัตตนสูตร)

หรือสุดโต่งไปข้างขวา ไม่ว่าจะเป็นด้านทรมานตนเองให้เกิดความลำบากโดยไม่พบทางพ้นทุกข์ (อัตตกลีณญาณโยค)^๓ หรือปรนเปรอตนเองด้วยความสุขโดยกิเลสตัณหา (กามสุขัลลิกานุโยค)^๔ ที่ทำให้วนเวียนในวัฏฏะ หาทางออกไม่ได้ ขาดปัญญาพิจารณาให้เห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริง สองทางผิดที่พระพุทธเจ้าทรงบอกให้หลีกเลี่ยง ไม่ให้ไปนั้น ไม่ว่ามนุษย์ยุคสมัยไหนก็สามารถพลาดไปได้ทั้งนั้น ดังที่เป็นมาแล้วก็ตาม ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ตาม วิถีชีวิตของมนุษย์และการทำกิจกรรมดำเนินกิจการทั้งหลาย แม้แต่อารยธรรมของมนุษย์ก็เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น เมื่อไม่เข้าสู่วิถีที่ถูกต้องเป็นทางสายกลาง ก็เล่นไปในทางสุดโต่ง ไม่ทางซ้ายก็ทางขวา ดังเช่นในสังคมแบบหนึ่ง มุ่งไปในทางของการเสพบริโภค เสรี ปลดปล่อยตามใจอยากกันเต็มที่ ใครจะเป็นทาสทาส ก็เป็นทาสของตัณหาได้อย่างเสรี ส่วนในสังคมอีกแบบหนึ่ง ก็จะบังคับกำหนดให้ต้องทำ ต้องเป็นอยู่อย่างนั้น ๆ ห้ามคิด ห้ามพูดขัดแย้งออกมา ให้เป็นทาสแห่งวิหิงสากันอย่างเต็มที่ ส่วนทางสายกลางที่พระพุทธองค์สอนนี้เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา^๕

ทางสายกลางนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทุกคนควรทำความเข้าใจ เพราะสิ่งใดที่อยู่ตรงกลางมักเป็นสิ่งที่มีความหมายสูงสุด คำว่า "กลาง" นี้ไม่ว่าจะใช้กับคนหรือสิ่งของก็มักมีคุณค่ามาก มีความโดดเด่น เช่น แหวนก็มักประดับตัวเรือนด้วยอัญมณีมีค่าตรงกลางของแหวนนั้น แม้กับคนเราถ้าแบ่งง่าย ๆ เป็นช่วงอายุแล้ว มีวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา และจะเห็นได้ว่าคนหนุ่มสาวหรือวัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มาก เพราะสังคมที่มีแต่เด็ก ยังไม่สามารถสร้างความเจริญได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะตัวเด็กเองยังต้องพึ่งพิงผู้ใหญ่ในการสั่งสอน อบรม ฝึกฝน ให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองได้ หรือถ้าสังคมนั้นมีแต่คนสูงอายุที่กำลังวังชาเริ่มถดถอย สมรรถนะของสมองมีความเสื่อมไป ซึ่งเป็นธรรมชาติของสังขาร พวกเขาเหล่านั้นก็ไม่สามารถทุ่มเทกำลังกาย กำลังสมองเพื่อช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าเจริญยิ่งขึ้นไปได้ ดังนั้น คนวัยหนุ่มสาวซึ่งเป็นวัยตรงกลางระหว่างเด็กและคนแก่จึงเป็นวัยที่มีความสำคัญ นี่เป็นการแบ่งช่วงวัยตามแบบสังคมทั่วไป เริ่มจากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ที่สร้างฐานะทางครอบครัวและค่อย ๆ ลดภาระงานลงไปเข้าสู่วัยเกษียณอายุ คือ อายุจากเด็กถึง ๑๙ ปี เป็นวัยเรียนรู้ในระดับพื้นฐาน อายุ ๒๐ - ๖๐ ปี เป็นวัยทำงานเพื่อสร้างฐานะแก่ตนและครอบครัว และวัยสุดท้าย คือ วัยเกษียณอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ก็จะอยู่กับครอบครัวและลดภาระงานทุกอย่างให้น้อยลง ซึ่งในวัยแต่ละวัยนั้นต้องอาศัยหลักธรรมช่วยส่งเสริมจึงจะทำให้เกิดคุณค่าในแต่ละวัย และยังส่งผลประโยชน์ถึงวัยต่อ ๆ ไป

ศาสนาพุทธเถรวาท มองว่าวงจรชีวิตที่เป็นไปอย่างปกติของมนุษย์คนหนึ่งนั้นในสังคมนั้น ได้แก่ ๑) ปฐมวัย หลักธรรมที่ส่งเสริมวัยนี้ เช่น กตัญญูกตเวทิตา อธิบาป การคบมิตร เบญจศีล

^๓ อ้างแล้ว.

^๔ อ้างแล้ว.

^๕ อ้างแล้ว.

เบญจธรรม ๒) มัชฌิมวัย ส่งเสริมด้วยหลักธรรม อาทิ ขรวาสาธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และ ๓) ปัจฉิมวัย ส่งเสริมด้วยหลักธรรม เช่น ไตรลักษณ์ อริยสัจ กรรม สติปัญญา เป็นต้น^๖

ในขณะที่ทฤษฎีตะวันตก ซึ่งแบ่งคนออกเป็นหลายช่วงอายุและมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามยุคสมัย แต่โดยมากแล้วนักวิชาการและนักเขียนชาวตะวันตกได้แบ่งกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจตามช่วงอายุและคุณลักษณะเด่น^๗ หรือที่เรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่าเจนเนอเรชัน (Generation) เอาไว้ ๓ กลุ่ม ได้แก่

เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomers) คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1946-1964 (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๗) หรือประมาณช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา อายุประมาณ ๕๐-๗๐ ปี ประชากรกลุ่มนี้กล่าวได้ว่ามีส่วนมากที่สุดในเมื่อพิจารณาภาพรวมทั่วโลก เนื่องมาจากหลังสงครามโลกนั้น มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก รัฐบาลในหลายประเทศจึงรณรงค์ให้ประชากรมีทายาทให้มากขึ้น ส่งผลให้มีอัตราการเกิดของประชากรสูงมาก คนกลุ่มนี้มีลักษณะนิสัยยึดมั่น ไม่เปลี่ยนแปลงความคิดง่าย ๆ บางครั้งจึงถูกมองว่าเป็นพวกอนุรักษ์นิยม ให้ความสำคัญกับผลงานแม้ว่าจะต้องใช้เวลาอันยาวนานกว่าจะประสบความสำเร็จ เคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และมักปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีความทุ่มเทกับการทำงานมาก

เจนเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X) เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1965-1976 (พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๙) อายุประมาณ ๔๐-๕๐ ปีอุปนิสัยชอบเสี่ยง ยินดีรับการเปลี่ยนแปลง มักท้าทายกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กลุ่มเบบี้บูมเมอร์กำหนดขึ้นมา ใช้เทคโนโลยีในการทำงานได้ดี ให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพทั้งเพื่อนร่วมงานและครอบครัว สามารถสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว เพราะเห็นผู้ปกครองที่เป็นเบบี้บูมเมอร์ทำงานหนักมากจนไม่มีเวลาให้ครอบครัว เจนเนอเรชันเอ็กซ์ ใช้จ่ายเงินเพื่อความสุขของชีวิต ซื้อหาสิ่งของที่หรูหรามากกว่าพวกเบบี้บูมเมอร์

เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ชื่อที่เรียกคนเจนเนอเรชันนี้ ได้แก่ Y – Why, อายุประมาณ ๒๐-๔๐ ปี คือเกิดระหว่าง ค.ศ. 1977-1997 (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๔๐) ประชากรกลุ่มนี้เรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่ในยุคที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก นำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่รวดเร็ว ชอบอะไรที่ทำหาย เจนเนอเรชันวายมักเป็นคนช่างซักช่างถาม และมักจะมีเงื่อนไขในการทำงานหนึ่ง ๆ เสมอ ต้องการทราบเหตุผลว่า “ทำไม” ต้องทำเช่นนั้น มีวัฒนธรรมเป็นแบบสากลมากกว่ารุ่นอื่น ติดเกมส์ เชื่อมมั่นในตนเองสูง แต่มักอ่อนไหวต่อสิ่งเร้าได้ง่าย บ้างก็ถูกมองว่าเป็นคนที่เอาแต่ใจตนเอง เห็นแก่ตัว เป็นพวกชอบสร้างปัญหา สิ่งที่เจนเนอเรชันอื่นไม่ค่อยชื่นชอบเจนเนอเรชันวาย มักเป็นเรื่องบุคลิกภาพ การแสดงออก แต่จะยอมรับในเรื่องความสามารถด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

^๖ อ้างใน พระครูบรรพต พัฒนารณ (ครูโก), “การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่องวัยในศาสนาพุทธเถรวาทกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๒.

^๗ กานต์พิชชา เก่งการช่าง, “เจนเนอเรชันวายกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล”, วารสารสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖), หน้า ๑๕-๒๗.

ทุกวันนี้สังคมของคนทั่วโลกเป็น “สังคมก้มหน้า” ที่บุคคลใช้เวลาหลายชั่วโมงต่อวันอยู่หน้าจอต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สมาร์ทโฟน โทรแท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โดยอินเทอร์เน็ตจะขับเคลื่อนสังคมโลกให้ก้าวไปสู่สถานะที่ทุกสิ่งจะเชื่อมเข้ากับโลกอินเทอร์เน็ต (Internet of Everything) หรือ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things; IoT) ซึ่งทำให้โลกเสมือนและโลกทางกายภาพเชื่อมเข้าหากันอย่างใกล้ชิดชนิดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ สถานะดังกล่าวนำไปสู่โอกาสที่มากมาย แต่ในมุมนกลับก็นำมาสู่ความไม่แน่นอนอีกมากมายด้วยเช่นกัน สภาพแวดล้อมในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่ยากจะคาดเดา เจนเนอเรชันวัยใช้เวลาอยู่หน้าจอต่าง ๆ มากกว่าการอยู่กับพ่อแม่ เพื่อน หรือครูบาอาจารย์ อาจกล่าวได้ว่า “หน้าจอ” ต่าง ๆ จะเป็นทั้งพ่อแม่ ครู เพื่อน ที่แก้เหงา ที่ปลดปล่อย ที่ปรับทุกข์ และเกือบจะทุกสิ่งทุกอย่างของเขา ดังนั้นข้อมูลที่ได้รับผ่านโลกดิจิทัลจึงมีความสำคัญมากต่อพฤติกรรมโดยรวม การที่เขาใช้เวลากับ “เครื่องมือ” มากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับ “คน” จึงปรากฏว่าเขามีความเป็นปัจเจกสูงแต่ขาดทักษะในการติดต่อสื่อสารกับคนในสังคมโลกทางกายภาพ พูดอีกนัยหนึ่งคือพวกเขามีขาดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient หรือ EQ) ดังจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของคนกลุ่มนี้มีความโน้มเอียงไปทางด้านสุดโต่งของการปรนเปรอตนเองให้มีความสุขทางวัตถุด้วยกิเลสตัณหา แต่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ ไม่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามได้อย่างมีความสุข มีลักษณะที่สรุปได้ว่า ๑) ไม่มีการวางแผนระยะยาว ๒. ไม่เคารพความรู้/อาวุโสของคนรุ่นเก่า ๓. เอาแต่ใจตนเอง ๔. ขาดสติความรอบคอบในการพิจารณาหาเหตุผลในการกระทำต่าง ๆ และการที่เจนเนอเรชันวัยใช้เวลาอยู่กับข้อมูลดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่แต่ขาดทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy skill) ซึ่งหมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรแท็บเล็ต แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน ทำให้สังคมมีความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เช่น การสูญเสียการเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การโจรกรรมข้อมูล การโจมตีทางไซเบอร์ การใช้วาจาสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) เป็นต้น

เราจึงควรหาวิธีสื่อสารกับคนกลุ่มนี้ให้หยุดคิดและพิจารณาถึงความพอดี ซึ่งคือการเดินทางสายกลางตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะทางสายกลางคือทางแห่งความสำเร็จ พร้อมทั้งสร้างความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient หรือ DIQ) ซึ่งคือ กลุ่มความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำใหบุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณค่าต่อสังคม

แม้ในยุคพุทธกาลเอง เจนเนอเรชันวัยก็เป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาเช่นกัน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตั้งกฎเกณฑ์การบวชพระภิกษุเพื่อเป็นพุทธสาวก เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ต่อผู้อื่น ก็ต้องเป็นบุคคลที่มีอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป^๔ พระองค์ทรงเป็นสัพพัญญู การที่พระองค์วางกฎเกี่ยวกับอายุของผู้บวชได้นั้น ย่อมเล็งเห็นแล้วว่าวัยนี้เป็นวัยที่มีความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

^๔ ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๐๒/๕๑๓-๕๑๔.

ผู้วิจัยจึงสนใจเจเนอเรชั่นวายซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญของสังคมในทุกยุคทุกสมัย เป็นอนาคตของพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล และเป็นอนาคตของประเทศไทยในปัจจุบัน เราจะสื่อสารหลักพุทธธรรมที่มีคุณค่าเพื่อพัฒนาคนกลุ่มนี้ให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ใช้ชีวิตอยู่ในทางสายกลาง ตามมรรคาที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ทางไว้ให้ ดังจะได้ทำการวิจัยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารของเจเนอเรชั่นวายในปัจจุบัน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจเนอเรชั่นวาย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ สภาพการสื่อสารของเจเนอเรชั่นวายในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจเนอเรชั่นวายควรจะเป็นเช่นไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องพุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจเนอเรชั่นวาย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการวิจัยนี้จะศึกษาสภาพการสื่อสารของเจเนอเรชั่นวายในปัจจุบันและหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจเนอเรชั่นวายในสมัยพุทธกาล โดยเน้นเฉพาะกลุ่มคฤหัสถ์ ทำการสืบค้นจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถาภาษาไทย ข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์พุทธวิธีการสื่อสารที่ให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม คือ กลุ่มเจเนอเรชั่นวาย จำนวน ๑๐ คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยพระสงฆ์ จำนวน ๑ รูป นักวิชาการ ๑ คน และกลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจเนอเรชั่นวายในชีวิตประจำวันซึ่งประกอบไปด้วยนักสื่อสารมวลชน ครู/อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้ร่วมงานในสถานประกอบการ จำนวน ๕ คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น จำนวน ๑๗ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงเดือนมีนาคม ๒๕๖๑ รวม ๖ เดือน โดยแบ่งเป็นการศึกษาเอกสาร ๓ เดือน ลงพื้นที่ ๒ เดือน สรุปผลวิเคราะห์ ๑ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ พุทธวิธีการสื่อ หมายถึง การสื่อสารที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หรือกระบวนการของการส่งทอดถ้อยคำ ข้อความ กิริยาท่าทางการแสดงออกที่เป็นข่าวสารของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มคน หรือประชาชน เพื่อให้ผู้รับสารมีความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่ถูกต้องตรงความเป็นจริง

๑.๕.๒ มรรคมืองค์ ๘ หมายถึง สารที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงวิธีการปฏิบัติตนตามทางสายกลางเพื่อให้พ้นทุกข์ ซึ่งเป็นหนึ่งของอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ

๑.๕.๓ เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ในปัจจุบัน หมายถึงกลุ่มคนที่มีช่วงอายุ ๒๐-๔๐ ปี และเจนเนอเรชันวายในพุทธกาล หมายถึงกลุ่มคนในช่วงมัชฌิมวัย ซึ่งเป็นช่วงกลางของชีวิตมนุษย์ เป็นช่วงมุ่งมั่นในการทำงานหาเลี้ยงชีพ มีพัฒนาการทางความรู้ ความสามารถ แนวความคิด และบุคลิกภาพ มีปัญญา มีความรอบคอบตามสมควรแก่เหตุและปัจจัย ทั้งจากการฝึกอบรมตนเองและการได้รับคำแนะนำสั่งสอนจากผู้อื่น ต่อไปในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “เจนวาย” ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเจนวายเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องพุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสารและหนังสือ

๑.๖.๑.๑ เสาวคนธ์ ศิริกิตากร ได้เขียนหนังสือเรื่อง “45 กระบวนท่าพัฒนา Gen Y”^๙ สรุปความว่า แนวทางการบริหารองค์กรในโลกการทำงานยุคใหม่นั้น การจัดการเจนวายเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ เพราะการที่เจนวายก้าวสู่โลกการทำงานด้วยความแตกต่างอย่างมากกับคนสองเจนเนอเรชันก่อนหน้านี้ ได้แก่ เจนเนอเรชันบีและเจนเนอเรชันเอ็กซ์นั้น องค์กรสามารถเปลี่ยนวิกฤตให้

^๙ เสาวคนธ์ ศิริกิตากร, 45 กระบวนท่าพัฒนา Gen Y, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔).

เป็นโอกาสได้ หากเข้าใจและรู้จักวิธีที่จะชักจูงให้เขาได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เพราะเจนวนายคือกลุ่มที่มีพลังมากมายทั้งทางร่างกายและอารมณ์ ซึ่งถ้าทำได้ก็จะเปรียบเสมือนหนึ่งมีกองทัพที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนโลกแห่งการทำงานและพลิกโฉมโลกใบนี้ให้มีความหมายยิ่งขึ้นไปในอนาคต

๑.๖.๑.๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “คนไทยสู่ยุคไอที”^{๑๐} สรุปความว่า สมัยนี้เป็นยุคของเทคโนโลยีที่แสดงถึงความเจริญของโลก แต่ก็นำปัญหาที่พ่วงมากับเจริญด้วย สิ่งสำคัญที่ต้องเน้นคือคุณภาพของคน และการปฏิบัติต่อเทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีจะกลายเป็นภัย เมื่อคนไม่มีคุณภาพ คนสมัยปัจจุบันที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายพร้อมพร้อมกันที่จะเป็นคนซึ่งพร้อมด้วยความสุข กลับมีความพร้อมที่จะเป็นทุกข์ และแทบไม่มีภูมิต้านทานความทุกข์เลย ดังนั้นจึงต้องพัฒนาคนให้เหนือเทคโนโลยี ไม่ตกเป็นทาส ไอทีที่ต้องอยู่ใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา

๑.๖.๑.๓ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงนิพนธ์หนังสือเรื่อง “พอ หลักธรรมแห่งความพอเพียง”^{๑๑} สรุปความว่า ความคิดที่เป็นสัมมาทิฐิอย่างหนึ่งที่ควรฝึกให้เกิดเป็นประจำคือ ความคิดที่ว่า พอ คิดให้รู้จัก พอ เป็นการเดินทางสายกลาง ผู้รู้จักพอจะเป็นผู้ที่มีความสุข ส่วนผู้ที่ไม่รู้จักพอจะเป็นผู้ร้อนรุ่ม

๑.๖.๑.๔ จีระ หงส์ลดารมภ์, ศ.ดร. ได้เขียนหนังสือเรื่อง “8K's + 5K's ทุมนมนุษย์ของคนไทยรองรับประชาคมอาเซียน”^{๑๒} สรุปความว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทยเพื่อรองรับยุคโลกาภิวัตน์ควรใช้แนวคิดที่ว่า พื้นฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วยทุนพื้นฐานดังต่อไปนี้ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ทุนทางจริยธรรม (Ethical Capital) ทุนแห่งความสุข (Happiness Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนแห่งความยั่งยืน (Sustainability Capital) ทุนทางไอที (Digital Capital) ทุนทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Talented Capital) ทุนทางความรู้ (Knowledge Capital) ทุนทางความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Capital) ทุนทางนวัตกรรม (Innovation Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางอารมณ์ (Emotional Capital) ซึ่งทุกภาคส่วนควรส่งเสริม สืบสาน และพัฒนาให้ทุนมนุษย์มีคุณลักษณะ คิดเป็น วิเคราะห์เป็น คิดแบบวิทยาศาสตร์ คิดแบบสร้างสรรค์ คิดสร้างนวัตกรรม มีวัฒนธรรมของสังคมการเรียนรู้ และเป็นอยู่ด้วยจิตสาธารณะ

๑.๖.๑.๕ วศิน อินทสระ ได้เขียนหนังสือเรื่อง “พุทธวิธีในการสอน”^{๑๓} สรุปความว่า พุทธวิธีในการสอนหมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ เนื่องจากทรงมีพุทธวิธีหลายประการอันเหมาะสมแก่

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), คนไทยสู่ยุคไอที, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด, ๒๕๕๙).

^{๑๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), พอ หลักธรรมแห่งความพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.).

^{๑๒} จีระ หงส์ลดารมภ์, 8K's + 5K's ทุมนมนุษย์ของคนไทยรองรับประชาคมอาเซียน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๕).

^{๑๓} วศิน อินทสระ, พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘).

ผู้ฟังหรือผู้สนทนาด้วย เมื่อจบการสอนหรือการสนทนาจึงมักจะได้รับผลสมความมุ่งหมาย คือ ผู้ฟังได้บรรลุผลมรรคผลบ้าง แสดงตนถึงพระรัตนตรัยเป็นพุทธมามกะบ้าง สุดท้ายแต่บุญบารมีหรืออินทรีย์ของแต่ละคนซึ่งแก่อ่อนไม่เท่ากัน ด้วยพุทธวิธีอันชาญฉลาดและมีประโยชน์แก่ผู้ฟัง จึงทรงสามารถตั้งพุทธศาสนจักรขึ้นท่ามกลางศาสดาเจ้าลัทธิทั้งหลายในสมัยนั้น เราจะเห็นได้ว่าคนมีความรู้แต่ไม่รู้วิธีสอนย่อมสู้ผู้ที่รู้วิธีสอนไม่ได้ การนำเสนออุกวิธี ย่อมให้สำเร็จประโยชน์ได้ง่ายกว่า รวดเร็วกว่า

๑.๖.๒ วิทยานิพนธ์

๑.๖.๒.๑. พระมหากิจการ โชติปญโญ (ยุดิพนธ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพุทธวิธีการให้การปรึกษาที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก”^{๑๔} พบว่ากระบวนการที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงธรรมแก่มุขยัผู้ประสบกับความทุกข์ให้มีหนทางในการนำพาตนเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์นั้น พระองค์ทรงวางตัวเป็นกัลยาณมิตร ทรงแนะนำด้วยวิธีการต่าง ๆ และทรงให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจของพวกเขา พุทธวิธีการให้การปรึกษาดังกล่าว มีหลักการที่สำคัญคือ พระองค์ทรงช่วยชี้แจงถึงปัญหาให้กระจ่างชัดเจน โน้มน้าวจิตใจให้เขาปฏิบัติตาม ให้มีความมุ่งมั่นต่อการแก้ไขปัญหา และให้เกิดความสุขใจ มองเห็นหนทางแก้ไขปัญหา คือ ความทุกข์นั้นได้

๑.๖.๒.๒. พีรพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิธีการสื่อสารมวลงของพระพุทศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์”^{๑๕} พบว่าวิธีการสื่อสารมวลงของพระพุทศาสนาในสมัยพุทกาลนั้นอาศัยวิธีการวจนภาษา คือ การพูดเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบซึ่งหน้าและเป็นการสื่อสารมวลงแบบสองทาง และวิธีการสื่อสารมวลงของพระพุทศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ได้สร้างระบบการสื่อสารมวลงขึ้นมาใหม่ ๓ รูปแบบ คือ ๑) บุคคลในพระพุทศาสนาทำหน้าที่ในการสื่อสารกับมวลงเองโดยตรงโดยไม่ผ่านสื่อกลาง ๒) บุคคลในพระพุทศาสนาอาศัยสื่อมวลงอาชีพเพื่อสื่อสารหลักธรรมและข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทศาสนา ๓) บุคคลในพระพุทศาสนาเป็นฝ่ายจัดตั้งองค์กรสื่อสารมวลงขึ้นมาเอง

๑.๖.๒.๓. พระมหาบุรพา อภิขวานนโท (โชนสันเทียะ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์พุทวิธีการสื่อสารพุทกิจ ๕ เพื่อการเผยแผ่พระพุทศาสนาในสังคมไทย”^{๑๖} พบว่าการพัฒนาคนด้วยพุทวิธีการสื่อสารนำไปสู่หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ การพัฒนาตามหลักพุทศาสนาเป็นหลักที่ต้องยึดถือปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติแล้วนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้จริงและสอดคล้องกับการพัฒนาตัวบุคคลเพื่อสังคมสมัยใหม่

^{๑๔} พระมหากิจการ โชติปญโญ (ยุดิพนธ์), “การศึกษาพุทวิธีการให้การปรึกษาที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทศาสนาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๕} พีรพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์, “วิธีการสื่อสารมวลงของพระพุทศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์”, สารนิพนธ์พุทศาสนาตรมุดบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๖} พระมหาบุรพา อภิขวานนโท (โชนสันเทียะ), “การประยุกต์พุทวิธีการสื่อสารพุทกิจ ๕ เพื่อการเผยแผ่พระพุทศาสนาในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทศาสนาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

๑.๖.๒.๔ สุภา มาลากุล ณ อยุธยา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิธีการแก้ปัญหา กามฉันทนิเวรณในพระพุทธศาสนาเถรวาท”^{๑๗} พบว่ากามฉันทนิเวรณอยู่ในกิเลสตระกูลโลภะ มีอยู่ ๒ ประเภท คือความกำหนัดรักใคร่ที่เกิดขึ้นเพราะปรารถนาชั้น ๕ ของตน และความกำหนัดรักใคร่ที่เกิดขึ้นเพราะปรารถนาชั้น ๕ ของผู้อื่น โมหะเป็นสาเหตุของกามฉันทนิเวรณในด้านปัจจัยภายใน กามคุณ ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความกำหนัดรักใคร่ เป็นสาเหตุของกามฉันทนิเวรณในด้านปัจจัยภายนอก วิธีการแก้ปัญหา กามฉันทนิเวรณที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมี ๔ วิธี ได้แก่ การเจริญสติปัฏฐาน ๔, การพรรณนาถึงโทษแห่งกามและพรรณนาถึงอานิสงส์แห่งเนกขัมมะ (การออกบวช), การทำโยนิโสมนสิการในอสุภนิมิต และการเจริญสมถกรรมฐานจนได้เอกัคคตา อันเป็นองค์ประกอบแห่งรูปฌาน ๔

จากการทบทวนเอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ กระแสวัตถุนิยมกำลังไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้คนลืมเลือนการให้ความสำคัญของจิตใจเน้นแต่วัตถุ เป็นเหตุให้การใช้ชีวิตเป็นไปอย่างไม่สมดุล โน้มเอียงไปในด้านกามสุขัลลิกานุโยค การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างไม่ตรงจุดเพราะขาดปัญญา ปัญหานี้เป็นสิ่งสำคัญ แต่คำนี้ในทฤษฎีตะวันตกส่วนใหญ่ใช้ในแง่ของความรู้ทางโลก มิได้หมายถึงความรู้แจ้งตามความเป็นจริงตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าการนำองค์ความรู้ของพุทธศาสนามาประยุกต์กับการสื่อสารเผยแพร่ธรรมและพัฒนามนุษย์ให้กับสังคมยุคปัจจุบันเป็นเรื่องที่ควรศึกษาเพื่อใช้ให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มเจนวาย เนื่องจากคนกลุ่มนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยและนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญในเวทีโลก รวมทั้งเป็นต้นแบบในการหล่อหลอมบุคคลกรของชาติในรุ่นต่อไป ๆ ให้มีความรู้เท่าทัน และมีภูมิคุ้มกันกับกระแสความเจริญทางวัตถุ สามารถดำรงชีวิตให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นนิรันดร์

เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาในแง่หลักธรรมเพื่อเจนวาย มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง แต่มีผู้รู้เข้าใจและสนใจศึกษากันน้อย การวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมและการประยุกต์ใช้สื่อสารสำหรับเจนวายในสังคมดิจิทัลเพื่อจรรโลงสังคมไทยให้เป็นสังคมอุดมปัญญา รู้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีอย่างเต็มที่โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความเสียหายต่อสังคม

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องพุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย ทำโดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง และทำการสอบถามข้อคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผล

^{๑๗} สุภา มาลากุล ณ อยุธยา, “การศึกษาวิธีการแก้ปัญหากามฉันทนิเวรณ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่สร้างความรู้ประเภทที่เกิดจากผู้วิจัยในบริบทของสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (Interview) นำผลมาวิเคราะห์เพื่อประยุกต์วิธีสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนวายในสมัยปัจจุบัน

๑.๗.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น ๓ กลุ่มคือ กลุ่มเจนวาย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา และกลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวายในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้ครอบคลุมการเข้าถึงและเพื่อความเข้าใจเจนวายได้ดีที่สุด รวมทั้งเพื่อความถูกต้องในเนื้อหาสาระหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อการสื่อสารกับเจนวาย โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีคุณสมบัติดังนี้ ๑) กลุ่มเจนวาย เป็นผู้มีอายุอยู่ในเกณฑ์ ๒๐-๔๐ ปี ๒) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาและกลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวายในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นผู้เต็มใจในการให้ความร่วมมือในการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น ๑๗ รูป/คน ดังนี้ คือ

๑.๗.๒.๑ กลุ่มเจนวาย เพศชาย ๕ คน เพศหญิง ๕ คน ได้แก่ นิสิต นักศึกษา พนักงานบริษัท เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย เจ้าของกิจการ ดังรายนามต่อไปนี้

๑. คุณธีรดนัย วีระชิงไชย	อายุ ๒๓ ปี
๒. คุณเทียรชัย สนธิเจริญ	อายุ ๒๖ ปี
๓. คุณศิริศักดิ์ รอดเรียง	อายุ ๒๘ ปี
๔. คุณราชนันต์ โคบุตร	อายุ ๓๗ ปี
๕. คุณจันทร์ธรรม อินทรีเกิด	อายุ ๓๙ ปี
๖. คุณอัจจิมา ปะโปตินัง	อายุ ๒๗ ปี
๗. คุณอลิษา ศรีเงิน	อายุ ๓๑ ปี
๘. คุณวรรณทิพา สังขสูตร	อายุ ๓๗ ปี
๙. คุณช่อทิพย์ พรพศิน	อายุ ๓๗ ปี
๑๐. คุณณริญา ชันพวงศ์	อายุ ๔๐ ปี

๑.๗.๒.๒ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วยพระสงฆ์ จำนวน ๑ รูป และฆราวาส ๑ คน ดังรายนามต่อไปนี้

๑. พระมหาบุรณะ ชาตเมธ, ดร.
๒. ศ.ดร.วัชร งามจิตเจริญ

๑.๗.๒.๓ กลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวายในการดำรงชีวิตประจำวัน จำนวน ๕ คน ได้แก่ ผู้บริหารสื่อมวลชน อาจารย์มหาวิทยาลัย ตำรวจ ข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน ดังรายนามต่อไปนี้

๑. ดร.รุจิ ตันต้อศวโยธี
๒. ดร.ปณัฏา ถิลายุทธ

๓. พ.ต.อ. อุดลย์ เอี่ยมเกื้อกุล

๔. คุณนิลศรี เสรีกุล

๕. คุณประเสริฐ สิงห์ลอ

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้มีการใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนออกแบบเครื่องมือวิจัย ดังนี้

- ๑) ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ กลุ่ม
- ๒) ปรีกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในการสรุปแนวคำถาม และคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
- ๓) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสมเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยจำนวน ๓ ท่าน ได้แก่ รศ. กมล ฉายาวัดนะ, รศ.บำรุง สุขพรรณ และ พระเมธีวราญาณ, ดร. พร้อมส่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
- ๔) เมื่อได้ข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว จึงได้นำแนวคำถามไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ กลุ่ม

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

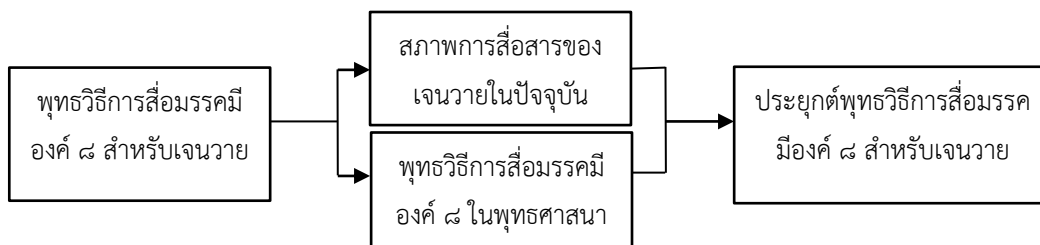
๑) ข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย (๑) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน (๒) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมรรคมืองค์ ๘ ในพุทธศาสนา แหล่งข้อมูล คือเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา หนังสือ เอกสาร อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ข้อมูลการสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ก่อนทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๑๗ รูป/คน ทราบล่วงหน้าและจัดส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง ๑๗ รูป/คน โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ วันเวลาที่สัมภาษณ์ อยู่ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่าข้อมูลที่ทุกท่านตอบคำถามจะถูกปิดเป็นความลับ เพื่อให้ทุกท่านนำเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเอกสารจนอิมตัวแล้ว ไม่มีข้อมูลที่ขัดแย้งกัน หรือคลุมเครือ ได้ดำเนินการตรวจสอบเพื่อความครบถ้วน ส่วนข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะถูกนำมาวิเคราะห์ สรุปผลวิจัยและนำเสนอข้อเสนอแนะ ข้อค้นพบที่ได้จะนำมาหาข้อสรุปในการประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนวายในสมัยปัจจุบัน

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน
- ๑.๙.๒ ทำให้ทราบถึงพุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา
- ๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงการประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนวาย ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาคนกลุ่มนี้ให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

บทที่ ๒

สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตก ลักษณะของกระบวนการสื่อสาร องค์ประกอบของการสื่อสารและปัจจัยต่าง ๆ ที่จะทำให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบหลักคือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งได้แก่เจนวาย ที่ได้จากการจำแนกกลุ่มคนโดยใช้หลักเกณฑ์ของวิทยาการสมัยใหม่ รวมทั้งสภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

๒.๑ การจำแนกกลุ่มคนในปัจจุบัน

โครงสร้างของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดทุกยุคทุกสมัย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจในช่วงนั้น ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และคนในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็จะมีพฤติกรรม ความคิด ทัศนคติ ความรู้ความสามารถ ค่านิยม การบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไป ทางสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตก ได้จัดแบ่งกลุ่มคนออกเป็นรุ่นต่าง ๆ ๘ เจนเนอเรชั่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกณฑ์การจัดแบ่งรุ่นนี้ก็เป็นที่นิยมใช้กันไปทั่วโลกด้วย

๑. ลอสต์ เจนเนอเรชั่น (Lost Generation) ประชากรยุคแรกที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๖-๒๔๔๓ หรือในช่วงทศวรรษที่ ๘๐ ปัจจุบันคนกลุ่มนี้เสียชีวิตไปหมดแล้ว จึงถูกตั้งชื่อว่า "Lost Generation" เหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนยุคนี้นี้คือ การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑

๒. เกรเทสต์ เจนเนอเรชั่น (Greatest Generation) คนกลุ่มนี้เกิดในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๔๖๗ คือยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ พวกเขาจึงกลายมาเป็นกำลังหลักของการต่อสู้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อสงครามสงบ เกิดสภาพเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก คนรุ่นนี้จึงเป็นกำลังสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจให้กลับมาดีขึ้นอีกครั้ง

๓. ซายเลนท์ เจนเนอเรชั่น (Silent Generation) หมายถึงคนที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๘๘ ประชากรรุ่นนี้จะมีไม่มากเท่ารุ่นอื่น ๆ เพราะเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ พอดี และหลังจากนั้นก็เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจตกต่ำ ดังนั้น ผู้คนจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ต้องทำงานหนักในโรงงาน หามรุ่งหามค่ำ คนรุ่นนี้จึงมีความเคร่งครัดต่อระเบียบแบบแผนมาก มีความจงรักภักดีต่อนายจ้าง และประเทศชาติสูง เคารพกฎหมาย เป็นยุคที่ผู้หญิงเริ่มออกมาทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น กระทั่งเวลาผ่านไป เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว คนในรุ่นนี้จึงได้รับโอกาสมากขึ้น มีช่องทางการสร้างกิจการของตัวเอง รวมทั้งมีบทบาทในการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นรากฐานจนถึงปัจจุบันนี้

๔. เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomer) หรือ เจนบี (Gen-B) หมายถึงคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๗ หรือในยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ สาเหตุที่เรียกว่า "เบบี้บูมเมอร์" เพราะว่าหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง บ้านเมืองที่ผ่านการสู้รบได้รับความเสียหายอย่างหนัก ประชากรที่เหลืออยู่ในแต่ละประเทศจึงต้องเร่งฟื้นฟูประเทศให้กลับมาแข็งแกร่งมั่นคงอีกครั้ง แต่สงครามที่ผ่านพ้นไปก็ได้คร่ากำลังพลและแรงงานไปเป็นจำนวนมาก ประเทศเหล่านี้จึงขาดแรงงานในการขับเคลื่อน ประเทศ คนในยุคนั้นจึงมีค่านิยมที่จะต้องมียุทธพลหลาย ๆ คน เพื่อสร้างแรงงานขึ้นมาพัฒนาประเทศชาติ ปัจจุบันนี้ คนยุคเจนบี คือคนที่มีอายุตั้งแต่ ๔๙ ปีขึ้นไป และเริ่มเข้าสู่วัยชราแล้ว คนกลุ่มนี้จึงเป็นคนที่ใช้ชีวิตเพื่อการทำงาน เคารพกฎเกณฑ์ กติกา มีความอดทนสูง ทุ่มเทให้กับการทำงานและองค์กรมาก สู้งาน พยายามคิดและทำอะไรด้วยตัวเอง เป็นเจ้าคนนายคน ถูกครอบครัวยุติสาสนมาให้เป็นคนประหยัด อุดมคติ จึงมีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบและระมัดระวัง คนในยุคอื่น ๆ อาจจะมองคนยุคเจนบีว่าเป็นพวก "อนุรักษ์นิยม" เป็นคนที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี แต่คนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นคนที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคมปัจจุบัน

๕. เจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X) หลังจากยุคเจนบีส่งผลให้เด็กเกิดมากขึ้น ปัญหาที่ตามมาคือ ทรัพยากรที่มีอยู่ในโลกนี้ไม่เพียงพอที่จะจัดสรรให้ได้ทุกคนหากไม่ควบคุมอัตราการเกิดไว้ ดังนั้นจึงเกิดเป็นยุค "เจนเนอเรชั่น เอ็กซ์" หรือเรียกสั้น ๆ ว่า เจนเอ็กซ์ ที่เป็นกระแสตกลับจากยุคเจนบี มีการควบคุมอัตราการเกิดของประชากร เช่น ประเทศจีนก็มีการรณรงค์ให้คนมีลูกได้เพียง 1 คนเท่านั้น คนยุคนี้อาจเกิดในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๙ อาจเรียกอีกชื่อว่า "ยัปปี้" (Yuppie) ที่ย่อมาจาก Young Urban Professionals เพราะเกิดมาในยุคที่โลกมั่งคั่งแล้ว จึงใช้ชีวิตอย่างสุขสบายเติบโตมาจากการพัฒนาของวิดีโอเกม คอมพิวเตอร์ และอาจทันดูทีวีจอขาวดำด้วย พฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ที่เด่นชัดมากก็คือ ชอบอะไรง่าย ๆ ไม่ต้องเป็นทางการ ให้ความสำคัญกับเรื่องความสมดุลระหว่างงานกับครอบครัว มีแนวคิดและการทำงานในลักษณะรู้ทุกอย่างทำทุกอย่างได้เพียงลำพังไม่พึ่งพาใคร เป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดเปิดกว้าง มีความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม หลายคนในเจนเอ็กซ์ มีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม ไม่เชื่อเรื่องศาสนา และ ไม่ยึดขนบธรรมเนียมประเพณีมากนัก เป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป อย่างเช่น มองว่าการอยู่ก่อนแต่งหรือการหย่าร้างเป็นเรื่องปกติ เช่นเดียวกับเรื่องเพศที่ ๓ ซึ่งต่างจากกลุ่มเจนบี ที่มองเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องผิดจารีตประเพณีเป็นอย่างยิ่ง

๖. เจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ถัดจากยุคเจนเอ็กซ์ ก็คือยุคเจนวาย ซึ่งก็คือคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๔๐ คนกลุ่มนี้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและค่านิยมที่แตกต่างระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับรุ่นพ่อแม่ แต่ก็รับเอาความเจริญรุดหน้าของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเข้ามาแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันด้วย ยุคนี้เป็นยุคที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตอย่างมาก ทำให้พ่อแม่ที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว จะดูแลเอาใจใส่ลูก ๆ เป็นอย่างดี เด็กยุคนี้นี้จึงมักจะถูกตามใจตั้งแต่เด็ก ได้ในสิ่งที่คนรุ่นพ่อแม่ไม่ค่อยได้ มีการศึกษาดี มีลักษณะนิสัยชอบการแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ชอบถูกบังคับให้อยู่กรอบ ไม่ชอบอยู่ในเงื่อนไข ชอบเสพข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีอิสระในความคิด กล้าซัก กล้าถามในทุกเรื่องที่ตัวเองสนใจ ไม่หวั่นกับคำวิจารณ์ มีความเป็นสากลมาก มองว่าการนิยมชมชอบวัฒนธรรม หรือศิลปิน

ต่างชาติเป็นเรื่องธรรมดา ปัจจุบันคนกลุ่มนี้อยู่ในทั้งช่วงวัยเรียน และวัยทำงาน และจากการที่ยุคนี้เป็นยุคที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่น่าแปลกใจที่คนกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ขอบงานด้านไอที ใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งสามารถทำอะไรหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน ในเรื่องการทำงาน คนกลุ่มนี้ต้องการความชัดเจนในการทำงานว่าสิ่งที่ทำมีผลต่อตนเองและต่อหน่วยงานอย่างไร และชอบทำงานเป็นทีม ต่างจากกลุ่มเจนเอ็กซ์ ที่ชอบวันแมนโชว์มากกว่า คนเจนวายเติบโตมาพร้อมกับการประชุม การระดมความคิดเห็น แต่ทว่าคนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยอดทนเหมือนรุ่นพ่อรุ่นแม่สัก หวังที่จะทำงานได้เงินเดือนสูง ๆ แต่ไม่ยากไต่เต้าจากการทำงานข้างล่างขึ้นไป คาดหวังในการทำงานสูง ต้องการค่าชม กลุ่มเจนวายมักจะจัดสรรเวลาให้งานและชีวิตส่วนตัวในจุดที่สมดุลกัน หลังเลิกงานอาจไปทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างความสุขให้กับตัวเอง เช่น ไปเล่นฟิตเนส ไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง จะไม่ค่อยหมกมุ่นอยู่กับงานเหมือนกับคนรุ่นก่อน

๗. เจนเนอเรชั่น แซด (Generation Z) คำนียามล่าสุดของคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน หมายถึงคนที่เกิดหลัง พ.ศ. ๒๕๔๐ ขึ้นไป เทียบอายุแล้วก็คือวัยของเด็ก ๆ นั่นเอง เจนแซดนี้ โตโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายที่อยู่แวดล้อม มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้เร็ว เพราะพ่อแม่ใช้สิ่งเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน แต่สิ่งหนึ่งที่เด็กรุ่นเจนแซดแตกต่างจากรุ่นอื่น ๆ สมัยที่ยังเป็นเด็กอยู่ก็คือ เด็กรุ่นนี้จะได้เห็นภาพที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานทั้งคู่ ต่างจากรุ่นก่อน ๆ ที่อาจจะมีย่าออกไปทำงานคนเดียว ด้วยเหตุผลนี้ เด็กเจนแซดหลาย ๆ คนจึงได้รับการเลี้ยงดูจากคนอื่นมากกว่าพ่อแม่ของตัวเอง

๘. เจนเนอเรชั่น ซี (Generation C) นอกจาก ๗ เจนเนอเรชั่นที่กล่าวไปแล้ว ปัจจุบันนี้ยังมีคำนียามเพิ่มขึ้นมาอีก ๑ กลุ่ม แต่ไม่ได้จัดอยู่ร่วมกับ ๗ เจนเนอเรชั่นข้างต้น คือ กลุ่มเจนซี เป็นคำใหม่ที่กูเกิ้ล (Google) และเนลสัน (Nielsen) บัญญัติ ใช้สำหรับเรียกกลุ่มคนยุคใหม่ที่ไม่ได้แบ่งตามอายุเหมือน ๗ เจนเนอเรชั่นข้างบน แต่จัดกลุ่มตามพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต และโซเชียลเน็ตเวิร์ก ทั้งนี้ คนที่จะถูกจัดเข้ากลุ่มเจนซีนั้น ก็คือคนกลุ่มเจนบี และเจนเอ็กซ์ที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวเอง หันมาสนใจเทคโนโลยีมากขึ้น ไปจนถึงขั้นเสพติดการเชื่อมต่อ แต่ไม่รวมคนกลุ่มเจนวายเป็นพวกเจนซีด้วย นั้นเพราะคนกลุ่มเจนวายปกติก็จะมี การเชื่อมต่อโลกไร้สายเป็นประจำอยู่แล้ว ต่างกับคนกลุ่มเจนบีและเจนเอ็กซ์ ที่ในอดีตแทบไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้เลย แต่เมื่อเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีมากขึ้น พฤติกรรมของคนเหล่านี้จึงต้องเปลี่ยนไปตามโลก สำหรับคนเจนซีนั่น จะมีนิสัยที่เห็นเด่นชัดมาก คือ จะมีการเชื่อมต่อตลอดเวลา มีการอัพเดทข้อมูล สนใจข่าวสารที่ได้รับรู้มาในโลกโซเชียล พร้อมจะแชร์ต่อทุกเมื่อ ติดตามดูคลิปในยูทูบมากกว่านั่งดูโทรทัศน์ เหมือนกับสังคมออนไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของตัวเองไปแล้ว และคนกลุ่มนี้ก็ยังกลายมาเป็นผู้ขับเคลื่อนวัฒนธรรมใหม่ ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มเจนซีนี้ แม้จะชอบโพสต์ข้อความมากมาย แต่ก็โพสต์ด้วยความระมัดระวังกว่าคนเจนวาย ที่อาจจะโพสต์ตามอารมณ์มากกว่า ต่างกับคนเจนซี ที่โพสต์เพื่อแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัญหาในตัวเองของการแบ่งกลุ่มคนด้วยปีเกิดก็คือความเหลื่อมล้ำของการกำหนดช่วงอายุของนักวิชาการต่าง ๆ แตกต่างกันไปแต่ละการศึกษา ซึ่งปัญหานี้สามารถอธิบายได้จากแนวคิดของนักสังคมศาสตร์ชาวฮังการีเรียนชื่อ คาร์ล แมนไฮม์ (Karl Mannheim) ที่ว่า คนใน

ยุคหนึ่ง ๆ ที่เกิดและเติบโตขึ้นท่ามกลางเหตุการณ์ใหญ่ ๆ บางอย่างร่วมกันก็จะมีลักษณะอย่างหนึ่ง แต่ถึงคนจะผ่านเหตุการณ์เดียวกันมาแต่ท่าทีของคนที่มีต่อเหตุการณ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย^๑ นอกจากนี้ การแบ่งคนแต่ละเจนเนอเรชันชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีที่มีต่อผู้คน

นิภาพโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งสามัญ ใครๆ ก็มีสมาร์ทโฟน ใคร ๆ ก็ใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ว่าคุณพ่อ คุณย่า หรือคุณยาย บางทีพ่อแม่เราก็เล่นเกมออนไลน์กับลูกหลาน เราต่างก็มีลักษณะการใช้ชีวิตที่ไม่แตกต่างกันเท่าไร สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและทัศนคติใหม่ ๆ ไม่ต่างกัน ดังนั้นการแบ่งด้วยปีที่เกิดอาจจะไม่สำคัญเท่าการแบ่งโดยภูมิศาสตร์ โดยการเข้าถึงเทคโนโลยีไปจนถึงพฤติกรรมและทัศนคติส่วนบุคคลมากกว่า

ถ้าเราลองมองไปรอบ ๆ ตัว ก็จะพบว่าคนรุ่นต่าง ๆ ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันก็คือ เจนบี, เจนเอ็กซ์, เจนวาย และเจนแซด ซึ่งนักการตลาด นักธุรกิจ ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะจะช่วยทำให้พวกเขาได้เรียนรู้และเข้าใจบุคคลในวัยต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจนวาย เพราะกลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหญ่ของวัยแรงงานที่เป็นแรงขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ

สาระสำคัญของทฤษฎีการจำแนกกลุ่มคนนั้น ก็เพื่อความเข้าใจกลุ่มคนที่เราต้องทำการสื่อสารด้วยให้ดีขึ้น แต่นอกจากความเข้าใจในลักษณะด้านต่าง ๆ ของคนแล้ว องค์ประกอบในการสื่อสารยังมีแง่มุมอื่นที่ต้องให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

๒.๒ ลักษณะของกระบวนการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Dynamic Process) ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ไม่สามารถย้อนกลับมาก่อทำใหม่ได้ และองค์ประกอบทุกตัวในกระบวนการสื่อสารต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และไม่ว่าการสื่อสารจะถูกนำมาพิจารณาในแง่มุมใดก็ตาม เราอาจสรุปได้ว่าการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการใหญ่ ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender/Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และ ผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งองค์ประกอบแต่ละตัวในกระบวนการสื่อสารจะต้องมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการสื่อสาร

มีนักทฤษฎีที่พูดถึงกระบวนการสื่อสารไว้ว่า ทุกประโยคในการพูดของคนเราจะมีการเริ่มต้นและจบประโยค ซึ่งในทางพฤติกรรมสื่อสาร จะไม่เป็นเช่นนั้น เพราะถึงแม้ว่าการพูดการฟังจะสิ้นสุดไปแล้ว แต่กิจกรรมทางด้านการสื่อสารก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป เช่น เราอาจนำคำพูดนั้นไปคิดทบทวน ไปปฏิบัติหรือคำพูดนั้นอาจมีผลต่อจิตใจ และการกระทำในเรื่องต่าง ๆ ของบุคคลเรื่อยไปอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากธรรมชาติของการสื่อสารคือการแลกเปลี่ยนระหว่างกันของบุคคล ดังนั้นปัจจัยทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับบุคคลจึงมีผลต่อปัจจัยทางด้านการสื่อสารด้วยทั้งสิ้น

^๑ Karl Mannheim, *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*, (London: Routledge, 1936), p. 1-376.

การสื่อสารเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดผลต่อกันหรือความสัมพันธ์กัน (Affective Nature) การสื่อสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของบุคคลโดยตรง (Personal Nature) เนื่องจากกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งในแง่ของการรับรู้ การตีความหมาย การทำความเข้าใจและการแสดงพฤติกรรม ทั้งยังมีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลด้วย ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นหนทางที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Share Meaning) ของบุคคล เพราะความหมายของสิ่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่ที่ตัวบุคคลแต่ละคนที่จะต้องมาแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความหมาย โดยที่ต่างฝ่ายต่างมีประสบการณ์ (Experiences) มีทัศนคติ (Attitude) และมีอารมณ์ (Emotions) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่แตกต่างกันไป ส่วนการสื่อสารในลักษณะการเป็นเครื่องมือ (Instrumental Nature) นั้น การสื่อสารถูกใช้เป็นเครื่องมือที่มนุษย์นำไปใช้เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ หรือความมุ่งหมายของบุคคล ดังนั้น การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนกลยุทธ์ในการที่บุคคลฝ่ายหนึ่งจะมีอิทธิพลเหนือหรือเอาชนะผู้อื่น รวมทั้งควบคุมชักนำให้บุคคลอื่นทำตามในสิ่งที่ต้องการได้ และเนื่องจากกระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เป็นกระบวนการที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล อันจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดความหมายร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การสื่อสารจึงอาจเกิดขึ้นในหลายลักษณะทั้งในลักษณะที่ตั้งใจ (Intended) หรือไม่ตั้งใจ (Unintended) ของฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร^๒

สรุป ลักษณะของกระบวนการสื่อสารคือ ๑) เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ๒) เป็นการแลกเปลี่ยนกันและกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ไม่มีจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดที่แน่นอนตายตัว ๓) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องและขึ้นอยู่กับบุคคล ทั้งในแง่ของการกระทำและความหมายที่จะเกิดขึ้น ๔) เป็นกระบวนการที่ไม่สามารถย้อนกลับมากกระทำใหม่ได้ ๕) เป็นกระบวนการในการส่งรับสัญลักษณ์ที่ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในรหัสหรือข้อความหรือความหมายต่าง ๆ

๒.๓ ทฤษฎีการสื่อสาร

ในเรื่องกระบวนการสื่อสารนั้น นักวิชาการตะวันตกได้คิดค้นทฤษฎีการสื่อสารไว้หลากหลาย เช่น

๒.๒.๑ ทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติล (The Aristotelian Model)

อริสโตเติล เป็นนักปรัชญาชาวกรีก (ประมาณ ๓๐๐ ปี ก่อนคริสต์กาล) ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นบิดาของสาขาด้านวาทวิทยา (Rhetoric) อริสโตเติลมีแนวคิดเรื่องการสื่อสาร โดยเน้นหนักในเรื่องของการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Speaking) เนื่องจากความเชื่อที่ว่า การพูดคือเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญมากที่สุดและเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่เป็นสมบัติของมนุษย์ทุกคนที่จะสามารถใช้เพื่อกระทำการชักจูงโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดความเห็นหรือการปฏิบัติในเชิงคล้อยตาม อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า “การชักจูงโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดความเห็นหรือการปฏิบัติในเชิงคล้อยตาม เกิดขึ้นจากการที่ผู้พูดมีความรู้สึกร่วมจากคำพูดของผู้พูด” และในการสื่อสาร

^๒ สรุปจากเอกสาร บทที่ ๒, ขวัญชีวา ส่างหลวง, เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาทฤษฎีการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจรัลพงษานุรักษ์, ๒๕๖๑.

โดยการพูดนั้น อริสโตเติล ได้สรุปว่าองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ผู้พูด (Speaker) คำพูด (Speech) และผู้ฟัง (Audience) และการพูดจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบแต่ละตัวมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยให้การพูดประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้พูดจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่ดี (Good Personalities) ซึ่งในภาษาละติน เรียกว่า Ethos คำพูด (Speech) จะต้องมีความน่าเชื่อถือ (Logic) ในภาษาละตินเรียกว่า Logos และสำหรับในตัวผู้ฟังนั้น ผู้ฟังจะคล้อยตามคำพูด หรือปฏิบัติตามคำพูดมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก (Emotion of Feeling) ที่ถูกเร้าจากคำพูดของผู้ส่งสาร (Emotion) หรือ ในภาษาละตินเรียกว่า Pathos

ตัวอย่างเช่น ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น ผู้รับสมัครจะได้รับ ความนิยมน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของผู้พูด อันได้แก่รูปร่างหน้าตา ลักษณะท่าทาง และกิริยาอาการต่าง ๆ การเป็นผู้มีไหวพริบดีปัญญาดี มีบุคลิกลักษณะที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและความแคล่วคล่องในการพูด รวมทั้งการใช้เหตุผลในการเสนอเนื้อหาที่พูดได้เป็นอย่างดี สามารถทำให้ผู้ฟังคล้อยตามหรือเห็นด้วยกับหลักการและเหตุผลได้เป็นอย่างดี เหตุผลและความน่าเชื่อถือของเนื้อหา คำพูดที่พูดอาจเกิดจากการอ้างอิงจากเอกสารหรือพยานบุคคล ฯลฯ ก็ได้ ผู้ฟังจะเห็นคล้อยตามหรือให้ความร่วมมือกับผู้พูดมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังให้เกิดร่วมกับผู้พูดได้หรือไม่นั่นเอง นอกจากนี้สภาพเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม (Evidence) ในขณะที่กำลังสื่อสาร ก็ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อบรรยากาศของการสื่อสารว่าจะ เป็นไปในทิศทางใด

อริสโตเติลเป็นผู้ริเริ่มแบบจำลองการสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) นักวิชาการด้านการสื่อสารถือว่าแบบจำลองนี้เป็นแบบจำลองคลาสสิก (the classical model)

๒.๒.๒ ทฤษฎีการสื่อสารของเดอเฟลอร์ (The DeFleur Model)

เดอเฟลอร์ (ค.ศ. 1966) เสนอแนวคิดกระบวนการสื่อสารสองทางเพื่ออธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชน โดยเพิ่มปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ซึ่งทำให้ผู้ส่งสารมีโอกาสปรับปรุงการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยปรับปรุงมาจากแนวคิดการสื่อสารทางเดียวของแชนนอนและวีเวอร์ (Shannon and Weaver) ในปี ค.ศ. 1960 โดยศึกษาถึงความสอดคล้องกันระหว่างความหมายในเนื้อหาข่าวสารของผู้ส่งสารและผู้รับสาร เดอเฟลอร์เน้นว่าในกระบวนการสื่อสารความ เนื้อหาข้อมูลข่าวสารจะถูกเรียบเรียงออกมาเป็นข้อความและผ่านกระบวนการเครื่องส่ง หรือตัวแปรความหมายออกมาเป็นข้อมูลแล้วจัดส่งผ่านไปยังช่องสารต่าง ๆ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือเครื่องมือสื่อสารมวลชนอื่น ๆ ไปยังผู้รับสาร เครื่องรับจะทำการแปลความข้อมูลออกมาเป็นข่าวสารส่งต่อไปยังจุดหมายปลายทาง ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ความหมายจากข่าวสารที่ตรงกัน การสื่อสารก็จะสมบูรณ์ แต่ถ้าผู้ส่งสาร และผู้รับสารมีความหมายที่ไม่ตรงกันก็จะทำให้เกิดปัญหา นอกจากนี้เดอเฟลอร์ได้เพิ่มองค์ประกอบปฏิกิริยาตอบกลับเข้าไป เพื่อจะทำให้แหล่งสารสามารถทราบถึงปัญหาและปรับปรุงวิธีการสื่อสารในองค์ประกอบต่าง ๆ

๒.๓.๓ ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล (The Berlo Model or SMCR Model)^๓

แนวคิดเรื่องการสื่อสารของเบอร์โลนั้น จุดเริ่มต้นของการสื่อสารอยู่ที่ผู้ส่งสาร ซึ่งการส่งสารจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้ส่งสาร ๕ ประการดังนี้ ๑) ทักษะในการสื่อสาร หมายถึงความชำนาญในการพูด การเขียน การคิด การใช้เหตุผลในการโน้มน้าวใจ ซึ่งหากผู้ส่งสารมีความสามารถในการเรียบเรียง จัดระบบความคิดและนำเสนอด้วยบุคลิก สีสหน้า กิริยาท่าทาง น้ำเสียงที่น่าเชื่อถือ การสื่อสารนั้นก็จะมีประสิทธิภาพสูง ๒) ทักษะคติ หมายถึงวิธีคิดของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทัศนคติในการสื่อสารประกอบด้วย ทัศนคติต่อตนเอง ต่อประเด็นของการสื่อสาร ต่อผู้รับสาร และต่อสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ในขณะที่สื่อสาร ๓) ความรู้ที่ดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว รวมทั้งต้องวิเคราะห์ผู้รับสารให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งก่อนที่จะทำการสื่อสาร ๔) ระบบสังคม เป็นตัวกำหนดบทบาทและพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ผู้ส่งสารจึงต้องเข้าใจระบบสังคม เพื่อจะปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบ อันจะก่อให้เกิดการยอมรับของผู้รับสาร ๕) ระบบวัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมของสังคมนั้น ๆ ซึ่งผู้ส่งสารต้องทำความเข้าใจ และไม่สื่อสารในลักษณะที่ขัดแย้งกับความเชื่อ ค่านิยมของผู้รับสาร เพราะนอกจากจะไม่สามารถสื่อสารให้บรรลุเป้าหมายแล้ว ยังอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้

เบอร์โลได้กล่าวว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวข้องกับด้าน ๑) รหัสของสาร คือการนำเอาภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นภาษาเขียน ภาษาพูด ภาษาท่าทาง รูปภาพ ดนตรีต่าง ๆ มาใช้เพื่อถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้รับสาร ซึ่งรหัสของผู้ส่งสารควรเป็นระบบเดียวกันกับรหัสของผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารสามารถถอดรหัสสารได้ หากผู้รับสารไม่สามารถถอดรหัสสารได้ การส่งสารนั้นก็ไม่มีบรรลุเป้าหมาย ๒) เนื้อหา คือสาระที่ต้องการนำเสนอ ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด เนื้อหาของสารนั้น ไม่ควรที่จะยากจนเกินกว่าความสามารถที่ผู้รับสารจะเข้าใจได้ และไม่ยากจนผู้รับสารไม่มีความจำเป็นต้องรับสารแต่อย่างใด ๓) การจัดสาร คือการจัดเรียงลำดับเนื้อหา การเลือกใช้ถ้อยคำ ภาษา การเน้นย้ำข้อความ หรือการจัดนำเสนอให้เหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ซึ่งการจัดสารนี้จะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้า หากจัดสรรได้ดี ก็ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพที่ดีของการสื่อสารด้วย ส่วนช่องทางในการส่งสาร หมายถึงการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง ๕ หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น ช่องทางสื่อสาร คือตัวเผยแพร่ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์การสื่อสารชนิดต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการสื่อ โดยสื่อเปรียบเสมือนภาพสะท้อนบริบททางสังคม เป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการตีแผ่ นำเสนอความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนในสังคม ส่วนผู้รับสารในแง่ทฤษฎีต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการถอดรหัสสาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสารจึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล ผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร คือการนำสารไปให้ถึงผู้รับสารให้ได้ ดังนั้นในกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่ต้องตระหนักถึงเป็น

^๓ David K. Berlo, *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*, (NY: Holt, Rinehart and Winston, 1960), p. 1-318.

อันดับแรกคือ ผู้รับสาร จากกรอบแนวคิดการสื่อสารของเบอร์โลนัั้น จะเห็นว่าปัจจัยร่วมระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร คือทักษะ ทักษะ ทักษะ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม นั้นหมายถึงว่า การสื่อสารจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ผู้ส่งสารจะต้องเข้าใจทัศนคติ ระบบสังคมวัฒนธรรมของผู้รับสาร เพื่อปรับทักษะทางการสื่อสารให้สอดคล้องกัน

๒.๓.๔ ประเภทของการสื่อสาร

จากทฤษฎีการสื่อสารต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการสื่อสารถูกมองในหลากหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ในการจำแนกทฤษฎีการสื่อสารนั้นเราอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะการไหลของสารในกระบวนการสื่อสาร (Flow of Information) ซึ่งคือปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ที่เกิดขึ้นระหว่างทางการสื่อสารของผู้ส่งสารและผู้รับสาร คือ

๒.๓.๔.๑ การสื่อสารในลักษณะทางเดียว (One-Way Communication)

เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดจากผู้ส่งสาร ส่งข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสาร โดยที่ผู้รับสารไม่สามารถหรือไม่ได้แสดงปฏิกิริยาตอบกลับใด ๆ มายังผู้รับสาร ลักษณะการสื่อสารแบบนี้อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีต่าง ๆ เช่น การออกคำสั่ง การส่งบันทึกข้อความ การสื่อสารมวลชน ผู้รับอาจอยู่ห่างไกลจากผู้ส่งทำให้ไม่สามารถส่งปฏิกิริยาตอบกลับมายังผู้ส่งสารได้

๒.๓.๔.๒ การสื่อสารในลักษณะสองทาง (Two-Way Communication)

เป็นกระบวนการสื่อสารที่ผู้รับสามารถหรือมีโอกาสนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารที่ได้รับจากผู้ส่งสาร อาทิ ความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อข่าวสาร การซักถามเพื่อความเข้าใจ เป็นต้น ลักษณะการสื่อสารแบบนี้มักเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ส่งและผู้รับสามารถมองเห็นหน้ากัน อยู่ใกล้ชิดกัน หรือสามารถติดต่อถึงกัน เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือรูปแบบการสื่อสารในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เป็นเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าทางการสื่อสาร จะเน้นและให้ความสำคัญต่อการโต้ตอบเป็นอย่างมาก จนเป็นลักษณะหนึ่งที่สำคัญของสื่อใหม่ (New Media) ในสังคมที่จะต้องมีคุณลักษณะเป็นสื่อที่โต้ตอบได้ (Interactive Media)

การสื่อสารในลักษณะนี้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการสื่อสาร เนื่องจากผู้รับมีโอกาสในการซักถาม แสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสาร อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ส่งสารที่จะทราบว่า การสื่อสารในครั้งนั้นของตนประสบผลสำเร็จหรือไม่ หรือมีข้อบกพร่อง มีอุปสรรคในการสื่อสารอย่างไร ดังนั้น จึงอาจสรุปประโยชน์ของปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ในการสื่อสารที่สำคัญ ๆ ได้ ๒ ประการ คือ

๑. ทำให้ผู้ส่งสารสามารถทราบได้ว่าการสื่อสารในครั้งนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น ในการสอนหาก นักศึกษาเข้าใจและสามารถตอบคำถามของอาจารย์ผู้สอนได้ก็แสดงว่านักศึกษามีความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนได้อย่างดีและถูกต้อง ในทางกลับกันหากนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบคำถามได้ ก็อาจแสดงว่าการสอนในครั้งนั้นของอาจารย์มีข้อบกพร่องในการสอน เช่น เนื้อหายากเกินไป หรืออาจารย์ไม่สามารถอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจน เป็นต้น

๒. ทำให้ผู้ส่งสารสามารถนำปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ดังกล่าวมาปรับปรุงหรือพัฒนาการสื่อสารในครั้งต่อ ๆ ไปให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น เช่น ในการสอนครั้งนั้นอาจารย์สังเกตเห็นว่า นักศึกษาไม่สนใจเท่าที่ควร อาจารย์อาจวิเคราะห์ถึง เนื้อหาของวิชา รูปแบบวิธีการสอนของตัวอาจารย์เอง สภาพห้องเรียน รวมทั้งตัวนักศึกษาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร หากวิเคราะห์แล้วพบว่า มีข้อบกพร่องตรงจุดไหน ก็นำไปปรับปรุงในจุดนั้น ๆ ให้ดีขึ้นเพื่อการสอนในครั้งต่อ ๆ ไปจะได้มีประสิทธิภาพ

๒.๓.๕ ประเภทของปฏิกิริยาตอบกลับ

นอกจากปฏิกิริยาตอบกลับจะมีประโยชน์ดังกล่าวแล้ว เมื่อศึกษาถึงประเภทลักษณะของปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นว่าจะปรากฏออกมาในลักษณะใดได้บ้าง การศึกษาถึงปฏิกิริยาตอบกลับอาจใช้เกณฑ์ในการแบ่งประเภทได้ดังนี้

๒.๓.๕.๑ เกณฑ์เวลาที่เกิดปฏิกิริยาตอบกลับ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นในลักษณะทันทีทันใด (Immediate Feedback) เป็นปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้น โดยที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารในสถานการณ์การสื่อสารที่สามารถติดต่อกันได้อย่างเต็มที่ เช่น การพูดคุยแบบเผชิญหน้า (Face to Face Communication) การเขียนจดหมาย การโทรศัพท์พูดคุยกัน การคุยกันทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๒) ปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นในลักษณะล่าช้า (Delayed Feedback) เป็นปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การสื่อสาร ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ห่างไกลกันและไม่สามารถติดต่อกันได้ เช่น การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หรือการสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group) เป็นต้น

๒.๓.๕.๒ เกณฑ์ภาษาที่ใช้ในการตอบกลับ จะพิจารณาจากการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาท่าทางในการโต้ตอบในการสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ปฏิกิริยาตอบกลับในลักษณะที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน (Verbal Feedback) เช่น การพูดชมเชย การแสดง หรือการพูด การเขียนจดหมายแสดงความชื่นชม เป็นต้น

๒) ปฏิกิริยาตอบกลับในลักษณะที่ไม่ใช่ภาษาพูด หรือภาษาเขียน (Non Verbal Feedback) เช่น การแสดงกิริยาท่าทาง ชื่นชมโดยการปรบมือ การถอนใจ การแสดงอาการเบื่อหน่าย หรือการเดินลูกหนีออกไปจากห้อง เป็นต้น

๒.๓.๕.๓ เกณฑ์ลักษณะของผลจากปฏิกิริยาตอบกลับ การใช้เกณฑ์ในเรื่องของผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ แบ่งปฏิกิริยาตอบกลับด้วยหลักเกณฑ์นี้ออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ปฏิกิริยาตอบกลับในทางบวก (Positive Feedback) เป็นที่ปรารถนาของผู้ส่งสารทุกคนที่ต้องการจะได้รับความสนใจ ความชื่นชมในการสื่อสารที่ตนเองได้ทำไป เช่น การได้รับเสียงปรบมือ การกล่าวคำที่แสดงความชื่นชม การได้รับมอบช่อดอกไม้ ของขวัญ ฯลฯ เป็นต้น

๒) ปฏิกริยาตอบกลับในทางลบ (Negative Feedback) ผู้ส่งสารทุกคนไม่ต้องการให้เกิดในลักษณะนี้ เช่น การโห่ไล่ การพุดจาจุกหมิ่น การใช้สายตาดูถูกเหยียดหยาม ฯลฯ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าปฏิกริยาตอบกลับจะออกมาในลักษณะบวกหรือลบ แต่ถ้าผู้ส่งสารรู้จักนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ หรือใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการสื่อสารครั้งต่อไป ปฏิกริยาออกมาในเชิงบวกหรือลบก็ถือว่าเป็นบทเรียนที่จะสอนให้เราได้มีประสบการณ์และพัฒนาปรับปรุงการสื่อสารของตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ปฏิกริยาตอบกลับก็จะเป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับการสื่อสาร

๒.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการสื่อสาร

๒.๔.๑ สิ่งรบกวนในการสื่อสาร (Noise Source)

ในการส่งข่าวสารนั้นอาจเกิดสิ่งรบกวนสารเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสิ่งรบกวนสารที่เกิดขึ้นนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๒.๔.๑.๑ สิ่งรบกวนสารทางกายภาพ (Physical Noise Source) เป็นสิ่งรบกวนที่เกิดขึ้นจากภายนอกตัวบุคคลที่กำลังทำการสื่อสาร เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม เช่น เสียง อึกทึก อากาศร้อน หรือหนาวเกินไป แสงสว่างในห้อง ไม่เพียงพอ ห้องใหญ่เกินไป หรือเล็กเกินไป ซึ่งสภาพดังกล่าวอาจทำให้การสื่อสารเป็นไปได้โดยไม่ราบรื่นเป็นอุปสรรคต่อการส่งและรับข้อมูลข่าวสาร ทำให้การสื่อสารไม่ประสบผลสำเร็จ

๒.๔.๑.๒ สิ่งรบกวนสารทางจิตใจ (Psychological Noise Source) เป็นสิ่งรบกวนสารที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันได้แก่ สิ่งรบกวนสารที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้ส่งสารและตัวผู้รับสาร ซึ่งอาจเป็นปัญหาด้านสุขภาพหรือด้านจิตใจ เช่น อาการเจ็บป่วย ความไม่สบายใจ กำลังอยู่ในอารมณ์เศร้าหรือโกรธ ฯลฯ ซึ่งสิ่งรบกวนสารเหล่านี้ทำให้การสื่อสารประสบผลล้มเหลวหรือไม่ประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากผู้ส่งสารหรือผู้รับสารไม่ได้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะทำการสื่อสาร

๒.๔.๒ ปัญหาการสื่อสาร

นอกจากสิ่งรบกวนดังกล่าวแล้ว แชนนอนและวีเวอร์ สรุปถึงปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นอาจแบ่งได้เป็น ๓ ประการ คือ

๒.๔.๒.๑ ปัญหาการสื่อสารด้านความหมาย (Semantic Problems) เป็นปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นในแง่ของการสื่อความหมาย อันมีสาเหตุเนื่องมาจากการใช้คำในการสื่อความหมายซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น คำคำเดียวไม่อาจใช้สื่อความหมายได้ครอบคลุมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทุกอย่าง ซึ่งอาจทำให้ความหมายที่ใช้นั้นผิดพลาดหรือไม่สมบูรณ์ได้ นอกจากนี้คำบางคำที่เขียนหรือออกเสียงเหมือนกันยังมีความหมายที่ต่างกันเป็นเหตุให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดได้ เช่น คำว่า “เสือ” อาจหมายถึงคนไม่ดี หรือสัตว์ก็ได้ เป็นต้น หรือปัญหาในเรื่องของคำจากภาษาที่มีระดับหรือใช้กับกลุ่มที่ต่างกัน เช่น ภาษาแสลง คำศัพท์ทางวิชาการ ศัพท์ที่ใช้เฉพาะในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

เช่น ศัพท์วัยรุ่น ศัพท์ของกลุ่มเพศที่สาม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความหมายได้แทบทั้งสิ้น

๒.๔.๒.๒ ปัญหาการสื่อสารด้านเทคนิค (Technical Problems) เป็นปัญหาการสื่อสารที่เกิดจากด้านเทคนิค หรือเป็นปัญหาที่เกิดจากตัวสื่อ หรือการใช้ช่องทางในการสื่อสาร เช่น เครื่องส่ง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เสียหรือส่งไม่ชัดเจน กระดาษที่เขียนข้อความลบเลือนหรือขาดหายไป ภาพลั้ม เสียงอู้อึ้งฟังไม่ชัดเจน แสงสว่างไม่พอทำให้อ่านไม่ได้ ฯลฯ เหล่านี้ก็เป็นปัญหาที่ทำให้การสื่อสารประสบผลล้มเหลวได้เช่นเดียวกัน (แอลซีดี จอกว้าง ทำให้ดูอ้วน เทคนิคการตัดต่อที่ทำให้เหมือนจริง หรือทำให้เกิดความเสียหาย)

๒.๔.๒.๓ ปัญหาการสื่อสารด้านประสิทธิภาพ (Effective Problems) เป็นปัญหาการสื่อสารซึ่งเกิดขึ้นจากการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ หรือการสื่อสารที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้ส่งสาร หรือการทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายในการส่ง หรือการรับข่าวสาร เช่น ในขณะที่ผู้รับต้องการรับสารจากผู้ส่งคนหนึ่งที่ตนเองชื่นชอบแต่กลับเป็นคนอื่นมาแทน ทำให้ผู้รับขาดความสนใจ ขาดความกระตือรือร้นในการรับข่าวสาร เป็นเหตุให้คนพูดหมดกำลังใจในการพูด หรือผู้พูดมีความตั้งใจพูดแต่ผู้ฟังไม่สนใจฟัง เป็นต้น ดังนั้น ปัญหาทางด้านประสิทธิภาพของการสื่อสารจึงอาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลของการสื่อสาร มักเป็นผลในทางที่ไม่ดี หรือผลในทางลบจากการสื่อสารนั่นเอง

๒.๕ สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบัน

ทุกวันนี้สังคมของคนทั่วโลกเป็น “สังคมก้มหน้า” ที่บุคคลใช้เวลาหลายชั่วโมงต่อวันอยู่หน้าจอต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สมาร์ทโฟน โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โดยเฉพาะเจนวายที่ใช้เวลาอยู่หน้าจอต่าง ๆ มากกว่าการอยู่กับพ่อแม่ เพื่อน หรือครูบาอาจารย์ อาจกล่าวได้ว่า “หน้าจอ” ต่าง ๆ เป็นทั้งพ่อแม่ ครู เพื่อนที่แก้เหงา ที่ปลดปล่อย ที่ปรับทุกข์ และเกือบจะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของเขา ข้อมูลที่ได้รับผ่านโลกดิจิทัลจึงมีความสำคัญมากต่อพฤติกรรมโดยรวม การที่เขาใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชีวิตจริง จึงปรากฏว่าเขาขาดทักษะในการสื่อสารกับคนในสังคมโลกทางกายภาพ ทั้งในด้านภาษาพูด และภาษาเขียน เห็นได้จากศัพท์แสลงต่าง ๆ และการเขียนคำด้วยความย่อเย่อ จนผู้อื่นไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ รวมทั้งการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในการมีปฏิริยาตอบกลับได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ ดังภาพสะท้อนจากคนในเจนเนอเรชั่นอื่นที่พูดถึงคนเจนวายในทางที่ไม่ค่อยดีนัก การที่เจนวายใช้เวลาอยู่กับข้อมูลดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่ซึ่งโดยมากเป็นการสื่อสารในลักษณะสองทาง (Two-Way Communication) ที่มีปฏิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นในลักษณะทันทีทันใด (Immediate Feedback) แต่ขาดทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy skill) ซึ่งหมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน ทำให้สังคมมีความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เช่น การสูญเสียการเป็นส่วนตัว ความ

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การโจรกรรมข้อมูล การโจมตีทางไซเบอร์ การใช้วาจาสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) เป็นต้น

โดยสรุป สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบันมีลักษณะที่ขาดสติ ความรอบคอบ ไม่พิจารณาหาเหตุผลในการรับและส่งสาร รวมทั้งขาดความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence หรือ DI) ซึ่งคือ กลุ่มความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณค่าต่อสังคม

๒.๖ สรุป

การจำแนกกลุ่มคนในปัจจุบันเป็นเจนเนอเรชันต่าง ๆ นั้น ทางวิชาการเป็นการแบ่งคนด้วยอายุ เช่นเจนวาย หมายถึงกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๔๐ ปี แต่พัฒนาการของชีวิตเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากรากฐานของสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง ทุกอย่างเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้น ดังนั้นเราจึงต้องมีสติพิจารณาเหตุผลของพฤติกรรมของคนเจนวายว่าเขาถูกอบรมเลี้ยงดูมาอย่างไร จึงจะสามารถสื่อสารกับคนกลุ่มนี้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการใหญ่ ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender/Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และ ผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งองค์ประกอบแต่ละตัวในกระบวนการสื่อสารจะต้องมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการสื่อสาร และถ้าพิจารณาถึงการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) จะพบว่ามีลักษณะการไหลของข่าวสารใน ๒ ลักษณะ คือ การไหลของข่าวสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) และการไหลของข่าวสารแบบสองทาง (Two-way Communication) การไหลของข่าวสารแบบสองทางนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะที่จะทำให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จ เนื่องจากผู้รับสารสามารถส่งปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถทราบได้ว่าการสื่อสารที่ส่งไปนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ และควรปรับปรุงการสื่อสารในครั้งต่อไปอย่างไร

พัฒนาการของการสื่อสารเริ่มมาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลพัฒนามาเป็นการสื่อสารมวลชน ตั้งแต่การพูดอย่างเดียวนั้นกลายเป็นหลาย ๆ สื่อ องค์ประกอบในยุคแรก ๆ ค่อนข้างเรียบง่าย ต่อมาซับซ้อน กว้าง และลึกมากขึ้น ให้ความสำคัญกับปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) และเริ่มมีการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบ รวมทั้งผลต่าง ๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร และเน้นถึงการสื่อสารที่มีกับผลสำเร็จ (Effectiveness) รวมทั้งมีการมองถึงปัจจัยที่จะทำให้การสื่อสารล้มเหลว (Communication Breaker) ด้วย

สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบันมีลักษณะที่ขาดสติ ความรอบคอบ ไม่พิจารณาหาเหตุผลในการรับและส่งสาร รวมทั้งขาดความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence หรือ DI) ซึ่งคือ กลุ่มความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณค่าต่อสังคม

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่แตกต่างจากอดีต การรับแนวคิด ค่านิยมของตะวันตก โดยไม่ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยอย่างแท้จริง ก่อให้ ประเทศไทยต้องประสบปัญหาสังคมมากมาย เช่น ปัจเจกบุคคลสุดโต่ง ไม่มีเมตตาต่อผู้อื่น ไม่มีความ สามัคคี เน้นค่านิยมทางวัตถุ ความเชื่อในทางศาสนา คุณธรรม ศีลธรรมหมดไป หรือลดน้อยลง พฤติกรรมเบี่ยงเบนและอาชญากรรมมากขึ้น คุณค่าในความเป็นมนุษย์น้อยลง เราจึงควรหันมาสนใจ พัฒนาบุคลากรของประเทศ โดยเฉพาะเจณวายให้มีความคิดที่ถูกต้องตามคำสอนของพุทธศาสนา มี หลักในการดำเนินชีวิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันสำหรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อเป็น กำลังพัฒนาสังคมและประเทศไทยต่อไป

เมื่อเราได้แนวคิดและสภาพการสื่อสารของเจณวายแล้ว ผู้วิจัยจะทำการศึกษาพุทธวิธีการ สื่อมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์การสื่อสารสำหรับเจณวายยุคปัจจุบันดังที่จะได้กล่าวใน บทที่ ๓ ต่อไป

บทที่ ๓

พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเจเนวายในคัมภีร์เถรวาท

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการสื่อสารเรื่องราวทางสายกลางขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีต่อบุคคลที่จัดอยู่ในกลุ่มเจเนวายสมัยพุทธกาลตามเกณฑ์ของอรรถกถาและคัมภีร์วิสุทธิมรรค โดยเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ของกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญที่เป็นหนึ่งในอริยสัจ ๔ อันเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ มรรคมงคล ๘ ที่สามารถแบ่งหมวดหมู่ได้เป็น ๓ หมวด คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือที่เรียกกันว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ การจำแนกกลุ่มคนในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลนั้น ระบบวรรณะทั้ง ๔ ซึ่งจัดสถานภาพบุคคลในสังคมอย่างแนบแน่นตายตัวและไม่เท่าเทียมกันเพราะชาติกำเนิด เป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามกันมาอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง แต่เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศศาสนาโดยไม่ยึดติดกับระบบวรรณะ แต่ถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ของคนในสังคมก็เปลี่ยนแปลง รวมทั้งคตินิยม ธรรมเนียมปฏิบัติของคนในสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญได้แก่ การเปลี่ยนศาสนา การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวกับช่วงวัยของการออกบวช หลักคิดที่สะท้อนถึงศักยภาพของมนุษย์ เป็นต้น

คตินิยม ธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับการสละเรือนออกบวชที่เป็นไปโดยมากของคนในสังคมสมัยนั้น คือ ผู้ที่ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาวนั้น เป็นช่วงเวลาของการแสวงหาความสุขในกามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นช่วงวัยที่ควรแก่การเสพเมถุน^๑ หากบุคคลจะสละเรือนออกบวชเป็นบรรพชิตก็ต้องเมื่อเป็นผู้ที่ล่วงเข้าสู่วัยชราแล้ว มีผมหงอกปรากฏขึ้นแล้ว เพราะวัยชรามีกายโน้มลงแล้ว ต้องใช้ไม้เท้ายันเพราะสั้นอยู่ มีโรคโศและหอบหืด ไม่อาจบริโภคมารได้^๒

ในขณะที่ในทางพระพุทธศาสนากลับสนับสนุนคนหนุ่มคนสาวให้สละเรือนออกบวชเป็นบรรพชิต ดังในเทมียชาดก พระเทมียแสดงธรรมโปรดพระราชาว่า “คนหนุ่มควรประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ควรจะเป็นคนหนุ่ม เพราะการบวชของคนหนุ่ม ฤษีทั้งหลายสรรเสริญแล้ว”^๓ ทั้งนี้เพราะอายุของคนเป็นของน้อย สัตว์โลกถูกความตายครอบงำและถูกความแก่รุมล้อมไว้ แม้เป็นหนุ่มเป็นสาวก็ตายได้ และวันคืนที่ล่วงไปก็ทำกำลังให้สิ้นไปด้วย ดังนั้นใครเล่าจะพึงวางใจในชีวิตนั้น

^๑ ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๑ อ้างถึงในเชิงอรรถ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๐/๑๘.

^๒ ส.ส.อ. (ไทย) ๑/๑/๑๐๙.

^๓ ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๘๗/๑๙๘.

ได้ว่า เรายังเป็นหนุ่มเป็นสาว^๔ แม้พระพุทธเจ้าเอง เมื่อยังไม่ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณก็สละราชสมบัติออกบวชเป็นบรรพชิต และได้ตรัสตอบพร้อมปฏิเสธพระเจ้าพิมพิสารที่ตรัสว่าพระพุทธองค์ยังทรงหนุ่มแน่นอยู่ ถึงพร้อมด้วยความผุดผ่องแห่งวรรณะ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพร้อมที่จะยกโภคสมบัติให้พระองค์แทนการออกบวช^๕ จึงพบว่ามีคนหนุ่มคนสาวสละเรือนออกบวชในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก แม้เจ้าชายศักยะพระประยูรญาติของพระพุทธองค์ก็ออกบวชเช่นเดียวกัน ถึงกับว่าตระกูลใดยังไม่มีใครออกบวช ก็ต้องพิจารณาว่าบุคคลใดสมควรจะออกบวชบ้าง ดังที่เจ้ามahanาม ศากยะทรงพระดำริว่า เวลานี้พวกศากยกุมารที่มีชื่อเสียง ต่างออกบวชตามเสด็จพระผู้มีพระภาคผู้ทรงผนวชแล้ว แต่ตระกูลของเรายังไม่มีใครออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ถ้ากระไร เราหรืออนุ รุทธะควรบวช”^๖ และแม้แต่เด็กก็บวชได้เช่นเดียวกัน ดังพระราหุล พระสีวลี เป็นต้น

คตินิยมทางพุทธศาสนา นอกจากจะให้ความสำคัญกับการสละเรือนออกบวชเป็นบรรพชิตตั้งแต่วัยหนุ่มสาว แทนที่จะเป็นผู้เข้าสู่วัยชราตามคตินิยมเดิมที่มีอยู่แล้ว ยังมีเกณฑ์ในการบ่งบอกถึงความเป็นคนแก่และคนหนุ่มที่แตกต่างออกไปจากการกำหนดหมายเอาอายุและสีผมด้วย กล่าวคือ ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ว่า ยังบริโศกคามอยู่หรือไม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาในเชิงคุณธรรมที่มีอยู่ มิใช่โดยทางกายภาพที่เป็นไป

ในสังคมทุกกลุ่มอายุ จะมีบรรทัดฐานของพฤติกรรมและบทบาทที่คาดหวังแตกต่างกันไป ในมุมมองของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคัมภีร์อรรถกถา ท่านกำหนดลักษณะของวัย โดยแบ่งอายุโดยละเอียดทุกระยะ ๑๐ ปีไว้ คือมันทสกะ ๑๐ ปีแห่งเด็กอ่อน จิตทาตสกะ ๑๐ ปีแห่งการเล่น วณทสกะ ๑๐ ปีแห่งผิวพรรณ พลทสกะ ๑๐ ปีแห่งกำลัง ปัญญาทสกะ ๑๐ ปีแห่งปัญญา หานิทสกะ ๑๐ ปีแห่งความเสื่อม ปฬารทสกะ ๑๐ ปีแห่งความค่อม วังทสกะ ๑๐ ปีแห่งความค่อม โมมุทสกะ ๑๐ ปีแห่งความหลงลืม สยันทสกะ ๑๐ ปีแห่งความนอน ในข้อความดังกล่าวมีคำอธิบายว่า

ในทสกะเหล่านั้น ๑๐ ปีแรกของบุคคลผู้มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี ชื่อมันทสกะ ด้วยว่าในตอนนั้น บุคคลนั้นยังเป็นเด็กอ่อนซุกซนอยู่ ๑๐ ปีต่อนั้นไป ชื่อจิตทาตสกะ ด้วยในตอนนั้นเขามากไปด้วยความยินดีในการเล่น ๑๐ ปีต่อนั้นไป ชื่อวณทสกะ ด้วยในตอนนั้นส่วนผิวพรรณของเขาย่อมถึงความไพบูลย์ ๑๐ ปีต่อนั้นไป ชื่อพลทสกะ ด้วยในตอนนั้นกำลังและเรี่ยวแรงของเขาย่อมถึงความเต็มเปี่ยม ๑๐ ปีต่อนั้นไป ชื่อปัญญาทสกะ ด้วยตอนนั้นปัญญาของเขาย่อมมั่นคง ดี ได้ยินว่าปัญญาเม่นิดหน่อยของคนที่ไม่ปกติเป็นคนโง่ ก็เกิดขึ้นได้ในกาลนั้นเหมือนกัน ๑๐ ปีต่อนั้นไป ชื่อหานิทสกะ ด้วยในตอนนั้นความยินดีในการเล่น ผิวพรรณ กำลัง และปัญญาของเขาย่อมเสื่อมถอยไป ๑๐ ปีต่อนั้นไปชื่อปฬารทสกะ ด้วยในตอนนั้นร่างกายของเขาย่อมค่อมไปข้างหน้า ๑๐ ปีต่อนั้นไปชื่อวังทสกะ ด้วยในตอนนั้นร่างกายของเขาย่อมค่อมลงดุจหางไถ

^๔ คุรยละเอียดใน ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๐๑-๑๐๕/๑๙๙.

^๕ คุรยละเอียดใน ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๒๒-๔๒๔/๕๙๗.

^๖ วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๓๐/๑๖๗.

๑๐ ปีต่อขึ้นไปชื่อโหมมหทสกะ ด้วยในตอนนั้นเขาเป็นคนมักหลงลืม ย่อมลืมการทำ ๆ แล้ว
๑๐ ปีต่อขึ้นไปชื่อสยันทสกะ ด้วยคนมีอายุถึง ๑๐๐ ปีก็มากไปด้วยการนอนนั้นแล^๗

ในอรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค^๘ ได้แบ่งวัยออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) ปฐมวัย ตั้งแต่อายุ ๑ ถึง ๒๕ ปี เป็นช่วงชีวิตกำลังเจริญวัย มีความว่องไว ด่วนคิด ด่วนตัดสินใจ

๒) มัชฌิมวัย ตั้งแต่อายุ ๒๕ ถึง ๕๐ ปี เป็นช่วงชีวิตที่อยู่ตัว มีการพัฒนาทางปัญญา มีความรอบคอบ

๓) ปัจฉิมวัย อายุ ๕๐ ขึ้นไป เป็นช่วงที่สังขารเริ่มเสื่อมโทรม และกลับเข้าสู่ความชราภาพ และดับไปในที่สุด

ในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น นอกจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแล้ว ยังมีคัมภีร์สำคัญที่ใช้ศึกษาอ้างอิงหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค^๙ ซึ่งได้แบ่งประเภทของวัย ไว้ดังนี้

๑) ปฐมวัย หรือวัยต้น คืออายุ ๑ ถึง ๓๓ ปี เป็นวัยแห่งการศึกษา

๒) มัชฌิมวัย หรือวัยกลาง คืออายุ ๓๔ ถึง ๖๗ ปี เป็นวัยแห่งการทำมาหาเลี้ยงชีพ

๓) ปัจฉิมวัย หรือวัยปลาย คืออายุ ๖๘ ปี ถึง ๑๐๐ ปี เป็นวัยแห่งการพักผ่อน

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้กล่าวถึงลักษณะของวัยไว้ในลักษณะที่ว่า ทุกสิ่งอยู่ในวงเวียนของไตรลักษณ์ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นชีพ คือ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่สามารถยึดติดได้ ดังข้อความที่ว่า

รูปที่เป็นไปในปฐมวัย ก็ดับไปในปฐมวัยนั่นเอง ไม่ถึงมัชฌิมวัย เหตุนั้น รูปที่เป็นไปในปฐมวัยนั้นจึงชื่อว่าไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นก็ชื่อว่า เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นก็ชื่อว่า เป็นอนัตตา รูปที่เป็นไปในมัชฌิมวัยเล่า ก็ดับไปในมัชฌิมวัยนั่นเอง ไม่ถึงปัจฉิมวัย เหตุนั้นแม้รูปที่เป็นไปในมัชฌิมวัยนั้นก็ชื่อว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ถึงรูปที่เป็นไป ๓๓ ปีในปัจฉิมวัยอันจะมีความสามารถเป็นไปต่อแต่ภพนั้นก็หาไม่ เหตุนั้น แม้รูปที่เป็นไปในปัจฉิมวัยนั้น ก็ชื่อว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา^{๑๐}

และในอรรถกถา พรณนาพระสูตรว่าด้วยกาลที่ล่วงเลยไป ความว่า

บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ คำว่า ล่วงเลยไป (อจฺเจนติ) ได้แก่ ก้าวล่วงไป คำว่า กาล (กาลา) ได้แก่ กาลมีกาลก่อนภัตเป็นต้น คำว่า คืบผ่านพ้นไป (ตรยฺนติ รตฺติโย) ความว่า ราตรีทั้งหลายเมื่อล่วงเลยไป ย่อมผ่านพ้น คือยอมให้บุคคลเข้าไปใกล้ความตายโดยเร็วพลัน คำว่า

^๗ คู่อธิบายใน วิสุทธิ. (ไทย) ๒/๗๐๘/๓๘๐-๓๘๑.

^๘ ส.ส.อ. (ไทย) ๑/๔/๒๒.

^๙ วิสุทธิ. (ไทย) ๒/๗๐๗/๓๗๙.

^{๑๐} อ้างแล้ว.

ช่วงแห่งวัย (วโยคฺฌา) อธิบายว่า กองแห่งปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย คำว่า ละไป ตามลำดับ (อนุพุพฺพ ชนฺติ) ได้แก่ ช่วงแห่งวัยย่อมละทิ้งบุคคลไปโดยลำดับ จริงอยู่ ปฐมวัย ย่อมละทิ้งบุคคลผู้ดำรงอยู่ในมัชฌิมวัย ปฐมวัยและมัชฌิมวัยทั้งสองย่อมละทิ้งบุคคลผู้ดำรงอยู่ในปัจฉิมวัย แต่ในขณะแห่งความตาย แม้วัยทั้ง ๓ ย่อมละทิ้งบุคคลไป คำว่า ภัยนี้ (เอตํ ภัย) ได้แก่ ภัย ๓ ประการนี้คือ (๑) การก้าวล่วงไปแห่งกาลทั้งหลาย (๒) ความที่กลางคืนและกลางวันล่วงเลยไป (๓) ความที่ช่วงแห่งวัยทั้งหลายละทิ้งบุคคลไป^{๑๑}

สรุป - จากประเด็นช่วงวัยที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค จะเห็นได้ว่า ท่านได้มีการกำหนดความเหลื่อมล้ำแห่งอายุไว้แตกต่างกัน แต่ยังคงแบ่งเกณฑ์หลักไว้สามวัย เหมือนกัน ในมุมมองของผู้วิจัย การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าว น่าจะมาจากคติส่วนตัวของผู้จนคัมภีร์ทั้งสอง เหมือนดังเช่นที่นักวิชาการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันได้เสนอแนวคิดในประเด็นเดียวกัน แต่อาจกำหนดอายุในมุมมองของตนไว้แตกต่างกัน จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่า ท่านแบ่งประเภทของวัยไว้สามช่วงระดับ คือ ช่วงแรกของชีวิตเข้าสู่วัยศึกษาเล่าเรียน เรียกว่า “ปฐมวัย” ช่วงกลางแห่งชีวิตมนุษย์ เป็นช่วงการทำงานหาเลี้ยงชีพ เรียกว่า “มัชฌิมวัย” และช่วงปลายแห่งชีวิต เป็นช่วงการพักผ่อนจากการงานที่ต้องใช้กำลังกาย เรียกว่า “ปัจฉิมวัย”

เมื่อศึกษาบุคคลในกลุ่มมัชฌิมวัย หรือเจนวนายในยุคพุทธกาล ซึ่งเป็นวัยแห่งการทำมาหาเลี้ยงชีพ พระพุทธศาสนามองว่าบุคคลผู้อยู่ในวัยนี้ เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในวัยแห่งการสร้างสรรค์สังคม พัฒนาสังคมให้ดำรงอยู่ และสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ดังที่เจ้ามหานามะศากยตรัสกับเจ้าอนุรุทธะว่า

ดีแล้วน้องอนุรุทธะ พี่จะสั่งสอนวิธีการครองเรือนแก่เธอเพื่อจะได้ครองเรือนต่อไป อันดับแรก ผู้ครองเรือนต้องให้ไถนา ครั้นแล้วให้หว่านข้าว ครั้นแล้วให้ไถน้ำเข้า ครั้นแล้วให้ระบายน้ำออก ครั้นแล้วให้ถอนหญ้า ครั้นแล้วให้เกี่ยวข้าว ครั้นแล้วให้ขนข้าว ครั้นแล้วให้ตั้งลอม ครั้นแล้วให้นวด ครั้นแล้วให้สีฟางออก ครั้นแล้วมัดข้าวสับออก ครั้นแล้วมัดละอองออก ครั้นแล้วให้ขนเก็บในฉาง ครั้นพอถึงฤดูฝนก็ต้องทำอย่างนี้ต่อเรื่อยไป^{๑๒}

จากความข้างต้น ทำให้เห็นมุมมองของบุคคลที่กำลังอยู่ในมัชฌิมวัย คือการทำหน้าที่ของผู้ครองเรือนเพื่อสร้างฐานะทางสังคม ด้วยการเลี้ยงตนและบุคคลที่อาศัยตนให้เป็นสุข ดังนั้นจึงเป็นวัยที่ต้องใช้เรี่ยวแรงหรือพลังแห่งความรู้ที่สั่งสมมาในปฐมวัย ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานในวัยนี้ นอกจากมีหน้าที่ของตนแล้ว ยังมีหน้าที่ในการพัฒนาอาชีพของตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเศรษฐกิจด้วย ดังนั้นผู้ดำรงอยู่ในวัยนี้จึงเป็นผู้ใช้พลังแห่งสติปัญญาและกำลังกายเพื่อสร้างสรรค์สังคม แต่คนในวัยนี้ก็มักมีความประมาทในชีวิต อันเกิดจากความผิดพลาดซึ่งต่อเนื่องจากวัยที่ผ่านมา อันมีสาเหตุทั้งจากการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา หรือการคบหามิตร หากขาดความเอาใจใส่ในทางที่ถูกต้อง หรือการคบมิตรชั่ว หลงอยู่ในห้วงแห่งอบาย ย่อมทำให้ชีวิตมีปัญหา ดังพระวจนะในธรรมบทที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภกับพระอานนถึงบุตรเศรษฐีผู้ใช้สอยทรัพย์สมบัติจนหมดว่า

^{๑๑} ส.ส.อ. (ไทย) ๑/๔/๓๖-๓๗.

^{๑๒} ข.จุ. (ไทย) ๗/๓๓๐/๑๖๘.

พวกคนโง่เขลาไม่ประพฤติตนให้เป็นคนดี
 ในวัยหนุ่มสาวก็ไม่ได้หาทรัพย์ไว้ ย่อมซบเซา
 เหมือนนกกระเรียนแก่ซบเซาอยู่ที่เปือกตมไร้ปลา ฉะนั้น
 พวกคนโง่เขลาไม่ประพฤติตนให้เป็นคนดี
 ในวัยหนุ่มสาวก็ไม่ได้หาทรัพย์ไว้
 ย่อมนอนร่ำฟังถึงความหลัง
 ดุจลูกธนูที่พ้นจากแฉ่ง ฉะนั้น^{๑๓}

จากพุทธพจน์ข้างต้น เปรียบคนที่ใช้ชีวิตหลงระเห็จไปตามกระแสสังคมโดยลืมหน้าที่หลักของตน คือการสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคง ในบั้นปลายชีวิตย่อมเป็นคนอนาถา ไร้ที่พึ่งเหมือนนกกระเรียนแก่ที่ติดตม ไม่สามารถขึ้นจากตมได้ สุดท้ายต้องอดตายอยู่บนตม หรือเหมือนลูกธนูที่หลุดออกจากแฉ่งธนูแล้ว ไม่สามารถหวนคืนกลับมาได้

เราจะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญของบุคคล ก็คือการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ในแต่ละวัย หากทำไม่ได้อย่างที่ตนต้องการ ก็ทำให้จิตใจหดหู่ หรือเดือดร้อนใจ ดังโทษที่ทำให้เดือดร้อนใจ ๑๐ ประการ^{๑๔} คือ (๑) ไม่แสวงหาทรัพย์สมบัติ (๒) ไม่ศึกษาเล่าเรียน ทำให้หาเงินลำบาก (๓) ความเป็นคนโง่ ชอบส่อเสียด ปลิ้นปล้อน ดุร้าย และหยาบคาย (๔) ชอบฆ่าสัตว์ โหดร้าย ป่าเถื่อน ไม่ยอมมอบน้อมต่อคนทั้งหลาย (๕) เป็นชู้กับภรรยาคนอื่น (๖) ไม่ให้ทาน (๗) ไม่เลี้ยงบิดามารดาที่แก่ชรา (๘) ดุหมั่นบิดา (๙) ไม่คบหาสมณะ พราหมณ์ผู้มีศีล ผู้เป็นพหูสูต (๑๐) ไม่บำเพ็ญตบะ และคบสัตบุรุษ ซึ่งทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นโทษที่เกิดบนพื้นฐานของความประมาทพลาดพลั้งในวัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์กลุ่มเป้าหมายเจนวนายไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๔๐ ปี ซึ่งอยู่ระหว่างการจำแนกกลุ่มคนช่วง “มัชฌิมวัย” ที่เป็นวัยแห่งการทำงาน ตามพระคัมภีร์ต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของเจนวนายสมัยพุทธกาลนั้นก็คือการรู้จักหน้าที่ และกระทำหน้าที่ของตนอย่างมีวินัย เพื่อความสุขความเจริญของตนเองและสังคมส่วนรวม

นอกจากความเข้าใจเจนวนายในสมัยพุทธกาลแล้ว ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์องค์ประกอบในการสื่อสารของพุทธองค์ที่มีต่อคนกลุ่มนี้ รวมทั้งหลักธรรมสำคัญที่พระองค์ทรงแสดง ดังจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

^{๑๓} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๕-๑๕๖/๘๐.

^{๑๔} ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๙-๖๐/๓๘๒-๓๘๓.

๓.๒ องค์ประกอบการสื่อสารกับเจณวายในสมัยพุทธกาล

การสื่อสาร เป็นกระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับโดยผ่านสื่อ จุดประสงค์ของพุทธวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้า นั่น ก็เพื่อให้เวไนยสัตว์เกิดความรู้ในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นเท่าที่จำเป็นแก่การประพฤติปฏิบัติ โดยแสดงเหตุผลที่ผู้ฟังสามารถคิดตามให้เห็นอย่างประจักษ์แจ้งด้วยตัวเอง องค์ประกอบในการสื่อสารในสมัยพุทธกาลประกอบไปด้วย

๓.๒.๑ องค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร (Sender)

พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ส่งสาร ที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกประการ ทรงเป็นสัพพัญญูที่ทรงคุณธรรม มุ่งหวังชี้ทางพ้นทุกข์แก่สัตว์โลก พระคุณทั้ง ๓ ประการของพระองค์ คือ พระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระกรุณาธิคุณ แม้ไพศาลไปทุกทิศ พระองค์เป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำความชั่วทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะสามารถยกขึ้นตำหนิได้ พระองค์ทรงทำได้อย่างที่สอน คือ สอนเขาอย่างไร พระองค์ก็ทรงประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น พระองค์ทรงสอนผู้อื่นด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่เขาอย่างเดียว ไม่มีพระทัยเคลือบแฝงด้วยความหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสตอบแทนใด ๆ การที่พระพุทธองค์ทรงเป็นบรมครูผู้เพียบพร้อมไปด้วยทศพลญาณ ๑๐ หรือตถาคตพลญาณ^{๑๕} หมายถึงพระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการที่ทำให้พระองค์ประกาศพระศาสนาได้อย่างมั่นคง ได้แก่ (๑) ฐานาฐานญาณ หยั่งรู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและขีดขั้นของสิ่งทั้งหลาย (๒) กัมมวิปากญาณ หยั่งรู้ผลของกรรม (๓) สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ หยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง หรือสู่ประโยชน์ทั้งปวง (๔) นานาชาตญาณ หยั่งรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ (๕) นานาธิมุตติญาณ หยั่งรู้อริยาคัยเป็นต้น ของสัตว์ทั้งหลาย (๖) อินทริยปโรปริยัตตญาณ หยั่งรู้ความยิ่งหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย (๗) ฌานาธิสังกิเลสาทิญาณ หยั่งรู้ความเศร้าหมอง ความมัวมัว เป็นต้น (๘) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ หยั่งรู้ภพที่เคยอยู่ในหนหลังได้ (๙) จุตูปปาตญาณ หยั่งรู้จุดเกิดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย (๑๐) อาสวักขยญาณ หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย และ ปฏิสัมภิทา^{๑๖} หมายถึง ปัญญาแตกฉาน ๔ อย่างคือ (๑) อตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถปริชาแจ้งในความหมาย (๒) ธัมมปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในธรรม ปริชาแจ้งในหลัก (๓) นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ ปริชาแจ้งในภาษา ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ (๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปริชาแจ้งในความคิดทันการ มีไหวพริบ ทำให้การสื่อสารของพระองค์ประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุด เพราะพระองค์ทรงสามารถปลุกศรัทธา แก่ใจข้อสงสัย ปรับทัศนคติ ชักจูงใจ ให้กำลังใจแก่ผู้รับสารจนสามารถนำคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง

นอกจากคุณสมบัติอันเยี่ยมยอดของพระองค์ดังกล่าวแล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงเป็นแบบอย่างของผู้มีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถสอนสิ่งที่เป็นามธรรม โดยเฉพาะธรรมชั้นสูงที่มีเนื้อหายากต่อความเข้าใจให้เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ โดยสอนจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก รวมทั้งทรงมีกระบวนการสอนที่มีลักษณะประยุกต์ โดยคำนึงถึงผู้รับสาร สภาพแวดล้อม บรรยาการ

^{๑๕} อง ทสก. (ไทย) ๒๔/๒๑/๔๓-๔๗.

^{๑๖} อง จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๒/๑๘๓-๑๘๔.

เนื้อหา หรือแม้แต่ตัวผู้สอนเองก็จะต้องมีความสอดคล้องกัน กระบวนการสอนดังกล่าวนี้ อาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ ๑) ทรงสอนเชื่อมโยงจากสิ่งที่ใกล้ตัว พระองค์จะตรัสเชื่อมโยงเรื่องที่คุ้นทน สนใจมากที่สุดเป็นประการแรก แล้วค่อยดึงเชื่อมโยงเข้าหาหลักธรรมที่จะทรงสอน ๒) การสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมแวดล้อมของการสอนให้เหมาะสม เป็นที่สบายแก่ผู้เรียน พระองค์จะสร้างความสบายใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้ ดังเช่นพราหมณ์โศณทัณฑะ ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทรงทราบว่าพราหมณ์มีความวิตกในเรื่องการถามตอบปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ทรงทนายใจได้ จึงทรงตรัสถามเรื่องที่เขารู้ดี คือเรื่องไตรเพท อันเป็นคำสอนของอาจารย์ฝ่ายเขาเอง ซึ่งทำให้พราหมณ์นั้นสบายใจ แล้วจึงทรงชักนำพราหมณ์นั้นเข้าสู่ธรรมที่จะทรงสอน ๓) ทรงสอนโดยมุ่งเนื้อหา การสอนแบบนี้ทำให้ไม่ต้องกระทบกระทั่งใคร ไม่เสียดสีเบียดเบียนใคร

๓.๒.๒ องค์ประกอบด้านสาร (Message)

สารของพระพุทธองค์ เรียกว่า ธรรมะ คือสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมดา เป็นไปตามกฎธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว ไม่ว่าพระองค์จะทรงค้นพบและนำมาแสดงแก่มวลมนุษยหรือไม่ ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในอุปาหุสสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนี้คือความตั้งอยู่ตามธรรมดา เป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนี้ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง... สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์... ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง... สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์... ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”^{๑๗}

โดยที่พุทธธรรมมีมากมายหลายรูปแบบ ในการที่จะตัดสินใจอันใดคือคำสอนของพระพุทธองค์ อันใดมิใช่คำสอนของพระองค์ ก็มีหลักในการวินิจฉัย ๘ ประการ ตามหลักกำหนดธรรมวินัย^{๑๘} ที่พระศาสดาตรัสแก่พระนางมหาปชาบดีโคตรมี ดังนี้ (๑) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด (๒) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อปราศสัตว์ออกจากภพ (๓) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อไม่สั่งสมกองกิเลส (๔) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความมกน้อย (๕) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อสันโดษ (๖) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสงบ (๗) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อปรารภความเพียร (๘) ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ธรรมเหล่านั้นเป็นวินัย เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา

เนื้อหาสาร หลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คืออริยสัจ ๔ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่เหยียบไปบนพื้นแผ่นดินทั้งปวง ย่อมประชุมลงในรอยเท้าข้างนั้น ฉนใด กุศลธรรมทั้งปวงก็สงเคราะห์ลงในอริยสัจ ๔ ฉนนั่น”^{๑๙} เนื้อหาธรรมะในอริยสัจนี้ จะมีการแบ่งออกไปตามลักษณะหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อธรรมแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีอยู่ ๔ กลุ่ม โดยสรุปคืออริยสัจ ๔ ประกอบไปด้วย (๑) ทุกข์ ควรกำหนดรู้ ได้แก่ ชนธ ๕ (๒) สมุทัย ควรละ ได้แก่ อวิชชา ตัณหาและอุปาทาน (๓) นิโรธ ควรทำให้แจ้ง ได้แก่ วิชชาและวิมุตติ (๔) มรรค ควรเจริญให้

^{๑๗} อง. ดิก. (ไทย) ๒๐/๑๓๗/๓๘๕.

^{๑๘} อง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๓/๓๓๙.

^{๑๙} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒๑-๒๓/๒๑๕-๒๑๖.

มาก ได้แก่ สมถะและวิปัสสนา ฉะนั้นธรรมทั้งหมดหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ย่อมจะรวมเข้าในประเภทใดประเภทหนึ่งแห่งธรรม ๔ จำพวกนี้

เนื้อหาสาระหรือเรื่องที่จะสอนเป็นสิ่งสำคัญ การเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟังจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เนื้อหาจะต้องไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความรู้ความสามารถของผู้ฟัง และจะต้องไม่ยากเกินไปจนทำให้ผู้ฟังรู้สึกเบื่อหน่าย พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่มีพระปรีชาสามารถในการจำแนกเนื้อหาให้เหมาะสมแก่ผู้ที่จะทรงสอน ธรรมะที่พระองค์ทรงสอนนั้นมุ่งเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้ได้เห็นในเนื้อหาสาระด้วยตัวเองเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาเนื้อหาของพระดำรัสของพระพุทธองค์ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่พระองค์ตรัสนั้น คำนึงถึงประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นสำคัญ ดังลักษณะพระวาจาที่ตรัส ๖ ประการ ดังนี้

- ๑) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
- ๒) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
- ๓) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส
- ๔) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
- ๕) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น ไม่ตรัส
- ๖) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส^{๒๐}

ความสำเร็จในการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ทักษะการใช้ภาษาในการสื่อสาร ทั้งที่เป็น วัจนภาษา และ อวัจนภาษา การใช้วิธีการกลืนในภาษาท้องถิ่น การใช้จิตวิทยาอย่างง่าย ๆ เพื่อเข้าถึงอารมณ์ความต้องการของผู้คนตามระดับฐานะของคนได้เป็นอย่างดี พระองค์ใช้ภาษาธรรมะ ซึ่งเป็นภาษาสากลของมนุษย์คือ ภาษากาย ภาษาใจ

๓.๒.๓ องค์ประกอบด้านสื่อ/ช่องทางการสื่อสาร (Channel)

สื่อในสมัยพุทธกาล อุปกรณ์การสื่อสารที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการศึกษาอย่างเป็นระบบเหมือนในสมัยปัจจุบันยังไม่มี คำสอนของพระพุทธองค์ในแง่อุปมาอุปไมยมาก แต่การใช้อุปกรณ์ไม่ค่อยมี ถ้าจะมีก็จะเป็นอุปกรณ์การสื่อสารที่มีอยู่โดยธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

ในการอธิบายหลักธรรม พระพุทธองค์ทรงยกตัวอย่างสิ่งที่รู้เห็นและเข้าใจได้ง่าย คือ ร่างกายนี้เองเป็นสื่อในการสอน เพราะบ่อเกิดแห่งการรับรู้ของคนเรานั้น ก็เกิดจากช่องทางรับรู้ภายในทั้ง ๖ อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หรือที่เรียกว่า “อายตนะภายใน”^{๒๑} ซึ่งเมื่อเปิดไว้จะเป็นช่องทางในการทำหน้าที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก และพัฒนาไปสู่กระบวนการแห่งการรับรู้ ส่วนโลกภายนอกนั้น หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ หรือที่เรียกว่า “อายตนะภายนอก”^{๒๒} เพราะเป็นที่เชื่อมต่อให้เกิดเป็นแหล่งแห่งความรู้

^{๒๐} ดูรายละเอียดใน ม.ม.(ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

^{๒๑} ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓.

จากช่องทางแห่งการเรียนรู้ทั้ง ๓ คือ ทางกาย วาจา และทางใจนั้น เมื่อช่องทางทั้ง ๓ ได้มีโอกาสทำหน้าที่ ก็จะมีการกระทำเกิดขึ้นที่เรียกว่า การกระทำ การพูด การคิด ซึ่งคนเราสามารถพัฒนาปรุงแต่งให้เป็นไปในทางที่ดี (กุศล) หรือทางชั่ว (อกุศล) ก็ได้ โดยการกระทำทางใจนั้นสำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำทางกายและทางวาจา จะเห็นได้จากคนเราเมื่อคิดอะไร ก็จะทำพูดหรือกระทำอย่างใดที่ใจคิดนั่นเอง ดังนั้นทฤษฎีความรู้ ค่านิยม แนวคิดต่าง ๆ ซึ่งรวมเรียกทางธรรมเรียกว่า “ทฤษฎี”^{๒๓} จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน ถ้าบุคคลใดมีสัมมาทฤษฎี ก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง

ช่องทางการสื่อสารในสมัยพุทธกาล คือ พาหนะที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยอาจแบ่งประเภทของสื่อได้ดังนี้ ๑) สื่อบุคคล ซึ่งได้แก่พระพุทเจ้า พระสาวก โดยทำการสื่อสารโดยใช้คำพูด ลีลา ท่าทาง บุคลิกลักษณะเพื่อเป็นสื่อโน้มน้าวใจผู้พบเห็นให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ๒) สื่อสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีการสื่อสาร เพราะเป็นบริบททางสังคมที่ผู้ส่งสารจะต้องใช้ช่องทางสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่นั้น ซึ่งคือสังคมมุขปาฐะ การสื่อสารจึงเป็นการสื่อสารเชิงวัจนะ หรือการใช้ถ้อยคำพูดจากกันโดยอาศัยบุคคล พระพุทองค์ทรงให้ความสำคัญกับการช่องทางการสื่อสารนี้มาก ดังจะเห็นได้จากการส่งพระสาวกไปประกาศพุทธศาสนาในแคว้นต่าง ๆ เป็นการเพิ่มช่องทางการสื่อสารไปยังกลุ่มผู้รับสารให้กว้างขวางแพร่กระจายได้มากขึ้น ๓) สื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นนามธรรม เช่น แนวคิดแบบอภิปรัชญา โยคะที่ปัญจวัคคีย์เคยประพฤติมาก่อน และสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การที่พุทองค์ทรงใช้ใบประดู่ลายเป็นสื่อการบรรยายว่า สิ่งที่พระองค์ทรงรู้แล้วแต่มิได้บอกนั้น มีมากเหมือนใบไม้ที่อยู่บนต้นไม้เปรียบเทียบกับใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่ทรงหยิบมาแสดง การใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมาเป็นเครื่องช่วยอธิบาย ชี้แจง แนะนำเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ พระพุทองค์ทรงมีเป้าหมายในการเลือกโอกาสและประเภทของสื่อที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับจริตของผู้รับสาร^{๒๔}

๓.๒.๔ องค์ประกอบด้านผู้รับสาร (Receiver)

ในการเลือกผู้รับสารนั้น พระพุทองค์ทรงพิจารณาความแตกต่างของบุคคลโดยทรงพิจารณาภูมิธรรมของผู้ฟังเสียก่อน ว่ามีสติปัญญาอยู่ในระดับใด ดังที่พระองค์ได้ทรงเปรียบคนกับบัว ๓ ประเภท^{๒๕} โดยภูมิปัญญาของผู้รับสารจะมี ๔ ระดับ คือ (๑) อุกฤษฏัตถุญ ผู้ที่พอยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง ก็รู้เข้าใจได้ฉับพลัน (๒) วิปจิตถุญ ผู้รู้ต่อเมื่อขยายความหรือเข้าใจเมื่ออธิบายความให้พิสดาร (๓) เนยย ผู้ที่พอจะแนะนำได้ คือผู้ที่พอจะแนะนำชี้แจงให้เข้าใจได้ ด้วยวิธีการฝึกฝนอบรมเป็นลำดับ (๔) ปทปรม ผู้อัปปัญญาสอนให้รู้ได้แต่เพียงตัวบท หรือถ้อยคำเท่านั้น ไม่อาจเข้าใจรรถหรือ

^{๒๓} ความเห็น, ความเข้าใจ, ความเชื่อถือ. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๑.

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน บุญเลิศ โอฐสุ, ดร. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพุทธวิธีการสื่อสาร**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘, หน้า ๑๓-๓๕.

^{๒๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๙/๑๔.

ความหมายใด ๆ ได้เลย ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างกรณีศึกษาเจนวนายในสมัยพุทธกาล กรณี ยสกุลบุตร^{๒๖} ดังต่อไปนี้

ยสกุลบุตร เป็นบุตรเศรษฐีมั่งคั่งในเมืองพาราณสี เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตฆราวาส บริโภคคาม ได้เปล่งอุทานด้วยความสลดใจในคืนหนึ่งว่า “ที่นี่ขัดข้องหนอ ที่นี่วุ่นวายหนอ” แล้วสวมรองเท้าออกจากเรือนไปออกประตูเมืองเพื่อจะไปสู่ป่าอิสิปตนะ เวลานั้นใกล้รุ่งแล้วพระบรมศาสดาทรงได้ยินเสียงของยสกุลบุตร จึงตรัสเรียกและว่า “ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง มาเถิดยสะ จงนั่งลง เราจักแสดงธรรมแก่เธอ” ยสกุลบุตรได้ฟังดังนั้น จึงถอดรองเท้าเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระศาสดาทรงตรัสอนุพุทฺธิกา คือ (๑) ทานกถา เรื่องทานคือการเสียสละสิ่งของ (๒) สีลกถา เรื่องศีลคือการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย (๓) สักคกถา เรื่องสวรรค์คือผลของทานและศีล (๔) กามาทินวกถา เรื่องโทษ ความเศร้าหมองแห่งกาม และ (๕) เนกขัมมานิสังสกถา เรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม คือการออกจากความหมกมุ่นในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ ที่เป็นการเวียนวน ไม่เป็นแก่นสารสาระที่จะเอาเป็นที่ยึดถือ แล้วให้นำพาชีวิตก้าวข้ามไปสู่การบรรลุถึงความดี ความงาม ความจริง ที่เป็นเป้าหมายแท้จริงของชีวิตแก่ยสกุลบุตร จนจิตของยสกุลบุตรพร้อมที่จะรับการประกาศความจริง ๔ ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จนส่งผลให้ยสกุลบุตรได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาบัน และขอบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา

เมื่อพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว สหายของพระยสที่ยังเป็นคฤหัสถ์อีก ๕๔ คน ทราบเรื่องที่พระยสออกบรรพชา จึงชวนกันมาสู่สำนักพระศาสดาและฟังพระธรรมเทศนาจนบรรลุโสดาปัตติผลและทูลขอบวช ครั้นได้ประทานอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ภายหลังได้ฟังโอวาทานุศาสน์ หรือโอวาทข้อเตือนใจจากพระพุทธองค์จนสำเร็จพระอรหันต์ทั้งสิ้น

เราจะสังเกตเห็นได้ว่า พระพุทธองค์จะทรงสื่อสารกับเจนวนายโดยเริ่มจาก อนุพุทฺธิกา^{๒๗} อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม (กามาทินพ) และความสุขของผู้ออกจากกามแล้ว (เนกขัมมะ) เพื่อให้ผู้ฟังสามารถประพฤติปฏิบัติตามจนบรรลุเป็นพระอริยบุคคลในระดับต่าง ๆ เมื่อจิตของเจนวนายห่างจากความพอใจในกาม มีศรัทธาถึงพร้อมควรรับพระธรรมเทศนาที่สูงชันไปได้แล้ว จึงจะทรงแสดง อริยสัจ ๔ ซึ่งวิธีการของพระองค์นั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ดังกรณีของยสกุลบุตร และสหาย ๕๔ คนเป็นต้น

ผู้รับสารที่พระพุทธองค์ได้ทรงสื่อสารออกไปโดยพิจารณาภูมิหลังของบุคคลนั้นเสียก่อน ด้วยทศพลญาณ ทำให้การสื่อสารของพระองค์มีประสิทธิภาพ พระองค์ทรงคำนึงถึงผู้รับสารเป็นหลัก แล้วจึงทรงหาวิธีการแสดงธรรมเพื่อให้ผู้รับสารสามารถพัฒนาตนเองในด้านศีล สมาธิ และปัญญาจนบรรลุธรรม เปลี่ยนสถานภาพจากปุถุชนเป็นอริยชนได้เป็นลำดับ

^{๒๖} คุรยละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๕-๓๑/๓๑-๔๐.

^{๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๙/๖๕.

๓.๒.๕ พุทธวิธีการสื่อสาร

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าท่านั้น เป็นวิธีที่ลึกซึ้งและเป็นต้นแบบของหลักการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของการสื่อสารทุกด้าน ทั้งด้านคุณสมบัติของผู้สอน เนื้อหา กระบวนการ รูปแบบวิธีการ จุดมุ่งหมายของผู้รับสาร ทำให้บุคคลทุกชั้นวรรณะ เลื่อมใสศรัทธาอุปสมบทตามและสามารถบรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก ถึงแม้บางคนจะมีได้อุปสมบท แต่ก็ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่สงบสุข ทำให้สังคมชุมชนมีความเจริญรุ่งเรือง ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส

เป้าหมายการสื่อสารของพุทธศาสนา คือการติดต่อสื่อสารถึงกันของบรรดาพุทธบริษัท และการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพุทธองค์ ออกไปยังผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่เป็พุทธศาสนิกชนอยู่แล้วเกิดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากขึ้น ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพุทธศาสนาขึ้นมาได้

ด้วยบริบททางสังคมยุคพุทธกาลที่เป็นสังคมมุขปาฐะ การสื่อสารส่วนใหญ่จึงทำโดยวัจนภาษา หมายถึงการใช้ภาษาพูดต่อที่ประชุมชน ได้แก่ การสนทนาธรรม ถามตอบปัญหาเกี่ยวกับหลักธรรม การไต่ถามพระธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการสื่อสารวิธีนี้มาก ดังจะเห็นได้จากการส่งพระสาวกไปประกาศพุทธศาสนาในแคว้นต่าง ๆ ส่วนการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา พระพุทธองค์ทรงใช้พระพุทธรูปลักษณะด้านพระสรีระและพระบุคลิกของพระองค์ที่สามารถดึงดูดบุคคลให้หันมาสนใจหลักธรรมของพุทธศาสนา

จากองค์ประกอบทั้งหมดของการกระบวนการสื่อสารในสมัยพุทธกาล เราจะเห็นได้ว่าผู้ส่งสาร และตัวสารสมัยนั้น มีความถูกต้อง สมบูรณ์แบบ เนื่องจากพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ค้นพบสังฆธรรมด้วยพระองค์เอง และทรงเป็นผู้ส่งสารนั้นโดยตรงต่อผู้รับสารผ่านช่องทางที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลากว่า ๒๖๐๐ ปี

๓.๓ มรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนาวยในสมัยพุทธกาล

ในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้าท่านั้น มีวิธีแตกต่างกันไปตามแต่ความเหมาะสมของผู้ฟัง พระองค์ทรงคำนึงถึงระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าเขาจะสามารถเข้าใจคำสอนและนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร โดยหลักการปฏิบัติที่พระองค์ทรงสอนเรียกว่า โอวาทปาติโมกข์^{๒๘} นั้นเหมือนกันหมด คือการไม่ประพฤติชั่ว การทำความดี และการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาในส่วนเนื้อหาสาระหลักธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถจำแนกได้เป็นสองลักษณะ คือ หลักธรรมที่ทรงสอนให้ละ และหลักธรรมที่ทรงสอนให้เจริญ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ธรรมะอันหลากหลายของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนบุคคลต่าง ๆ นั้นแท้จริงคือ กฎของธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว ไม่ว่าพระองค์จะทรงค้นพบและนำมาบอกกล่าวกับชาวโลกหรือไม่ แต่เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว สิ่ง

^{๒๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

ที่พระองค์ทรงสอนและเน้นย้ำคือ อริยสัจ ๔ ที่ประกอบไปด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งถือเป็นเนื้อหาสำคัญของสารในกระบวนการสื่อสาร ที่พุทธองค์ในฐานะผู้ส่งสารทรงสื่อกับผู้รับสารกลุ่มแรก ซึ่งได้แก่ ปัญจวัคคีย์ คือ ท่านโกณฑัญญะ ท่านวัปปะ ท่านภัททิยะ ท่านมหานามะ และท่านอัสสชิ ปรากฏใน “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร”^{๒๙} ซึ่งเป็น ‘ปฐมเทศนา’ คือเป็นสารแรกของพระพุทธเจ้า มีใจความสรุปได้ว่า บุคคลควรเว้นทางสองสาย คือสายหนึ่ง ทางชีวิตที่ดำเนินไปเพื่อความหมกมุ่นในกาม พัวพันในอารมณ์ใคร่รันทาประการ ทำให้หลง (กามสุขัลลิกานุโยค) ทางนี้เป็นทางต่ำเป็นไปเพื่อทุกข์ ไม่ประเสริฐ ไม่มีประโยชน์ อีกสายหนึ่ง ทางชีวิตที่เป็นไปเพื่อเข้มนวดกดขี่กับร่างกายเกินไป เป็นไปเพื่อทุกข์กาย ทุกข์ใจ (อตฺตกิลมณานุโยค) ไม่ประเสริฐ ไม่มีประโยชน์ เมื่อทรงปฏิเสธทางสองสายว่าไม่ควรดำเนินแล้ว ทรงแสดงทางสายกลาง คือการปฏิบัติพอเหมาะ พอควร ไม่ตึงไม่หย่อน (มัชฌิมาปฏิปทา) มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ เป็นต้น เป็นองค์ธรรม

ทุกข์อริยสัจ คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก บรรณาสังขัตติยธรรม โดยย่อ อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

ทุกข์สมุทัยอริยสัจ คือ ต้นหาอันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความเพติดเพลินและความกำหนดในอารมณ์นั้น ๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ทุกข์นิโรธอริยสัจ คือ ความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสละคืน ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา

ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

ปัญจวัคคีย์ได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้ง โดยเฉพาะท่านโกณฑัญญะเกิดดวงตาเห็นธรรม คือรู้แจ้งตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน สำเร็จเป็นพระโสดาบันและขอบวชเป็นภิกษุรูปแรกในพุทธศาสนา

การคิดแบบพระพุทธศาสนา พิจารณาได้จากกระบวนการในการแสวงหาความจริงหรือสัจธรรมของพระพุทธเจ้า จุดแรกก็นำไปสู่การแสวงหาสัจธรรมของพระพุทธเจ้า คือ การสังเกตข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ทุกคนต้องเกิด แก่ เจ็บ และตายทั้งสิ้น ทำให้ทรงมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความแก่ ความเจ็บ และความตายกับการเกิดมามีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ เมื่อทรงสังเกตข้อเท็จจริงและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ พระองค์ก็สามารถสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมา เมื่อมีภาวะที่มีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ก็ต้องมีภาวะที่ไม่แก่ ไม่เจ็บ และไม่ตาย อยู่ด้วยแน่นอน พระองค์จึงทรงค้นหาคำตอบด้วยวิธีต่าง ๆ ในที่สุดพระองค์ก็ได้ตรัสรู้และบรรลุถึงภาวะที่พ้นจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตายที่มุ่งหวังไว้ ความสำเร็จนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติที่ถูกวิธีซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่พระองค์ทรงเรียกว่า มรรค ซึ่งผู้วิจยจะทำการศึกษาโดยละเอียดต่อไป

^{๒๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓-๑๔/๒๐-๒๗.

๓.๓.๑ ความหมายของมรรคมืองค์ ๘

ตามความหมายของคำว่า “มรรค” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายตามคำศัพท์ใน พจนานุกรม และความหมายทางด้านพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความหมายของ มรรคแก่บุคคลโดยทั่วไป ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดตามความหมายของมรรคไว้ ๒ ความหมาย ดังนี้

๓.๓.๑.๑ ความหมายตามศัพท์

มรรค, มรรคะ-, มรรคา [มัก, มักคะ-, มักคา] น. ทาง, เหตุ, ใช้คู่กับ ผล ว่าเป็นมรรค เป็น ผล ในพระพุทธรศาสนา เป็นชื่อแห่งโลกุตตรธรรม คู่กับผล มี ๔ ชั้น คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็น ๑ ในอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เรียกเต็มว่า มรรคมืองค์ ๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ – ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ – ความดำริชอบ สัมมาวาจา – การเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ – การงานชอบ สัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายามะ – ความพยายามชอบ สัมมาสติ – ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ – ความตั้งใจชอบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง^{๓๐}

๓.๓.๑.๒ ความหมายตามนัยของพุทธศาสนา

มรรค (ภาษาสันสกฤต : มารค ; ภาษาบาลี : มคฺค) คือ หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจ (เรียกว่า มัคคสังจ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ) และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธรศาสนา ประกอบด้วยหนทาง ๘ ประการด้วยกัน เรียกว่า “มรรคมืองค์แปด” หรือ “มรรคแปด” (อภฺฐังคิกมรรค) คือ ๑) สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ คือ ทำการงานชอบ ๕) สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ ๖) สัมมาวายามะ คือ เพียรชอบ ๗) สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ ๘) สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ^{๓๑}

มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ทางอันให้ถึงความเป็นอริยบุคคลแต่ละชั้น ญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาด เป็นชื่อแห่งโลกุตตรธรรมคู่กับผล มี ๔ ระดับ คือ โสตาปัตติมรรค ๑ สกทาคามีมรรค ๑ อนาคามีมรรค ๑ อรหัตมรรค ๑^{๓๒}

กล่าวโดยสรุป ความหมายของ “มรรค” ตามที่ได้กล่าวมาทั้ง ๒ ประเด็นคือ ความหมายตามศัพท์ และความหมายตามนัยของพุทธศาสนา สรุปได้ว่า “มรรค” หรือ “มรรคา” คือแนวทางในการปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิต อันจะนำไปสู่ทางแห่งความดับทุกข์ มรรคเป็นวิธีการที่คน

^{๓๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๓.

^{๓๑} มรรคที่องค์ ๘ นี้ เป็นอริยสัจข้อที่ ๔ และได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๔.

^{๓๒} พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๔๙.

นำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาตินี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตน คือเป็นวิธีปฏิบัติของคนที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการธรรมชาติ เพื่อให้ถึงซึ่งเป้าหมายทางแห่งความดับทุกข์นั่นเอง

๓.๓.๒ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมืองค์ ๘

มัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือ มรรคมืองค์ ๘ เป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้น เป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาจากพุทธพจน์และคำอธิบายย่อต่อไปนี้ เพื่อเป็นความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมืองค์ ๘ ไว้ ๓ ประเด็น ดังนี้คือ

๓.๓.๒.๑ มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา

จากการศึกษาในพระไตรปิฎกพบพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า

มัชฌิมาปฏิปทา ไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด ๒ อย่างนั้น ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ก็มัชฌิมาปฏิปทานั้นเป็นไหน มัชฌิมาปฏิปทานั้น ได้แก่อริยมรรคมืองค์ ๘ นี้แหละ คือ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)^{๓๓}

พุทธพจน์จากปฐมเทศานี้ แสดงความหมาย เนื้อหาและจุดหมายของมัชฌิมาปฏิปทาไว้โดยสรุปครบถ้วนทั้งหมด ที่ควรสังเกตคือ ความเป็นทางสายกลางนั้น เป็นเพราะไม่เข้าไปข้องแวะที่สุดสองอย่าง คือ

- ๑) กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข
- ๒) อตตกิลมณานุโยค การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า มัชฌิมาปฏิปทานี้ เป็นทางเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยเสด็จพระดำเนินในกาลก่อนแล้ว พระองค์เพียงแต่ค้นพบแล้วทรงเปิดเผยแก่มวลมนุษยชน ทรงทำหน้าที่แนะนำบอกทางนี้ให้แก่เวไนยชน^{๓๔} มัชฌิมาปฏิปทานี้ เป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ที่จะทำให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ คือทำให้เหตุปัจจัยต่าง ๆ ส่งผล สืบทอดไปจนสำเร็จเสร็จสิ้นตามกระบวนการของธรรมชาติ

^{๓๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐-๒๑.

^{๓๔} ส.น. (ไทย) ๑๖/๖๕/๑๒๖-๑๒๙.

๓.๓.๒.๒. มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอก - ภายใน

จากการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคมืองค์ ๘ ยังพบมรรคมืองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติเนื่องด้วยปัจจัยภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมทางสังคม และปัจจัยภายใน หมายถึง ตัวบุคคลที่รับรู้จากสังคม สภาพแวดล้อมภายนอกส่งผลต่อพฤติกรรมภายในตัวบุคคล ดังนี้

มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอก พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทใด กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตตติ) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมืองค์ ๘ ฉันทนั้น”^{๓๕}

พุทธพจน์นี้ แสดงถึงการยอมรับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะสภาพแวดล้อมทางสังคมว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะชักนำและส่งเสริมให้เกิดมีการประพฤติปฏิบัติ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่าระบบการดำเนินชีวิต ระบบจริยธรรม หรือระบบการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา จะเกี่ยวเนื่องด้วยสังคมไม่แยกต่างหากจากสังคม

มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายใน พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทใด โยนิโสมนสิการสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการมนสิการโดยแยบคาย) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมืองค์ ๘ ฉันทนั้น”^{๓๖}

พุทธพจน์ที่กล่าวมานี้ให้หลักคิดว่า แม้ว่าปัจจัยทางสังคมจะมีความสำคัญมาก แต่ก็ต้องไม่มองข้ามความสำคัญของปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยที่ดงามทั้งสังคมและภายในตัวบุคคล ต่างก็สามารถเป็นจุดเริ่มซึ่งทำให้เกิดความประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ความจริงทั้งสองอย่างนั้นย่อมช่วยหนุนและเสริมซึ่งกันและกัน หลักการนี้แสดงว่า การปฏิบัติชอบหรือชีวิตที่ดีงามเกิดจากการปรุงผสมผสานปัจจัยทางสังคมและปัจจัยภายในตัวบุคคลเข้าด้วยกัน การก้าวหน้าไปในมรรคาแห่งความงดงามสู่จุดหมายแห่งชีวิต จะเป็นไปได้อย่างสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด หากได้อาศัยปัจจัยสองอย่างนี้คอยอุดหนุนค้ำชูกันอยู่เรื่อย ๆ ไป

๓.๓.๒.๓. มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา

มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา เป็นความเข้าใจเบื้องต้นที่สำคัญ ไตรสิกขานั้นถือกันว่าเป็นระบบการปฏิบัติที่ครบถ้วน มีขอบเขตครอบคลุมมรรคมืองค์ ๘ ทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคมืองค์ ๘ ไปใช้อย่างหมดสิ้นสมบูรณ์ แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งเป็นระดับของการปฏิบัติ ๓ หมวด ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ดังพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า

ท่านวิสาขะผู้มีอายุ กองธรรม ๓ หมวดสงเคราะห์ด้วยอริยอัฏฐังคิกมรรคหาได้, อริยอัฏฐังคิกมรรคต่างหาก สงเคราะห์ด้วยกองธรรม ๓, สัมมาวาจาก็ดี สัมมากัมมณะก็ดี สัมมาอาชีวะก็ดี ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์เข้าด้วยศีลชั้น, สัมมาวายามะก็ดี สัมมาสติก็ดี สัมมาสมาธิก็ดี ธรรม

^{๓๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔๙/๔๓.

^{๓๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๕๕/๔๔.

เหล่านี้ สงเคราะห์เข้าด้วยสมาธิขั้น, สัมมาทิฐิที่ดี สัมมาสังกัปปะที่ดี ธรรมเหล่านี้สงเคราะห์เข้าด้วยปัญญาขั้น^{๓๗}

ไตรสิกขา จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการขยายวิธีปฏิบัติธรรม ในที่นี้ขอกล่าวสรุปว่า มรรคมืองค์ ๘ เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่เนื้อหา ฉันท ไตรสิกขาก็เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่การใช้งาน ฉันทนั้น และไตรสิกขาเป็นระบบที่รับช่วงหลักปฏิบัติจากมรรคมืองค์ ๘ ไปกระจายออกสู่วิธีปฏิบัติในส่วนรายละเอียดอย่างกว้างขวางต่อไป มรรคประกอบขึ้นด้วยองค์ ๘ ประการรวมกัน และผู้ปฏิบัติธรรมก็ต้องใช้องค์ทั้ง ๘ ของมรรคเนื่องไปด้วยกันโดยตลอด

อนึ่ง เพื่อให้มองเห็นเป็นหมวดหมู่ อันจะช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น องค์ประกอบทั้ง ๘ ของมรรคจัดเป็นประเภท ๆ เรียกว่า ขั้น หรือ ธรรมชั้น แปลว่าหมวดธรรมหรือกองธรรม มี ๓ ธรรมชั้น กล่าวคือ ศีลชั้น สมาธิขั้น และปัญญาขั้น เรียกว่า ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา โดยจัด สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้าเป็นหมวดศีล จัดสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้าเป็นหมวดสมาธิ จัดสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เข้าเป็นหมวดปัญญา เรียกชื่อว่า สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา และโดยทั่วไปก็เรียกกันง่าย ๆ สั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา สอดคล้องกับธรรมชั้น ๓ นั้นเอง ทั้งนี้ เพราะเมื่อถือตามความหมายโดยย่อ อธิศีล ก็คือศีล อธิจิตต ก็คือ สมาธิ และอธิปัญญา ก็คือ ปัญญา^{๓๘}

กล่าวโดยสรุปความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากพุทธพจน์ดังกล่าวข้างต้น เกี่ยวกับมรรคมืองค์ ๘ โดยนัยได้ ๓ ประเด็น คือ มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะหลักปฏิบัติเนื่องด้วยสังคัม และมรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา ในการศึกษาพุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนวายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ ตามหลักธรรมข้อที่ ๔ แห่งอริยสัจ ๔ คือ มรรค (ทางแห่งความดับทุกข์) ซึ่งสอดคล้องกับ มรรคมืองค์ ๘ ในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ซึ่งมืองค์ประกอบ ๘ ประการ ได้แก่

- ๑) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ (Right View หรือ Right Understanding)
- ๒) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ (Right Thought)
- ๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ (Right Speech)
- ๔) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ (Right Action)
- ๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
- ๖) สัมมาวายามะ พยายามชอบ (Right Effort)
- ๗) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness)
- ๘) สัมมาสมาธิ จิตมั่นชอบ (Right Concentration)^{๓๙}

^{๓๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๐๘/๕๔๙.

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม. ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๖๐๒-๖๐๓.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐๑ - ๖๐๒.

และสอดคล้องกับมรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา หรือสิกขา ๓ เป็นการจัดองค์ประกอบ ทั้ง ๘ ประการของมรรค เข้าเป็นหมวดหมู่เป็น ๓ หมวด ได้แก่ หมวดศีล หมวดสมาธิ และหมวดปัญญา ดังนี้

ไตรสิกขา	มรรคมืองค์ ๘
หมวดปัญญา	๑. สัมมาทิฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ
หมวดศีล	๓. สัมมาวาจา ๔. สัมมากัมมันตะ ๕. สัมมาอาชีวะ
หมวดสมาธิ	๖. สัมมาวายามะ ๗. สัมมาสติ ๘. สัมมาสมาธิ

ตารางที่ ๑ ตารางแสดงความสอดคล้องมรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา

๓.๓.๒.๔ หมวดหมู่ของมรรคมืองค์ ๘

การอธิบายหมวดหมู่ของมรรคมืองค์ ๘ แสดงได้ดังต่อไปนี้

๑) หมวดปัญญา

(๑) **สัมมาทิฐิ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีความเห็นผิด สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์)

สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องว่า เหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญคือตัณหา และตัณหาก็คงมิได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ ต้องมีกระบวนการเกิดตัณหา และเมื่อตัณหาเกิดแล้วนำไปสู่อุปาทานและกระบวนการเกิดแห่งทุกข์อย่างสมบูรณ์ และเห็นว่ากระบวนการเกิดทุกข์จะหมดไปเมื่ออวิชชาสิ้นไป เมื่อปัญญาเกิดมาแทนอวิชชาดับไป กระบวนการแห่งทุกข์ก็หมดไป เมื่อแสงสว่างส่องมา ความมืดก็หายไป ความเห็นถูกต้องดังกล่าว เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การทำลายเหตุแห่งทุกข์อย่างถอนรากถอนโคน

(๒) **สัมมาสังกัปปะ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีความดำริผิด สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน

สัมมาสังกัปปะ คือความคิดที่มีปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้า มิให้กระบวนการตัณหาตั้งตนได้ พระพุทธเจ้าได้แสดงสัมมาสังกัปปะไว้ว่า เป็นความดำริ ที่ไม่หมกมุ่นในกาม พยาบาทและการเบียดเบียน ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตที่เห็นได้ชัดว่า ถ้าความดำริในกามเกิดขึ้นเต็มที่ กามตัณหาและภวตัณหาก็คงเกิดขึ้น ถ้าความดำรินั้นไม่สมหวังก็จะเปลี่ยนเป็น ความโกรธ พยาบาท และเบียดเบียน ซึ่ง

ก็คือ วิภวตัณหา นั่นเอง สัมผัสกับปะจิงเป็นความดำริ ที่สอดคล้องกับสัมมาทิฐิที่มีให้กระบวนการแห่งทุกข์ตามระบบปฏิจจสมุปบาทเกิดขึ้นได้ เปลี่ยนทางแห่งความดำริผิดที่นำโดยกามให้มาเป็นความดำริออกจากกาม ไม่พยาบาทและไม่เบียดเบียน

๒) หมวดศีล

(๑) **สัมมาวาจา** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้เจรจาผิด สัมมาวาจาหมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

สัมมาวาจา การสื่อสารที่ถูกต้อง ดังามเป็นไปเพื่อความไม่ทุกข์ กล่าวคือ ไม่สื่อสารด้วยจิตใจที่ห่อหุ้มไปด้วยตัณหา ไม่พูดเพื่อตอบสนองตัณหา ไม่พูดเพื่อแสวงหาสิ่งที่จะมาบำรุงบำเรอตัณหา แต่พูดเพื่อความเข้าใจด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ เพราะคำพูดเหล่านี้ล้วนปรุงแต่งออกมาขณะที่ตัณหาอัดแน่นอยู่เต็มหัวใจ เมื่องดเว้นจากคำพูดดังกล่าว สื่อสารบนพื้นฐานของความจริงอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ และที่สำคัญผู้รับสารจากการสื่อสารแล้วฉลาด สงบเย็น เป็นประโยชน์จึงเรียกว่าเป็นการพูดจาถูกต้อง

(๒) **สัมมากัมมันตะ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีการกระทำผิด สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติดิฉินกาม

สัมมากัมมันตะ การทำงานถูกต้อง คือการทำงานที่ไม่เป็นที่ตั้งของอวิชชา ตัณหา อุปาทาน แต่ดูการทำงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ทำงานไปดับกิเลสไป เพราะในงานมีสติ มีปัญญา มีสมาธิ มีศีลอยู่อย่างครบถ้วน จึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรมเข้าด้วยกัน ประสานกันอย่างกลมเกลียว งานก็ได้ ใจก็บริสุทธิ์ เพราะยังทำงาน ธรรมะยังออกมา เพราะงานนั้นมีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางตลอดเวลา

(๓) **สัมมาอาชีวะ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพผิดสัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ซึ่งรวมทั้งการทำงานและการเลือกอาชีพ และการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมคุ้มค่า การงานอาชีพที่เอื้อต่อการดับทุกข์ ต้องเป็นอาชีพที่ทำไปเพื่อเลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาพดีพอ ๆ กัน กล่าวคือ ให้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคภัยไข้เจ็บ และจิตใจเข้มแข็งพอจะต่อต้านการรุกรานของกิเลส^{๔๐}

๓) หมวดสมาธิ

(๑) **สัมมาวายามะ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีความพยายามผิด สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ได้แก่

^{๔๐} สำนวน เพี้ยนอก, พดอ. “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

- ก) สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น
- ข) สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
- ค) สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น
- ง) สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโยธภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

สัมมาวายามะ ความพากเพียรถูกต้อง คือพากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเคยเกิดให้หมดไป ระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้เกิดขึ้นอีก เมื่อจิตว่างจากการรบกวนของกิเลส ก็ถือโอกาสทำปัญญา ศีล และสมาธิ ให้มีมากขึ้นตามลำดับ เพื่อปิดช่องทางของกิเลสที่จะเข้าไปรบกวนใจ แม้ว่าสร้างกุศลคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ให้เข้มแข็งได้ตามความเหมาะสมแล้ว แต่ถ้าจิตยังไม่มั่นคง บริสุทธิ์จากกิเลสได้จริง ก็ยังประมาทไม่ได้ จะต้องหมั่นประกอบกุศลอยู่เนื่อง ๆ

(๒) **สัมมาสติ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีความระลึกรู้ สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ ได้แก่

- ก) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
- ข) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
- ค) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
- ง) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

สัมมาสติ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างถูกต้อง เป็นนายทวารสำคัญที่จะเฝ้าดูอาคันตุกะที่เข้ามาเยี่ยมเยียนใจ สติทำหน้าที่คอยดูความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติว่ามีต้นเหตุแทรกเข้ามาบ้างหรือไม่ ถ้าต้นเหตุแทรกคร่าวใด จิตจะเสียความบริสุทธิ์ทันที รากของต้นเหตุจะเริ่มงอกออกมาเมื่อรู้สึก ว่า พอใจหรือไม่พอใจ ทั้งกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ก็เกิดตามมาทันที มีบวกมีลบ หัวเราะ และร้องไห้ แต่ถ้าสติมาทัน ความพอใจและไม่พอใจดับไป ทำให้ใจมีสภาพที่ปกติทำหน้าที่ตามธรรมชาติอันบริสุทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ

สติยังทำหน้าที่ดูแลจิตให้ปกติ ไม่ฟุ้งไม่แปบ ไม่ขึ้นไม่ลงเพราะถูกโลกธรรมทั้งฝ่ายที่น่าพอใจและไม่พอใจมากระทบ สตินั้น นอกจากทำหน้าที่ดูจิตแล้วยังดูธรรม คือ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับ

จิตว่าเป็นกุศลหรืออกุศล มีคุณหรือมีโทษ ทำลายหรือรักษาความบริสุทธิ์ของจิตมากน้อยเพียงใด
ดังนั้น สติจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะกลั่นกรองกระบวนการทำงานของจิตให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

(๓) **สัมมาสมาธิ** เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้มีการตั้งจิตมั่นผิ ด สัมมาสมาธิ
หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่

ก) สกัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีองค์ธรรม คือ วิตก
วิจารณ์ ปติ สุข เอกัคคตา

ข) เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีองค์ธรรม
คือ ปติ สุข เอกัคคตา

ค) เพราะปติจาจคลายไป มีสติ สัมปชัญญะอยู่ บรรลุตติยฌานที่มีองค์ธรรม คือ สุข
เอกัคคตา

ง) เพราะละสุขและทุกข์ได้ มีจิตเป็นอุเบกขา บรรลุจตุตถฌานที่มีองค์ธรรม คือ
อุเบกขา เอกัคคตา

สัมมาสมาธิ ความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง คือมั่นคงหนักแน่นจนสามารถทำงานสอด
ประสานกับปัญญา ขจัดค้นหาได้อย่างรวดเร็วทันทั่วที่ สัมมาสมาธิ ทำหน้าที่ปกป้องรักษาความ
บริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยึดหยุ่นของจิตที่พร้อมจะทำหน้าที่รับรู้ใน
เรื่องราวต่าง ๆ อย่างไม่หวั่นไหว

สัมมาสมาธิที่สูงสุด ก็คือความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่หวั่นไหวออกแวกไปเพราะ
ความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบ มีสติสัมปชัญญะทำงานร่วมกันอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็น
ความมั่นคงที่สมบูรณ์ สามารถเผชิญหน้าอารมณ์ได้ทุกชนิด แต่ไม่ติดอารมณ์ใด ๆ เหมือนใบบัว
สามารถอยู่ในน้ำก็ได้ เรานำมาบรรจุน้ำก็ได้ แต่น้ำไม่ซึมซาบ ไม่ติดใบบัว^{๔๑}

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ ได้สรุปหลักการปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์ หรือสัมมาปฏิบัติ
ตามทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา ไว้ดังนี้ หลักธรรมสำคัญที่จะมาเป็นเจ้าเรือนนำหน้าธรรมอื่น
ทั้งปวงคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ตามลำดับ ทั้งปัญญา ศีลและสมาธิ เป็นการเรียงลำดับเพื่อให้เกิด
ความเข้าใจง่ายในเชิงวิชาการแต่ในทางปฏิบัติ ทั้งปัญญา ศีล และสมาธิ ต้องปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน
อย่างผสมผสาน เชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทแนบ ไม่แยกส่วน จึงจะเป็น
กระบวนการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงสัมมาปฏิบัติ คือข้อปฏิบัติอย่างละเอียด
ถูกต้องที่ขยายปัญญา ศีล และสมาธิที่เรียกกันว่าอริยมรรค มีองค์แปด ดังที่กล่าวมาข้างต้น

จิตของผู้ที่เห็นโทษของตัณหาแล้วหาหนทางออกจากตัณหาได้ ด้วยการทำกาย วาจา และ
ใจให้ถูกต้อง ด้วยการตัดรากถอนโคนมิให้ตัณหาเกิดอีก ความทุกข์ จะเกิดอีกไม่ได้ ทางเส้นนี้เป็น
อิสระจากบวกหรือลบ หรือเรียกว่าทางสายกลาง คือไม่ติดทั้งบวกและลบ ไม่ติดอยู่กับความพอใจ

^{๔๑} พระธรรมมงคลญาณ (พระอาจารย์วิริยงค์ สิรินธโร), **หลักสูตรครูสมาธิ** เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร:
บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๗๐.

หรือไม่พอใจ แต่หลุดพ้นไปจากข้อทั้งสอง ดำรงมั่นอยู่ในความเป็นปกติ มีพลังมั่นคงไม่เป็นบ่อเกิดแห่ง ตัณหาได้เพราะไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ให้ตัณหาเกิดได้^{๔๒}

มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ มรรคมืองค์ ๘ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติกลาง ๆ ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม อีกอย่างหนึ่งสายกลางนั้น มีความหมายว่า พอดีนั่นเอง ตรงกับที่เรานิยมใช้กันในปัจจุบันว่า คุณภาพ หรือสมดุล ในพระพุทธศาสนานั้น ข้อปฏิบัติต่าง ๆ มักจะมีลักษณะเช่นนี้ คือมีความพอดีหรือความสมดุล ระบบที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติทั้งหมดในทางพระพุทธศาสนา เราเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติที่พอดี เป็นลักษณะที่มีดุลยภาพ หรือสมดุล โดยทั่วไปจะเห็นว่าหลักธรรมพระพุทธศาสนาในทุกระดับมีเรื่อง ความพอดี หรือความเป็นสายกลางนี้ ฉะนั้นความเป็นสายกลาง คือความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมายที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เอียงสุด ซึ่งจะพลาดจากความจริงไปนั้น จึงเป็นลักษณะทั่วไป อย่างหนึ่งของพุทธศาสนา^{๔๓}

กล่าวโดยสรุป หลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง เป็นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มรรคมืองค์ ๘ คือ หลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ แบ่งเป็นส่วนประกอบ ๓ ส่วน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือได้ว่ามรรคมืองค์ ๘ ในฐานะไตรสิกขา เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ จึงเป็นการฝึกฝนพัฒนาตนให้ดำเนินตามมรรคา ในที่สุดก็จะบรรลุเป้าหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม

เมื่อเรามีกระบวนการเรียนรู้ผ่าน กาย วาจา ใจ พุทธองค์จึงทรงสั่งสอนให้เราฝึกตนด้วย หลักไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา การฝึกฝนในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ (เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล) อธิจิตตสิกขา การฝึกฝนในด้านจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพจิต (เรียกง่าย ๆ ว่า สมาธิ) อธิปัญญาสิกขา การฝึกฝนทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ที่ทำให้เกิดไขปัญหาไปตามแนวทางของเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิตจนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติด ถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลส ดับทุกข์ได้ (เรียกง่าย ๆ ว่า ปัญญา) นี่คือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับ การศึกษา ฝึกอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

อนึ่ง ความพยายามเพื่อเอาชนะความชั่วในตนนั้น จัดเป็นความพยายามที่สำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตมนุษย์ เราจะต้องพยายามไปตลอดชีวิต ชีวิตเดียวไม่เพียงพอด้วยซ้ำไป ต้อง พยายามกันชาติแล้วชาติเล่า โดยหาวิธีให้จิตค่อยเจริญขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้น ดังที่พระพุทธองค์ทรงอุปมาไว้ว่ามหาสมุทรลึกลงโดยลำดับ ลาดลงโดยลำดับ ไม่โกรกชั้นเหมือนภูเขา ขาดฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็ฉันทันนั้น มีการศึกษาตามลำดับ (อนุปพพสิกขา) มีการกระทำตามลำดับ (อนุปพพกิริยา) มีการปฏิบัติตามลำดับ (อนุปพพปฏิปทา) ความเจริญที่ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไปอย่าง ซ้ำ ๆ นั้น จะช่วยให้เราเอาชนะความคิดและนิสัยที่ชั่วซ้ำได้ทีละน้อย ถ้าเร่งเกินไปอาจทำให้ฟุ้งซ่าน

^{๔๒} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, พุทธวิธี, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖-๑๗๗.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง, ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙), หน้า ๖-๑๒, ๕๗.

เกิดภาวะความขัดแย้งมากมายในใจ จึงควรเดินทางสายกลาง ไม่เข้มงวดจนเกินไป และไม่หย่อนยานจนเกินไป ซึ่งก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา นั่นเอง

หากจะกล่าวโดยสรุปถึงหมวดหมู่ของมรรคมงคล ๘ ก็สามารถจัดเป็นหมวดธรรมได้ ๓ หมวด คือ ๑) หมวดศีล ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ๒) หมวดสมาธิ ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ๓) หมวดปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ

ในกระบวนการของการศึกษาหรือการพัฒนาตนตามวิถีแห่งมรรคานั้น มีสัมมาทิฐิ หรือความคิดที่ตรงตามถูกต้องตรงตามสภาวะ เป็นแกนนำเพราะความคิดเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดประสานระหว่างการเรียนรู้และการกระทำ เป็นหัวหน้าที่ชี้แนะ และควบคุมการปฏิบัติในแง่อื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งแหล่งที่มาของการที่มีสัมมาทิฐิของมนุษย์เรานั้น มีปัจจัย ๒ อย่าง^{๔๔} คือ

๑. ปัจจัยภายนอก หรืออิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนที่คบหา หนังสือ สื่อมวลชน และวัฒนธรรม ซึ่งให้ข่าวสารที่ถูกต้อง สั่งสอนอบรม แนะนำชักจูงไปในทางที่ตรงตาม บุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถทำหน้าที่ปรโตโฆสะที่ดี มีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร

๒. ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย หมายถึง การคิดถูกวิธี ความรู้จักคิดตามแนวทางของปัญญา คือการรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ ตามที่สิ่งนั้น ๆ มันเป็นอย่างมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเองเข้าไปจับ ทำให้เกิดความตั้งงาม และแก้ปัญหาได้ โยนิโสมนสิการ จัดเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการคิดอย่างแยบคาย เชื่อมโยง รอบคอบ และสมเหตุสมผล ด้วยจิตที่แน่วแน่และมั่นคง

มีข้อสังเกตว่า ธรรมที่เป็นบุพภาคแห่งมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง คือ ปรโตโฆสะที่ดี หรือกัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ เพราะเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับโลก หรือสภาพแวดล้อมภายนอกก่อนที่จะก้าวเข้าสู่สัมมาทิฐิ ที่เป็นองค์ธรรมภายในเฉพาะตน จากที่ได้กล่าวมา เราจะเห็นได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงดำรงพระองค์เป็นกัลยาณมิตรให้พวกเรามาโดยตลอดเพื่อให้เรามีความคิดที่ถูกต้อง สามารถพัฒนาปัญญาเพื่อความสุข ความตั้งงามของชีวิตตนเอง และสันติสุขของสังคมส่วนรวม

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐-๗๕.

๓.๕ สรุป

เจนวายในทางพุทธศาสนานั้น คือกลุ่มคนในช่วงมัชฌิมวัย ตามเกณฑ์ของอรรถกถาและคัมภีร์วิสุทธิมรรคดังกล่าวแล้ว แนวทางพุทธวิธีสื่อสารหลักธรรมเพื่อเจนวายในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ในฐานะผู้ส่งสาร ได้มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีระบบ คือ เริ่มตั้งแต่คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ในการวิจัยนี้ คือกลุ่มคนหนุ่มสาวหรือเจนวาย เพราะทรงเล็งเห็นความสำคัญของคนกลุ่มนี้ที่จะเป็นกำลังสำคัญของสังคมและการสืบทอดพุทธศาสนาต่อไป จากนั้นจึงทรงวิเคราะห์ถึงความสนใจหรือปัญหาของคนกลุ่มนี้ ซึ่งโดยมากเป็นเรื่องของกามคุณ ๕ จากนั้นทรงพิจารณาในรายละเอียดแบบเฉพาะเจาะจงว่า บุคคลนั้นมีความสามารถในการรับธรรมะของพระองค์ในระดับใด เพื่อพระองค์จะได้คัดสรรพระธรรมคำสอนให้เหมาะสมกับสภาวะจิตใจ โดยสอนด้วยวิธีการที่บุคคลนั้นจะเข้าใจได้ง่าย ปลุกเร้าให้บุคคลนั้นมีความสนใจที่จะนำเอาคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติตามให้ได้ผลจริง เนื้อหาที่พระองค์ทรงสอนนั้นจะสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ เช่น ทรงสอนเรื่องทุกข์ที่คนทั่วไปประสบและรู้จักอย่างดี ทรงสืบสาวลึกไปหาวิธีทางแก้ไขจนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น

ศาสนาพุทธนั้น มุ่งสอนให้ผู้ปฏิบัติได้พบความสุขอันเกษม คือ พระนิพพาน เนื้อหาหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คืออริยสัจ ๔ ชาวพุทธเรามีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง คือ เมื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย ก็เตือนให้ใช้วิธีที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาต่างๆ คือทำตามหลักอริยสัจ โดยดำเนินตามธรรมมรรคา ซึ่งมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) อย่างน้อยก็ทำให้เราหลุดพ้นจากความชั่ว ตั้งใจมุ่งทำความดี มีความมั่นใจ และมีจิตใจเข้มแข็งผ่องใส

พระพุทธศาสนา แปลว่า ศาสนาของผู้รู้ เพราะว่า พุทธะ แปลว่า ผู้รู้ คำว่า “รู้” ในที่นี้หมายถึง การรู้จักสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง การประกาศพระศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเริ่มต้นด้วยการอธิบายความจริงของธรรมชาติ จนผู้ฟังเกิดความเห็นชอบคล้อยตามความเป็นจริงที่ทรงแสดง แล้วขั้นตอนต่อมาผู้ฟังก็ใช้ปัญญาของตนพิจารณาตรึกตรองตามหลักความจริงนั้นต่อไป

พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้เราฝึกตนด้วยหลักไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา (ศีล) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) เพื่อให้เราเข้าใจชีวิตและรู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง สิ่งที่พระองค์ทรงเน้นย้ำคือเรื่องไตรลักษณ์ เพราะทุกสิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตนอย่างที่เราคนทั่วไปเข้าใจและยึดติด

สำหรับคนเจนวายผู้มีปัญหายังไม่แก้กล้า ยังต้องอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่น การเข้าสู่มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางนั้นต้องเริ่มจากองค์ประกอบภายนอก คือความมีกัลยาณมิตรสำหรับให้เกิดศรัทธา (ความมั่นใจด้วยเหตุผลที่ได้พิจารณาเห็นจริงแล้ว) ก่อน จากนั้นจึงก้าวมาถึงขั้นองค์ประกอบภายใน โดยใช้ความคิดอย่างอิสระด้วยโยนิโสมนสิการ ทำให้เกิดสัมมาทิฐิอันเป็นองค์มรรคข้อแรก เพื่อทำให้ปัญญาเจริญยิ่งขึ้น จนถึงการรู้แจ้งเห็นจริงในที่สุด

บทที่ ๔

พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย

จากปัญหาของการวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย ที่ต้องการทราบถึง ๑) สภาพการสื่อสารของเจนเนอเรชันวายในปัจจุบัน ๒) พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ในพุทธศาสนา และ ๓) พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) รวบรวมความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปในการประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารที่จะสามารถนำไปใช้สื่อหลักธรรมที่เหมาะสมแก่เจนวายในสมัยปัจจุบัน

๔.๑ แนวคิดพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเจนวายจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

จากเนื้อหาในบทที่ ๒ ที่กล่าวถึงสภาพการสื่อสารของเจนวายในสังคมปัจจุบัน เมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเรื่องการสื่อสารหลักธรรมเพื่อเจนวาย ได้ข้อสรุปดังนี้

๔.๑.๑ กลุ่มเจนวาย

จากการสัมภาษณ์เจนวายนั้น พบว่าวิธีการสื่อสารที่สามารถจะเรียกความสนใจจากคนกลุ่มนี้ได้ต้องใช้สื่อออนไลน์เพราะเข้าถึงได้ง่าย มีความสนุก สามารถอธิบายเนื้อหาในรูปแบบที่ง่ายและกระชับ มีตัวอย่างให้เห็น หรือทำเป็นซีรีส์ให้ติดตาม ใช้อินโฟกราฟิก (Info Graphic) ในการสื่อสาร ใช้รูปภาพแทนคำอธิบายสิ่งที่ยากหรือสิ่งที่ต้องใช้เวลานานในการอ่านหรือทำความเข้าใจ คนเจนวายไม่อ่านหนังสือพิมพ์ หรือดูโทรทัศน์กันแล้ว^๑

ผู้ส่งสารเป็นใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่มีชื่อเสียง แค่เป็นคนที่เข้าใจการใช้เทคโนโลยี มีทักษะในการสื่อสาร รู้ความต้องการของผู้รับสารก็เป็นการเพียงพอ อำนวยความสะดวกในการค้นหาหรือส่งต่อข้อมูล เช่นเปิดแอปพลิเคชันขึ้นมาให้สมาชิกหรือแฟนเพจอัปโหลดข้อมูล รูปภาพต่าง ๆ รู้ว่าคนเจนวายชอบอะไรที่รวดเร็ว กระชับ เข้าใจง่าย ใช้เวลาน้อยแต่ได้เนื้อหาข้อมูลมาก โดยข้อมูลนั้นอาจไม่จำเป็นต้องข้อมูลเชิงลึก แต่เป็นเชิงกว้าง^๒ คนเจนวายชอบการสร้างเครือข่าย ติดต่อกับคนอื่นทางโซเชียลมีเดีย เพราะเป็นการหาเพื่อนที่มีความคิด หรือความชอบในเรื่องเดียวกันได้เป็นจำนวนมากได้กว้างไกลทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว ชอบการโต้ตอบอย่างทันที มีการสื่อสารแบบสองทางอย่าง

^๑ สัมภาษณ์ คุณอัจฉิมา ปะโปตินัง, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ คุณณณริญา ชันพงศ์, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของความคิดหรือการกระทำ มีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาเพราะการสื่อสารออนไลน์นั้น สามารถเชื่อมต่อในเวลาไหนก็ได้ตามแต่ความสะดวกของผู้ใช้งาน มีความอิสระในการแสดงตัวตน เพราะเลือกที่จะเปิดเผยให้ผู้รับสารเห็นหรือไม่เห็นหน้าตาก็ได้ ทำให้กล้าพูดกล้าเขียนความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ แต่ถ้าผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือคนที่เป็นไอดอลของยุคก็จะทำให้หน้าติดตาม เพิ่มความสนใจของกลุ่มเจนวายได้

คนเจนวายคิดเร็ว ทำเร็ว ไม่ซับซ้อนเพราะเคยชินกับการรับข้อมูลจำนวนมาก และส่งต่อข้อมูลเหล่านั้นไปยังสังคมเครือข่ายของตนทันที ถ้าพบว่าเนื้อหาตรงกับความสนใจของตน^๓ โดยไม่ค่อยเสียเวลากับการไตร่ตรอง พิจารณาที่มา หรือคิดแบบมีเหตุผลทางตรรกะหรือทางวิทยาศาสตร์สักเท่าไร แต่ให้ความสำคัญกับความเป็นผู้นำหรืออย่างน้อยก็เป็นผู้ตาม เป็นส่วนหนึ่งของกระแสข่าว ไม่ยอมตกยุค หรือล้าหลังสังคมออนไลน์อย่างเด็ดขาด

ช่องทางในการหาข้อมูลเพื่อเรียนรู้ พัฒนาทักษะต่าง ๆ มีความเปิดกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะช่องทางที่มีในประเทศไทยเท่านั้น แต่มักจะก้าวไปในโลกไซเบอร์ที่กว้างไกล ไร้ขอบเขต เพื่อหาแหล่งสารที่ตรงกับความต้องการและจริตของตน เพราะคนเจนวายมีรู้ความสามารถเรื่องภาษาต่างประเทศดีกว่าคนรุ่นก่อนโดยเฉลี่ย จึงสามารถใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ต่างประเทศที่มีรูปแบบ วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ แปลกใหม่กว่าสื่อที่มีอยู่ในประเทศไทยปัจจุบันได้อย่างไม่ยากนัก เช่น ช่อง ลิงกัวมารีนา (linguamarina), เดอะสมาร์ตโลคัล (Thesmartlocal), ฟรีดอม อิน ธอตท์ (Freedom in Thought), อิมพรูฟमेंท์ พิล (Improvement Pill) จากยูทูบ (Youtube) เป็นต้น^๔

รูปแบบการสื่อสารเรื่องการเดินสายกลางนั้น เจนวายสามารถโยนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประยุกต์หลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ ในฐานะมัชฌิมาปฏิปทาได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ถ้านำมาปรับใช้กับชีวิตแล้วจะมีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความพอประมาณ แต่ถ้าจะมีการสื่อสารเรื่องนี้ควรสื่อสารให้เข้าใจง่าย เน้นถามเพื่อให้คิดและมีความสุขอยู่ในตัว หลักความมีเหตุผลก็อาจอธิบายเทียบกับการวางแผนการเดินทาง ถ้าคำนวณหรือคาดคะเนดี นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาคิดอย่างรอบคอบ ก็จะเดินทางได้สะดวก รวดเร็ว ทันเวลาและประหยัด เช่น ถ้าจะเดินทางไปยังสถานที่ทำงาน ควรเดินทางด้วยรถอะไร ถ้าเดินทางด้วยรถไฟ ก็ต้องคิดว่าจะเดินทางไปทีสถานนีอย่างไร ใช้เวลาประมาณเท่าไร ต้องต่อรถอะไรต่อไปหรือไม่ ต้องไปตอนไหนถึงรถจะไม่ติดหรือติดน้อยที่สุด และทันเวลาที่ต้องไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง ถ้าคิดโดยขาดเหตุผลที่ดี ไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ ก็จะได้เดินทางที่สะดวก รวดเร็ว ทันเวลาและประหยัด^๕ ส่วนเรื่องภูมิคุ้มกันนั้น เจนวายที่อายุไม่เกิน ๓๐ ปี มักไม่ค่อยคิดวางแผนระยะยาว เพราะคิดว่ายังอยู่ในวัยที่หาเงินได้มาก และยังอยู่ในช่วงที่เก็บเกี่ยวประสบการณ์ จึงต้องลองใช้ชีวิตให้เต็มที่เสียก่อน^๖ โดยสรุปการสื่อสารหลักธรรม ควรทำให้เป็นเรื่องเข้าใจง่าย พร้อมบอกประโยชน์ของการนำหลักธรรมมาใช้ อาจทำเป็นคลิปเล่าเรื่องความสำเร็จของผู้

^๓ สัมภาษณ์ คุณช่อทิพย์ พรวสิน, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ คุณธีรณย์ วีระชิงไชย, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ คุณศิริศักดิ์ รอดเรียง, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ คุณเทียรชัย สนธิเจริญ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ปฏิบัติตามหลักการนี้^๗ เพราะเจนวายมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมหรือเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในระดับต่ำ มีเพียงส่วนน้อยที่รู้จักและสามารถอธิบายความหมายของอริยสัจ ๔ มรรคมีองค์ ๘ และไตรสิกขาได้ เนื่องจากมีสื่อที่น่าสนใจในเรื่องนี้น้อย เคยได้ยินศัพท์นี้เมื่อยังเป็นเด็กเรียนหนังสือในโรงเรียน แต่ก็ไม่ได้เข้าใจโดยละเอียดเพราะครูที่สอนส่วนมากก็สอนตามหนังสือ ไม่มีการอธิบายยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจของเด็ก และเจนวายไม่ค่อยสนใจจะไปวัดเพราะมีความรู้สึกว่าพระสงฆ์คนนี้ไม่เคร่งครัดในพระวินัย ทำให้ความน่าเลื่อมใสศรัทธาน้อยลง

๔.๑.๒ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มนี้ พบว่าในการสื่อสารกับเจนวาย ผู้เชี่ยวชาญจะเน้นเรื่องสร้างความเข้าใจในหลักธรรมเป็นสำคัญ การสื่อสารเบื้องต้น จะมุ่งเน้นให้เจนวายมีศีล เพราะศีลเป็นบาทแรกของการฝึกตน ไม่ให้ประพฤติล่วงเกินผู้อื่น ไม่ให้ประพฤติล่วงละเมิดกฎหมาย เมื่อเจนวายแสดงออกทางศีล ก็จะเป็นเครื่องชี้วัดถึงความคิด และจิตใจว่ามีคุณธรรม จริยธรรมมากน้อยเพียงใด

ท่านมักสอนให้เจนวายตั้งจิตให้ดี รักษาศีลให้สะอาด ทำบุญใส่บาตร ให้พยายามมีสติทุกอิริยาบถในชีวิตประจำวัน รักษาอุโบสถศีลในวันพระ เพราะศีล ๘ เป็นศีลทวนกระแสกิเลส ยิ่งรักษาก็ยิ่งทำให้กิเลสไม่กล้าที่จะครอบครองใจอีกต่อไป แต่มีได้ให้รักษาศีลเพื่อเป็นการอวดตัว อย่าพูดมาก พูดให้น้อย พูดแต่สิ่งที่ควรพูด และพยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ไม่ให้อกุศลกรรมเกิดขึ้น และทำให้อกุศลกรรมเกิดให้ยิ่งขึ้น วิธีการสอนนั้นท่านมักบอกกล่าวสั่งสอนโดยยึดหลักทำเป็นตัวอย่างให้ดู เพราะผู้ที่สอนธรรมได้นั้น ควรต้องมีธรรมนั้น ๆ เสียก่อน ทำตนเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้เจนวายไว้วางใจ กล้าเข้าใกล้แล้วท่านจึงสอนด้วยความเมตตา กรุณา มีความปรารถนาที่จะให้ความรู้ที่ถูกต้อง

เรื่องการเดินทางสายกลางนั้น กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขาและอริยสัจ ชี้ให้เห็นธรรม ๓ กลุ่มที่เชื่อมถึงกันได้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักของชาวพุทธ เปรียบได้กับถนนที่ดี มีมาตรฐาน ชั้นล่างเป็นพื้นดินซึ่งอัดแน่นไว้ดีแล้ว ดินเป็นเครื่องรองรับทุกสิ่งไว้ในโลก อุปมาด้วยศีลรองรับคุณธรรม คือสมาธิและปัญญา ชั้นกลางเป็นคอนกรีตผสมอัดบดอย่างดี เทหนาได้ประมาณ เป็นหินปูนที่มีคุณภาพ เทียบได้กับสมาธิที่ฝึกได้ดีแล้ว ย่อมทำให้เกิดปัญญา ชั้นบนเป็นยางชั้นดี หรือยางพาราที่ปูรองรับพาหนะที่จะเคลื่อนที่ไปได้โดยสะดวกและรวดเร็ว^๘

การสื่อสารสำหรับคนยุคใหม่อย่างเจนวาย ในด้านเนื้อหา ควรอธิบายเนื้อหาด้วยภาษาและตัวอย่างสมัยใหม่ที่คนรุ่นนี้คุ้นเคยโดยอ้างเหตุผลที่ทันสมัยหรือสามารถเห็นได้ พิสูจน์ได้ การอธิบายอริยมรรคมีองค์ ๘ ควรใช้คำอธิบายที่เข้าใจง่าย พร้อมทั้งชี้ให้เห็นประโยชน์ เช่น อริยมรรคจัดเป็นทางสายกลางหรือการปฏิบัติที่อยู่ตรงกลางระหว่างการปฏิบัติที่ย่อหย่อนหรือสบายเกินไปกับการปฏิบัติที่ตึงเกินไปหรือลำบากเกินไปซึ่งทำให้ไม่ได้ผลที่ดี เปรียบเหมือนการเรียนหนังสือ หากหักโหม

^๗ สัมภาษณ์ คุณอลิษา ศรีเงิน, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาบุรณะ ชาติเมธโส, ดร. ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์พุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑.

เกินไป ก็จะทำให้เสียสุขภาพหรือเครียดจนสมองไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลการเรียนไม่ดีอย่างที่ควรเป็น หรือเกียจคร้านเกินไป เกรดก็จะไม่ดี

อริยมรรคที่นำมาอธิบายอาจแบ่งเป็น ๒ ระดับ ระดับโลกียะและโลกุตระ สำหรับโลกียะ อริยมรรคเป็นวิธีดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องทำตามหลักศีลธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ เช่น สัมมาทิฐิการมีความรู้ที่ถูกต้องดีงาม ทำให้ดำเนินชีวิตถูกต้อง มีความสุขอย่างแท้จริง เหมือนการมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ถูกต้อง ทำให้นำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตได้ สัมมาสังกัปปะ การคิดแต่สิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ คิดบวก ไม่คิดร้ายใคร ไม่คิดผิดศีลธรรม ย่อมทำให้ไม่ทำผิด ทำแต่สิ่งดีงาม ทำให้ชีวิตมีความสุข เหมือนการคิดที่ดีงามต่ออาชีพและเพื่อนร่วมงาน ก็ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานประกอบอาชีพ สัมมาวาจา การไม่พูดคำเท็จ คำหยาบ พูดแต่ถ้อยคำที่จริง และสุภาพ ทำให้เป็นที่รักของผู้พบเห็นและไม่สร้างศัตรู เหมือนคนที่ทำงานแผนกประชาสัมพันธ์หรือต้อนรับลูกค้า ต้องพูดจาไพเราะ ซึ่งทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน เหมือนผู้บริหารที่พูดคำสัตย์จริงทำให้คนเชื่อถือได้ เป็นคนมีเครดิต สัมมากัมมันตะ การทำสิ่งที่ดีงาม ไม่ผิดศีลห้า ทำให้ชีวิตสงบสุขและประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย เหมือนประชาชนที่อยู่ในกรอบของกฎหมาย ย่อมมีชีวิตที่สงบสุข ไม่ได้รับโทษจากการทำผิด สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ค้าขายสิ่งที่ให้โทษแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้การดำเนินชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัย เหมือนพ่อค้าที่ซื้อสัตย์สุจริต ค้าขายสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย ย่อมประสบความสำเร็จในอาชีพ และชีวิตปลอดภัยมีความสุข สัมมาสติ การระมัดระวัง รอบคอบ ไม่ประมาท ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการดำเนินชีวิตใส่ใจในการทำแต่สิ่งที่ดีงาม จะทำให้ชีวิตมีความสุข ไม่ทำผิดจนได้รับทุกข์ภัย เหมือนคนพิมพ์จดหมาย ประกาศ หรือหนังสือ หากมีความระมัดระวังในการพิมพ์ มีการตรวจสอบตรวจทานอย่างรอบคอบ ก็จะไม่พิมพ์ผิด จนเกิดความเสียหายตามมา สัมมาสมาธิ ความมีจิตมั่นคง สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้จะคิดหรือทำอะไร ก็จะได้ถูกต้องและมีคุณภาพ เหมือนคนทำงานอย่างมีสมาธิ ย่อมทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ จะคิดวางแผนทำงานอะไรก็คิดได้ดี

ส่วนอริยมรรคระดับโลกุตระ เป็นการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน สามารถอธิบายในลักษณะเป็นการฝึกคิด การฝึกฝนพัฒนาดนเอง คล้ายกับการฝึกโยคะ หรือการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชาที่มีภาคปฏิบัติ^๔

๔.๑.๓ กลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวนายในการดำรงชีวิตประจำวัน

จากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มนี้ พบว่าในการสื่อสารกับเจนวนาย บุคคลสามารถใช้รูปแบบการสื่อสารได้ ๒ รูปแบบ คือ ๑) การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) เป็นการส่งสารไปยังผู้รับสารเพียงฝ่ายเดียว ผู้รับสารไม่มีโอกาสตอบสนองต่อสารที่ได้รับไปยังผู้ส่งสารได้ทันที (immediate response) แต่อาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบ (feedback) ได้ในภายหลังโดยใช้ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ (Channel/Media) ที่จะนำ “สาร message/code” จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ตัวอย่างของการสื่อสารประเภทนี้ เช่น การอ่านหนังสือ การฟังวิทยุ การชมโทรทัศน์ เป็นต้น ๒) การสื่อสาร

^๔ สัมภาษณ์ วัชร งามจิตเจริญ, ศ.ดร. ศาสตราจารย์ สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สองทาง (Two-Way Communication) เป็นการส่งสารไปยังผู้รับสาร และผู้รับสารมีโอกาสตอบสนองได้ทันที อาจเป็นการสื่อสารตรงแบบเผชิญหน้า หรืออาจอยู่ไกลกันแต่ใช้ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ (Channel/Media) ที่จะนำ “สาร message/code” จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ตัวอย่างของการสื่อสารประเภทนี้ เช่น การพูดโทรศัพท์ การใช้สื่อดิจิทัล (digital media) อย่างไรก็ตาม ไม่ที่จะเป็นการสื่อสารในรูปแบบใด สิ่งที่สำคัญยิ่งไม่ได้ก็คือ “ทักษะการใช้ภาษา” ทั้งที่เป็นวัจนภาษา อันได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด รวมทั้งอวัจนภาษา^{๑๐}

บุคคลกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของการสื่อสารที่มีความเหมาะสม และคำนึงถึงความสามารถในการรับสารของคนเจนวนายด้วยว่าธรรมชาติของสื่อบริบทของสังคมปัจจุบัน บุคคลกลุ่มนี้มีคุณลักษณะของผู้ส่งสารที่ดี คือรู้จริง มีกลวิธีนำเสนอสร้างสรรค์แขนงอื่น ๆ มาประยุกต์เพื่อสื่อสารให้เข้าใจง่าย

รูปแบบการสื่อสารเรื่องการเดินสายกลางนั้น กลุ่มนี้มีการวิเคราะห์และบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างกลมกลืน เพื่อให้เจนวนายเกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตปัจจุบัน หากเจนวนายไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อนเลย กลุ่มนี้จะสามารถจุดประกายในการสื่อความรู้และสื่อปัญหาได้ในเบื้องต้นด้วยการใช้จินตนาการในการสรรหาวิธีการสื่อสารให้เข้าใจง่าย เช่นการยกตัวอย่างเหตุการณ์ในสังคมมาอธิบายประกอบ กลุ่มนี้ได้กล่าวถึงวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของแนวคิดทฤษฎีตะวันตก (7 C' of Communication) ซึ่งประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ (Credibility) บริบท/สภาพแวดล้อมการสื่อสาร (Context) เนื้อหาสาระ (Content) ความชัดเจน (Clarity) ความต่อเนื่องของกระบวนการสื่อสาร (Continuity and Consistency) ช่องสาร (Channel) ความสามารถของผู้รับสาร (Capability of Audience) ซึ่งควรคำนึงถึงในการสื่อสาร^{๑๑}

การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ทาน ศีล ภavana กลุ่มนี้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาการบ่มเพาะนิสัย การฝึกปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงจะสามารถให้คนเจนวนายเห็นความสำคัญ คือ ทำอย่างไรให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับอย่างเป็นรูปธรรม ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และได้รับผลกลับมา ซึ่งจำเป็นต้องช่วยกันหลาย ๆ ฝ่าย เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ในแต่ละองค์กร/หน่วยงาน ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่อง ทาน ศีล ภavana^{๑๒}

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ กลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า วิธีการสื่อสารกับเจนวนายที่ให้ผลดีคือการให้ข้อมูลที่เข้าใจง่าย มีการยกตัวอย่างจากการทดลอง หรือยกตัวอย่างพฤติกรรมที่มีอยู่ในบริบทของสังคมปัจจุบันเพื่อให้เห็นจริง มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

^{๑๐} สัมภาษณ์ รุจี ดันติอัสโยธี, ดร. อาจารย์บรรยายพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ปณัชนา ลีลาทุท, ดร. กรรมการบริหารหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ คุณนิลศรี เสรีกุล, ข้าราชการบำนาญ, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๒ การประยุกต์พุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย

เมื่อเจนวายอยู่ในโลกยุคดิจิทัล การที่จะสื่อสารกับคนกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือ ผู้วิจัยสังเกตว่าสื่อยุคดิจิทัลได้สะท้อนความจริงในสังคมในหลายแง่ เช่นการเสพข่าวของเจนวายว่ามีกระบวนการคิดที่ถ่วงรอบคอบหรือไม่ มีการตรวจสอบข้อมูลได้ดีเพียงไร เจนวายส่วนใหญ่เข้าเป็นสมาชิกของเพจต่าง ๆ ในสื่อออนไลน์ ไปแสดงความคิดเห็นต่อการโพสต์ข้อความต่าง ๆ ตามอารมณ์ความรู้สึก ใช้คำพูดรุนแรง ส่อเสียด ยั่วเย้าต่าง ๆ โดยไม่สนใจค้นหาความจริงของเนื้อเรื่อง แต่ถูกอารมณ์เบี่ยงเบนประเด็นที่ควรให้ความสนใจเนื้อหา ไปเป็นการขุดคุ้ย สืบเรื่องราวส่วนตัวของผู้โพสต์แทนเป็นส่วนมาก พฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากการขาดการฝึกฝนตนเองในเรื่องการคิดอย่างมีเหตุผล หรือสัมมาทิฐิ เพราะขาดสติที่เป็นสิ่งควบคุมความคิด เมื่อขาดสติจึงพูด/เขียนออกไปอย่างขาดการไตร่ตรองเพราะขาดภูมิคุ้มกัน ทำให้กิเลสอันได้แก่ ความโลภ โกรธ หลง นำพาให้กระทำสิ่งต่าง ๆ ตามแต่มันจะสั่ง แต่สัมมาสติจะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เราทำการใด ๆ อย่างวู่วาม กิเลสมีพลังมหาศาลแต่ก็มีจุดอ่อนตรงที่ไม่ชอบให้ถูกพบเห็น มันกลัวการถูกรู้ เมื่อเรารู้ทันหรือเห็นมันเมื่อใด มันจะดับวูบไปทันที ดังนั้นถ้าเราฝึกสติอยู่เสมอ สติจะเป็นตัวเฝ้ามองกิเลสอยู่ เมื่อมีสติกิเลสจะไม่สามารถทำอันตรายเราได้

ในยุคที่เรียกว่า Big Data หรือโลกที่ถูกขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ผู้คนพึ่งพิงข้อมูลในการตัดสินใจ หรือกระบวนการคิดต่าง ๆ จะอยู่บนฐานของการรวบรวมข้อมูล การมีวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่มีเหตุผลจะช่วยให้เราอยู่รอดได้ ความรู้จากความก้าวหน้าทางสารสนเทศนั้นหาง่าย แต่ก็มีข้อมูลลวงอยู่มากมายเช่นกัน เราต้องคัดกรองที่มาให้รอบคอบ เปรียบได้กับที่คนเจนวายพยายามตักน้ำจากท่อใหญ่ ๆ เช่น ท่อฉีดยาของคนดับเพลิง น้ำจะไหลแรงในปริมาณที่มากมายจนท่วมทัน ถ้าเจนวายไม่รู้จักวิธีที่จะคัดกรองน้ำออกมาจากท่อในปริมาณที่ตนพอจะดื่มได้ เจนวายก็จะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากมวลน้ำอันมหาศาลนั้นได้ แต่อาจพลัดตกไปในกระแสน้ำอันเชี่ยวกราก ดังนั้นการมีสัมมาทิฐิ หรือการคิดอย่างมีเหตุผลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เจนวายควรชวนชวนและฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติข้อนี้ให้ได้

คำแนะนำในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ ต้องมีทักษะ ๘ ด้านที่มีความเชื่อมโยงกัน คือกลุ่มความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้ ทักษะเหล่านั้นคือ

๑. อัตลักษณ์ในโลกดิจิทัล (Digital Identity) กล่าวคือ คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในยุคดิจิทัลจะต้องมีทักษะในการสร้าง บริหารอัตลักษณ์และชื่อเสียงในโลกออนไลน์ของตัวเองให้เป็น ซึ่งนั้นรวมไปถึงการจัดการกับตัวตนในโลกออนไลน์ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวด้วย

๒. การใช้เครื่องมือและสื่อดิจิทัล (Digital Use) คือ ทักษะในการใช้เครื่องมือและสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสามารถสร้างสมดุลให้กับชีวิตออนไลน์และออฟไลน์ได้อย่างดี มีใช้ดังเช่นที่เห็นปัจจุบันคือ หลายคนถูกเทคโนโลยีใช้ มีใช้ใช้เทคโนโลยี

๓. การอยู่ในโลกดิจิทัลอย่างปลอดภัย (Digital Safety) หมายถึงทักษะในการบริหารจัดการความเสี่ยงในโลกออนไลน์ เช่น การไม่ไปรังแกและสามารถจัดการกับการถูกรังแกบนโลกไซ

เบอร์ (Cyberbullying) ได้อย่างตลอดรอดฝั่ง รวมไปถึงการก่ยวพาราสิ การเหยียดผิว-เหยียดชนชั้น รวมไปถึงเนื้อหาต่าง ๆ ที่สุ่มเสี่ยงเช่น เนื้อหาที่มีความรุนแรง โป้เปลือย ลามกหยาบคายด้วย

๔. ความปลอดภัยในโลกดิจิทัล (Digital Security) ซึ่งหมายความถึง การมีความสามารถในการตรวจสอบเบื้องต้นว่าตนเองมีภัยคุกคามในโลกไซเบอร์หรือไม่ เช่น การแฮกบัญชีผู้ใช้อีเมล เฟซบุ๊ก เครื่องมือสื่อสารติดไวรัสคอมพิวเตอร์ มัลแวร์ ถูกขโมยรหัสผ่าน แฮกบัญชีธนาคาร ฯลฯ และครอบคลุมไปถึงการป้องกัน การหลีกเลี่ยง และจัดการอย่างถูกวิธีเมื่อเจอภัยคุกคามหรือถูกละเมิดความปลอดภัยด้วย

๕. การแสดงอารมณ์ในโลกดิจิทัลอย่างชาญฉลาด (Digital Emotional Intelligence) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือทักษะในการเข้าสังคมในโลกออนไลน์ เช่น การแสดงความเห็นอกเห็นใจ เสียใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยินดี สนุกสนาน ฯลฯ เพื่อสานสัมพันธ์กับผู้คนในโลกออนไลน์

๖. การสื่อสารในโลกดิจิทัล (Digital Communication) คือ ความสามารถในการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ และร่วมมือกับผู้อื่นโดยใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล

๗. การบริหารจัดการลิขสิทธิ์ดิจิทัล (Digital Rights) หมายถึงความเข้าใจในสิทธิเฉพาะตัว และสิทธิทางกฎหมาย รวมไปถึงสิทธิความเป็นส่วนตัว ทรัพย์สินทางปัญญา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และหลีกเลี่ยงถ้อยคำแห่งความเกลียดชังของทั้งตัวเองและผู้อื่น

๘. การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ทักษะนี้ดูเหมือนจะครอบคลุมทักษะอื่นๆ ๗ ข้อ ที่กล่าวมาข้างต้น ทักษะนี้หมายถึง ความสามารถในการค้นหา ประเมิน ใช้ประโยชน์ แบ่งปัน และสร้างสรรค์เนื้อหา รวมไปถึงความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ หรือคิดเชิงประมวลผล (computational thinking)

ทั้งหมดนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าของสังคมนั้น ๆ โดยถูกเรียกรวมว่า ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient หรือ DQ)

นอกจากการพัฒนาเจเนวรายให้มีความฉลาดทางดิจิทัลแล้ว (DQ) เราควรพัฒนาคนกลุ่มนี้ให้มีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient หรือ EQ) ซึ่งเป็นความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจอารมณ์ทั้งของตัวเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถปรับปรุงควบคุมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข คนที่มี EQ สูง จะเป็นคนที่มีความเข้าใจตนเองดี รู้เท่าทันอารมณ์ของตน รู้จุดเด่นจุดด้อยของตน มีความสามารถในการควบคุม และจัดการกับอารมณ์ตัวเองได้ มีความเข้าใจผู้อื่น สามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ สามารถแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งได้ดี มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับคนรอบข้างได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มองโลกในแง่ดี สามารถตั้งใจและให้กำลังใจตนเองได้ มีเป้าหมายในชีวิตและมีแรงจูงใจที่จะดำเนินชีวิตไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้

นักจิตวิทยา โกลแมน (Goleman, ค.ศ.1998) ได้สรุปองค์ประกอบของ EQ มี ๕ องค์ประกอบใหญ่ดังนี้

๑. การตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) เป็นความสามารถในการที่จะรับรู้และเข้าใจความรู้สึก นึกคิด และอารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง สามารถประเมินตนเองได้ รู้จุดเด่นจุดด้อยของตน มีสติ เข้าใจตนเอง

๒. การบริหารจัดการกับอารมณ์ตนเอง (managing emotion) เป็นความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเอง มีคุณธรรม มีความสามารถในการปรับตัว จัดการกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์

๓. การจูงใจตนเอง (motivation one-self) มีความสามารถที่จะจูงใจตนเอง นำอารมณ์ความรู้สึกของตนมาสร้างพลังในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีคุณประโยชน์ มองโลกในแง่ดี

๔. การรู้จักสังเกตความรู้สึกของผู้อื่น (empathy) หมายถึง ความสามารถที่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีจิตใจที่พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่น สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

๕. การดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (handling relationships) มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้เท่าทันอารมณ์ของผู้อื่น ความสามารถนี้ประกอบไปด้วย การสื่อความหมายที่ดี และการบริหารความขัดแย้ง

เจเนวายควรได้รับการพัฒนาทั้ง DQ และ EQ ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลของประเทศที่เก่ง ดี และมีความสุข ประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียน การทำงาน และประสบความสำเร็จในชีวิต

พระพุทธองค์ทรงประกาศพุทธศาสนาเพราะต้องการให้เวไนยสัตว์ปลดปล่อยตัวเองจากทุกข์ทั้งปวง ให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ปัญหาไปตามแนวทางของเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิตจนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำตัวเองให้ไปสู่จุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน โดยทรงตรัสแสดงอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งอริยสัจนั้นไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่บุคคลจะนำมาเพียงท่องบ่นกันแล้วก็บอกว่า เข้าใจแล้ว เพราะถ้าหากเข้าใจจริง บุคคลจะไม่มีวันที่จะหลงใหลในกระแสโลกอีก และจะไม่มีอะไรที่จะดึงดูดจิตใจของบุคคลให้ติดกับดักของโลกได้ เพราะจิตที่รู้ตื่น เบิกบาน คือจิตใจที่เห็นความจริงแท้ของกระแสไอชยะ ไม่มีกิเลสถ่วงจิตให้หมุนวนในวัฏฏะอีกต่อไป แต่กว่าที่บุคคลจะเข้าสู่การเดินมรรค หรือตั้งต้นที่สัมมาทิฐิไปจนสุดทางทุกข์ได้ ก็ต้องใช้ความเพียรอย่างไม่ย่อท้อและปฏิบัติอย่างพอเหมาะพอดีไปโดยตลอด โดยเฉพาะเจเนวายที่ใช้ชีวิตอย่างฆราวาส เมื่อต้องทวนกระแสโลกที่กิเลสคอยมากระหน่ำตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ อยู่ทุกวัน ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ต้องใช้กำลังสติ กำลังสมาธิ และกำลังปัญญาสูงมาก เพราะมีได้อยู่ในสังฆมณฑลหรือในสถานปฏิบัติธรรมที่มีครูบาอาจารย์คอยขัดเกลานิสัยไม่ดี ช่วยแก้จุดอ่อนในจิตได้อย่างใกล้ชิดเหมือนบรรพชิต

แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมอบเครื่องมือในการอยู่ในโลกและทวนกระแสโลกไปด้วย โดยอาศัยเครื่องอยู่คือ สติปัฏฐาน ๔ ในหมวด กาย เวทนา จิต และธรรม เมื่อเราฝึกจนเห็นได้ด้วยตนเองว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นเส้นทางการดำเนินจิตเข้าสู่อริยมรรคมีองค์ ๘ เราจึงควร

พยายามไม่ใช่ชีวิตอย่างประมาทอีกต่อไปในทุกความคิด พุด และการกระทำ มุ่งความเพียรในทุกอิริยาบถเพื่อให้สติเกิดจนกลายเป็นมหาสติ ซึ่งจะมีกำลังในการทำงานกิเลสน้อยใหญ่ได้ไปจนกว่ากิเลสไม่สามารถจับจิตได้อีกต่อไป เมื่อเราเห็นว่าอารมณ์อกุศลเป็นปัญหาที่ทำให้เราไม่พบความสุข ความสงบเย็น ก็ต้องหมั่นสร้างตัวรู้ หรือสติ ซึ่งจะช่วยให้เรารู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่ลืมหืม สติเป็นภูมิคุ้มกันจิตที่วิเศษมาก ร่างกายเรามีภูมิคุ้มกันที่คอยสู้กับเชื้อโรค จิตใจเราก็มีภูมิคุ้มกันชื่อว่า สติซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีอานุภาพ สามารถรับมือและเล่นงานจุดอ่อนของอารมณ์เหล่านั้นได้ เมื่อใดก็ตามที่เราปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือความคิด เมื่อนั้นจิตใจของเราก็จะเกิดความทุกข์ เป็นความทุกข์ที่เกิดจากกิเลส ตัณหา ความรัก โลภ โกรธ หลง หากเราต้องการที่จะขจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไปจากจิตใจ เราควรที่จะต้องมีสติ รู้เท่าทันตนเอง ควบคุมความคิด อารมณ์ และควบคุมจิตใจของตนเอง

เจนวายขาดความใส่ใจและขาดความตระหนักรู้ในตนเองอย่างแท้จริง การลงมือปฏิบัติเพื่อหาความสงบให้จิตใจ หลบภัยจากความวุ่นวายในสังคมแม้เพียงเวลาสั้น ๆ จะทำให้เจนวายเข้าใจความหมายของคำว่าสติและสมาธิได้ดีขึ้น มีใจที่มั่นคง จิตที่กล้าแข็งที่จะเผชิญปัญหาด้วยสติปัญญา หลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการบ่มเพาะปัญญา และอุปนิสัยใฝ่รู้ ตลอดจนถึงจิตที่คิดเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ละอิตตาตัวตน เป็นคนที่เบิกบานกับการฝึกตน ทำให้ชีวิตมีความหมาย ไม่ใช่แค่เพื่อตนเอง แต่เพื่อมวลชนและสรรพสัตว์ให้ได้ประโยชน์ไปด้วย มากน้อยก็แล้วแต่เหตุปัจจัย

เมื่อพิจารณาถึงความสำเร็จของผู้ปฏิบัติตนตามหลักมรรคมืองค์ ๘ หรือหลักไตรสิกขา จะเห็นว่าบุคคลนั้นจะมีความเยือกเย็นของจิตใจ ถึงพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ เข้าใจความเป็นไปของโลก สามารถควบคุมความประพฤติของตนให้เรียบร้อย ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น มีความสมดุลของการใช้ชีวิต ซึ่งวิทยาการสมัยใหม่เรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป พุทธวิธีการสี่มรรคมืองค์ ๘ คือการเสริมสร้างปัญญา ให้มีสัมมาทิฐิ หรือการคิดอย่างมีเหตุผลในการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ด้วยความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางดิจิทัล เพื่อให้เจนวายเป็นทรัพยากรบุคคลที่เก่ง ดี และมีความสุข ต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์และการประยุกต์ใช้ในรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๑ วัตถุประสงค์การประยุกต์พุทธวิธีการสี่มรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนวาย

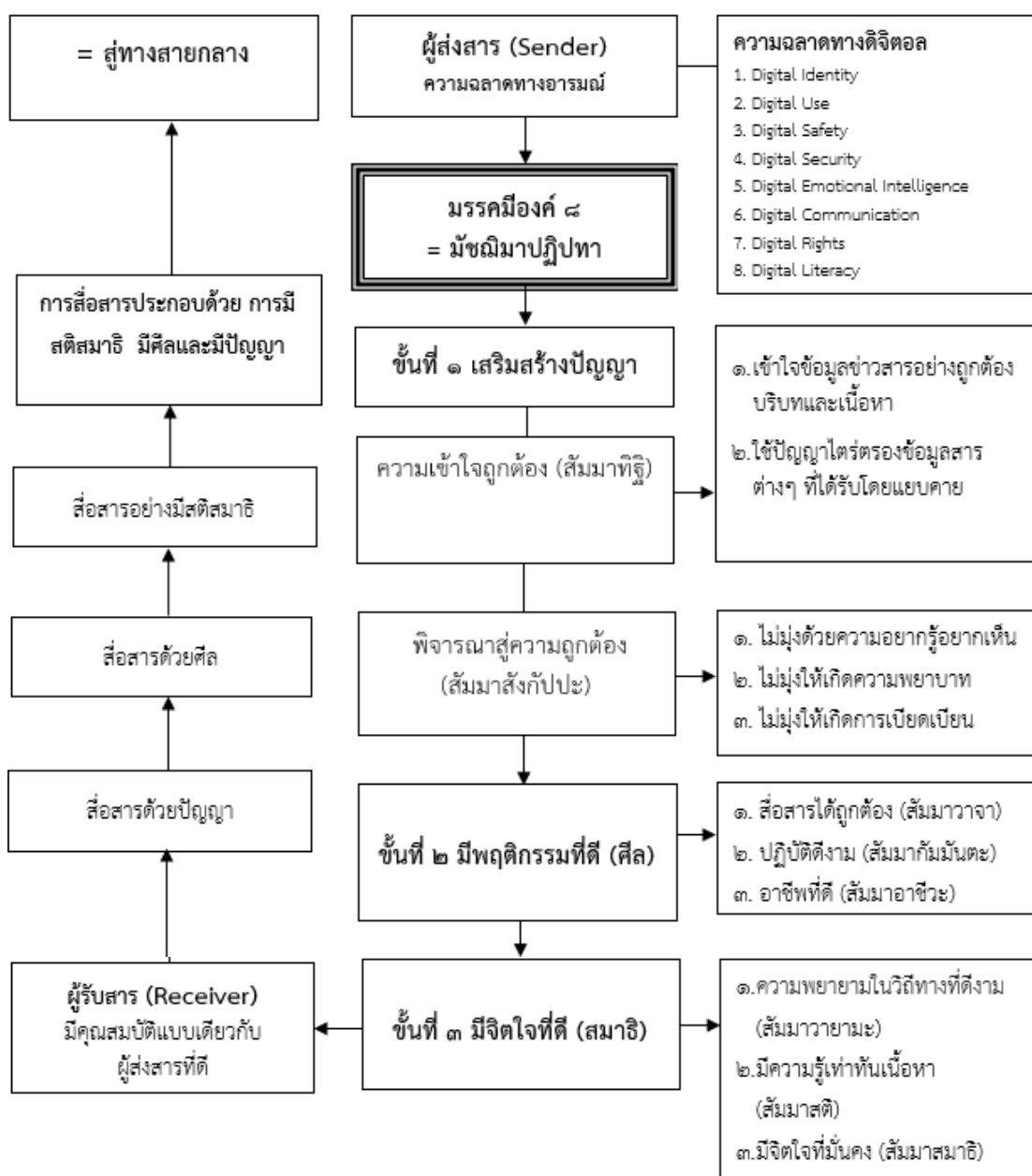
เพื่อประยุกต์การสื่อหลักธรรมสำหรับคนเจนวายให้ดำเนินชีวิตด้วยการเดินสายกลางในสังคมปัจจุบัน หลักธรรมนั้นคือมรรคมืองค์ ๘ ที่ย่อรวมลงเป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันตนเองให้ดำรงชีวิตด้วยความมีสติ ไม่ประมาท เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมให้มีความสุข เจริญรุ่งเรืองต่อไป เพราะการจะพัฒนาประเทศต้องเริ่มที่คน จะพัฒนาคนก็ต้องเริ่มที่จิตใจ เมื่อจิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้ จะทำอะไรก็มีแต่ความเจริญ

๔.๒.๒ การประยุกต์วิธีการสี่มรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนวาย

บุคคลควรใช้สื่อสมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีทำให้เนื้อหาหลักธรรมเข้าใจง่าย ให้แง่คิด สนุก น่าติดตาม เพื่อสร้างค่านิยมให้คนเจนวายใช้ชีวิตอยู่บนความพอดี และสามารถมีความสุขได้ในยุคปัจจุบัน บูรณาการศาสตร์แขนงอื่นเพื่อให้ได้ประสิทธิผลสูงสุด เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของการสื่อสาร และสภาพการสื่อสารของเจนวายตามที่กล่าวมาในบทที่ ๒ และหลักธรรมคำสอนภาคปฏิบัติ

ตามที่ได้กล่าวมาในบทที่ ๓ หากนำมาประยุกต์เพื่อการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ ผู้วิจัยเห็นว่าจะทำให้ได้วิธีการสื่อสารหลักธรรมสายกลางแบบผสมผสาน ที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้ออกแบบไว้ดังแผนภาพ ดังนี้

พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนวนายในการสื่อสารชีวิตประจำวัน

แผนภาพที่ ๑ พุทธวิธีการสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนวนายในการสื่อสารชีวิตประจำวัน

จากแผนภาพ สามารถอธิบายได้ดังนี้

๔.๒.๒.๑ ผู้ส่งสาร ควรเป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจอารมณ์ทั้งของตัวเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถปรับปรุงควบคุมได้อย่างเหมาะสมกับ สถานการณ์ และมีทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

๔.๒.๒.๒ สาร คือหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นวิถีดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องตาม หลักศีลธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ โดยสามารถนำเสนอด้วยภาษาพูด ภาษาเขียน รูปภาพ ดนตรีต่าง ๆ

๔.๒.๒.๓ ช่องสาร คือสื่อดิจิทัลที่สามารถทำให้นิเวศข่าวสารเข้าใจง่าย สนุกน่าติดตาม และเป็นการสื่อสารสองทางที่มีคุณลักษณะเป็นสื่อที่รับรู้ถึงปฏิกิริยาตอบกลับได้

๔.๒.๒.๔ ผู้รับสาร ควรมีคุณสมบัติเหมือนกับผู้ส่งสารที่ดีดังกล่าวแล้วข้างต้น ปัจจัยร่วม ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารคือ ทักษะ ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อมีองค์ประกอบที่ดีดังกล่าวข้างต้นก็จะเป็นผลทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้ ไม่ยาก

๔.๒.๓ สรุป

จากแนวคิดพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเจเนอรัลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ กลุ่ม วิธีการสื่อสารที่ ให้ผลดีคือการให้ข้อมูลที่เข้าใจง่าย มีการยกตัวอย่างจากการทดลอง หรือยกตัวอย่างพฤติกรรมที่มีอยู่ ในบริบทของสังคมปัจจุบันเพื่อให้เห็นจริง มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ที่ดึงดูดและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การประยุกต์พุทธวิธีสื่อสารมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจเนอรัลชนาวัย จึงเป็นการบูรณาการหลักการสื่อสารที่มีองค์ประกอบสื่อสารทั้ง ๔ คือผู้ส่งสาร สาร ช่องสาร และ ผู้รับสาร ในลักษณะการสื่อสารสองทางผ่านสื่อดิจิทัล โดยมีหลักธรรมทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) มาบูรณาการอย่างสอดคล้อง ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยิ่งขึ้น ทำให้ครบองค์ประกอบทั้งสองส่วน ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางตะวันตก และศาสตร์ทาง พระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารและหลักธรรมคำสอนควบคู่กันไป วิธีที่ได้จึงเป็น ลักษณะกระบวนการสื่อสารที่พร้อมด้วยมรรคมีองค์ ๘ ที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ปัญญา ศีล และสมาธินั่นเอง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารของเจนเนอเรชันวายในปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารมรณมรณ ๘ ในพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อการประยุกต์พฤติกรรมการสื่อสารมรณมรณ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัย และทำการวิจัยทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม นำผลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ออกมาเป็นวิธีการสื่อสารที่บูรณาการหลักการสื่อสารและหลักธรรมสายกลาง ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาคณะเจนวายให้เป็นการพัฒนาสังคมต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพการสื่อสารของเจนเนอเรชันวายในปัจจุบัน

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่แตกต่างจากอดีต การเน้นการพัฒนาประเทศโดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ตลอดจนการรับแนวคิด ค่านิยมของตะวันตก โดยไม่ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยอย่างแท้จริง ก่อให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหา “สังคมก้มหน้า” ที่เจนวายใช้เวลาหลายชั่วโมงต่อวันอยู่หน้าจอต่าง ๆ การที่เขาใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชีวิตจริง จึงปรากฏว่าเขาขาดทักษะในการสื่อสารกับคนในสังคมโลกทางกายภาพ ทั้งในด้านภาษาพูด และภาษาเขียน การที่เจนวายใช้เวลาอยู่กับข้อมูลดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่อะไรก็ตามเป็นการสื่อสารในลักษณะสองทาง (Two-Way Communication) ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะทันทีทันใด (Immediate Feedback) แต่ขาดทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy skill) ทำให้สังคมมีความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม

สภาพการสื่อสารของเจนวายในปัจจุบันมีลักษณะที่ขาดสติ ความรอบคอบ ไม่พิจารณาหาเหตุผลในการรับและส่งสาร รวมทั้งขาดความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence หรือ DQ) ซึ่งคือ กลุ่มความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้อุบัติการณ์สามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณค่าต่อสังคม

๕.๑.๒ พุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ ๘ ในพุทธศาสนา

เจนวายในทางพุทธศาสนานั้น คือกลุ่มคนในช่วงมัชฌิมวัย ตามเกณฑ์ของอรรถกถาและคัมภีร์วิสุทธิมรรค แนวทางพุทธวิธีสื่อสารหลักธรรมเพื่อเจนวายในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ในฐานะผู้ส่งสาร ได้มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีระบบ คือ เริ่มตั้งแต่คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ จากนั้นจึงทรงวิเคราะห์ถึงความสนใจหรือปัญหาของคนกลุ่มนี้ ซึ่งโดยมากเป็นเรื่องของกามคุณ ๕ จากนั้นทรงพิจารณาในรายละเอียดแบบเฉพาะเจาะจงว่า บุคคลนั้นมีความสามารถในการรับธรรมะของพระองค์ในระดับใด เพื่อพระองค์จะได้คัดสรรพระธรรมคำสอนให้เหมาะสมกับสภาวะจิตใจ โดยสอนด้วยวิธีการที่บุคคลนั้นจะเข้าใจได้ง่าย ปลูกเร้าให้บุคคลนั้นมีความสนใจที่จะนำเอาคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติตามให้ได้ผลจริง เนื้อหาที่พระองค์ทรงสอนนั้นจะสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ เช่น ทรงสอนเรื่องทุกข์ที่คนทั่วไปประสบและรู้จักอย่างดี ทรงสืบสาวลึกไปหาวิธีทางแก้ไขจนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น

ศาสนาพุทธมุ่งสอนให้ผู้ปฏิบัติได้พบความสุขอันเกษม คือ พระนิพพาน เนื้อหาหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คืออริยสัจ ๔ ชาวพุทธเรามีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง คือ เมื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย ก็เตือนให้ใช้วิธีที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาดับทุกข์ คือทำตามหลักอริยสัจ ข้อที่ ๔ คือมรรคมืองค์ ๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) อริยมรรคเป็นวิธีดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องทำตามหลักศีลธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ

พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้บุคคลฝึกตนด้วยหลักไตรสิกขา ได้แก่ อธิสัสสิกขา (ศีล) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) เพื่อให้บุคคลเข้าใจชีวิตและรู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง พุทธธรรมแสดงหลักการว่า การที่จะดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง หรือมีชีวิตที่ดีงามได้นั้น จะต้องมีการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ซึ่งได้แก่กระบวนการศึกษา หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ มรรคมืองค์ ๘ จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยไตรสิกขา

๕.๑.๓ พุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย

เจนวายเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติและสังคมมาทุกยุคทุกสมัย ยุคโลกาภิวัตน์นี้เป็นยุคของเจนวาย ที่มีความโน้มเอนไปทางด้านสุดโต่งของการปรนเปรอตนเองให้มีความสุขทางวัตถุด้วยกิเลสตัณหา จึงต้องหาวิธีเสริมสร้างปัญญาให้สามารถดำเนินชีวิตในทางสายกลาง เพราะปัญญาทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ครบวงจร มีข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลเป็นความรู้ นำความรู้สู่การปฏิบัติ ได้ข้อสรุปที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นปัญญานำพาชีวิตไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา อันเป็นความสงบ ความสุข ความสมดุล หรือความเป็นธรรมชาติของชีวิต

วิธีสื่อสารกับคนเจนวายให้หยุดคิดและพิจารณาถึงความพอดี ต้องพัฒนาทักษะการใช้เหตุผล การควบคุมอารมณ์ และการกระทำเป็นตัวอย่าง รูปแบบการสื่อสารควรเป็นการสื่อสารสองทาง บูรณาการศาสตร์แขนงอื่น ๆ มาประกอบการสื่อสารเพื่อให้เจนวายเกิดความคิดสร้างสรรค์และ

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน วิธีการสื่อสารแบบผสมผสานที่มีองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องสาร และผู้รับสาร ผ่านสื่อดิจิทัล ผสมกับนำหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ (มีชัยมาปฏิบัติ) มาบูรณาการกับทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสอดคล้อง ช่วยให้วิธีการสื่อสารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทำให้ครบองค์ประกอบทั้งสองส่วน ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางตะวันตก และศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารและหลักธรรมคำสอนควบคู่กันไป วิธีที่ได้จึงเป็นลักษณะกระบวนการสื่อสารที่พร้อมด้วยปัญญา พัฒนาไปสู่ขั้นศีล และมีสติ สมานที่เป็นตัวกำกับ เป็นการประยุกต์หลักธรรมภาคปฏิบัติเพื่อเจเนวายจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ต้อง ใช้ชีวิตอยู่ในทางสายกลาง เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทย ให้เป็นสังคมอุดมปัญญา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ

๑) กระทรวงศึกษาธิการเปิดหลักสูตรการสอนทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy Skill) ให้กับเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) จะทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายของชีวิตดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณค่าต่อสังคม

๒) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ออกมาตรการส่งเสริมและควบคุมให้ภาครัฐ และภาคธุรกิจ จัดการบริหารโครงสร้างรายการต่าง ๆ ที่ใช้ข่ายสื่อสารโทรคมนาคมของประเทศให้เหมาะสม เพื่อสร้างค่านิยมให้คนเจเนวายใช้ชีวิตอยู่บนความพอดี

๓) กระทรวงวัฒนธรรมจัดทำแผนระดับชาติว่าด้วยการส่งเสริมพุทธศาสนา เช่น โครงการสร้างการรับรู้เรื่องศีลธรรม จริยธรรม ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อวิถีชีวิตคนไทยทุกเพศทุกวัย เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองที่ดี

๔) กระทรวงมหาดไทยจัดทำโครงการปฏิบัติธรรมประจำปี หมุนเวียนให้ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การจัดอบรมให้ความรู้ในแต่ละองค์กร/หน่วยงาน ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา และให้มีการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการฝึกฝนหลังจากเรียนรู้ภาคทฤษฎีแล้ว

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) การศึกษามรรคมีองค์ ๘ สำหรับคนเจนเนอเรชันอื่นในครอบครัว เพื่อปลูกฝังความคิด ความประพฤติที่ถูกต้องของคนวัยต่าง ๆ ในสังคม อันจะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศชาติ

๒) การศึกษาการปรับกระบวนการทัศน์ ให้บุคคลมีสัมมาทิฐิเพื่อนำไปสู่การสื่อสารที่ดี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

จิระ หงส์ดารมภ์, ศ.ดร. 8K's + 5K's ทุมนุญของคนไทยรองรับประชาคมอาเซียน.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท มีสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๕.

ประเวศ วะสี, ศ.นพ. พระพุทธศาสนา ทุณอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย. สมุทรปราการ: บริษัท ออฟเซทพลัส จำกัด, ๒๕๕๙.

พระธรรมมงคลญาณ (พระอาจารย์วิริยงค์ สิริธโร). หลักสูตรครูสมาธิ เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๕๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ ๔๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๘.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. ธรรมานุชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๖.

_____. ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. ฉบับสองภาษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญดี มั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๘.

_____. จักรไตซ์ตันยุคไอที. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: บริษัท สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๘.

_____ . **คนไทยสู่ยุคไอที**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด, ๒๕๕๙.

_____ . **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทิฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖.

พิศิษฐ์ โจทย์ยิ่ง, ดร. **๒๐๙ คำสอนพ่อ เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๙.

พุทธทาสภิกขุ. **ปรมัตถสภาวะธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วสิน อินทสระ. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘.

_____ . **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๗.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). **พอ หลักธรรมแห่งความพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) **เศรษฐกิจพอเพียง: ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๙.

เสาวคนธ์ ศิริกิตากร. **45 กระบวนท่าพัฒนา Gen Y**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.

(๒) บทความ:

กานต์พิชชา เก่งการช่าง. “เจเนอเรชั่นวายกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล”, **วารสารสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖).

(๓) วิทยานิพนธ์:

พระครูบรรพต พัฒนาภรณ์ (ครูโก). “การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่องวัยในศาสนาพุทธเถรวาทกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต** (ศาสนาเปรียบเทียบ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหากิจการ โชติปัญญา (ยุติพันธ์). “การศึกษาพุทธวิธีการให้การปรึกษาที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาบุรพา อภิขิวนนโท (โชนสันเทียะ). “การประยุกต์พุทธวิธีการสื่อสารพุทธกิจ ๕ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

พีรพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์. “วิธีการสื่อสารมวลชนของพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

แม่ชีสุนันทา เรียงแหลม. “การศึกษาวิธีการแก้ปัญหาเรื่องความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สำราญ เพียนอก พตอ. “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุภา มาลากุล ณ อยุธยา. “การศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการฉ้อฉลในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

บุญเลิศ โอธสุ, เอกสารประกอบการสอน. **รายวิชา พุทธวิธีการสื่อสาร**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม)

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

โกวิท วงศ์สรวิวัฒน์. “เจนวาย (Gen Y) คืออะไร”. สนุก! [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://guru.sanook.com/8850/> [๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐].

ขวัญชีวา ส่างหลวง, เอกสารประกอบการสอนวิชา “ทฤษฎีการสื่อสาร”. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// theory-comm-k.exteen.com/20090709/entry](http://theory-comm-k.exteen.com/20090709/entry) [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑].

รัชฎา อธิสนธิสกุล และอ้อยอุม่า รุ่งเรือง. “เจนเนอเรชั่นวาย...ทำไมน่าสนใจ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bizexcenter.com> [๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐].

(๖) สัมภาษณ์

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์ พระมหาบุรณะ ชาทเมโธ, ดร. ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์พุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ วัชรระ งามจิตเจริญ, ศ.ดร. ศาสตราจารย์ สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กลุ่มผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเจนวายในการดำรงชีวิตประจำวัน

สัมภาษณ์ รุจี ตันตือศวโยธี, ดร. อาจารย์บรรยายพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ปณัชญา ลีลายุทธ, ดร. กรรมการบริหารหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ อุดุลย์ เอี่ยมเกื้อกุล, พ.ต.อ., ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณนิลศรี เสรีกุล, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณประเสริฐ สิงห์ลอ, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กลุ่มเจนวาย

สัมภาษณ์ คุณจันทรรธรรม อินทรีเกิด, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณช่อทิพย์ พรวิสิน, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณเตียรชัย สนธิเจริญ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณณริญญา ชับนพงศ์, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณธีรดนัย วีระชิงไชย, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณราชนันต์ โคบุตร, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณวรรณทิพา สังขสูตร, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศิริศักดิ์ รอดเรียง, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณอลิษา ศรีเงิน, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณอัจจิมา ปะโปตินัง, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I) Books:

Berlo, David K. **The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice**. NY: Holt, Rinehart and Winston, 1960.

Bronfenbrenner, Urie. **The Ecology of Human Development**. Cambridge. MA: Harvard University Press, 1979.

Mannheim, Karl. **Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge**. London, Routledge, 1936.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บันทึกวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/๓๕๕

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระเมธีวราญณ, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนางสาวจันทร์ทิพย์ นามสกุล ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ได้รับอนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ซึ่งได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถาม จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บันทึกวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิตสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของนิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ต่อไป

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประสานงาน : นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ โทร ๐๘๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๘๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.บำรุง สุขพรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนางสาวจันทร์ทิพย์ นามสกุล ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ได้รับอนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ซึ่งได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถาม จึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิตสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของนิสิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๑๗๓๐๐ ๑๕๖๖

๕๖-๕๖

ประสานงาน : นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ โทร ๐๘๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๘๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.กมล ฉายาวัดนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนางสาวจันทร์ทิพย์ นามสกุล ชุคคิต์พานิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ได้รับอนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ซึ่งได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถาม จึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิตสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของนิสิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ทรง ๑๓๖๖๖ ๐๖๖๖
11/๖๖
22 ม.ค. 61

ประสานงาน : นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุคคิต์พานิชย์ โทร ๐๘๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
เรื่อง พุทธวิธีการสื่อมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเจนเนอเรชันวาย
ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว)นามสกุล

ฉายา อายุ

ประวัติการศึกษา.....

.....

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....

.....

๑. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารเรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง

- ความพอประมาณ
- ความมีเหตุผล
- ความมีภูมิคุ้มกัน

.....

.....

๒. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารเรื่องมรรคมีองค์ ๘ ในหลักพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง

- สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)
- สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
- สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
- สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
- สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
- สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
- สัมมาสติ (ระลึกชอบ)
- สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าการสร้างรูปแบบการสื่อสารหลักธรรมเรื่องการเดินทางสายกลางควรจะเป็นอย่างไร

.....

.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์การให้สัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ค

หนังสือเชิญผู้ให้สัมภาษณ์

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๖๔

มหาวิทยาลัยมหากษัตริย์ราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ภรณ ชื่นชื่น ธีระชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านทางด้านการปฏิบัติ
ธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขอ
อนุญาตให้ นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูล
ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่าน
จะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบพระคุณ
ล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ในนามของนางสาว
จันทร์ ชื่นชื่น ธีระชัย

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณราชนันท์ โตบุตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แขวง ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชันวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบพระคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ได้รับสัมภาษณ์แล้ว
นาย ราชนันท์ โตบุตร

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณศิริศักดิ์ รอดราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนาและวัฒนธรรม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมโทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ได้รณทสัททมนต์
Sam R.

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เขียวทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณเทิซชัย สันธิเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างย้งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ใบรับทราบ
Pumthong

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/๑๕

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางจันทิพย์ อึ้งพิไล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒ ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนื้อเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านทางด้านการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางสาวจันทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมโทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อึ้งพิไล

จันทิพย์

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตร

นางสาวจันทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณอลิษา ศรีเงิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนาและวัฒนธรรม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แขวง ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนชวย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

อธิการบดี

ได้ให้การสัมภาษณ์แล้ว

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอนน์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณวรรณทิพา ลัวะสุธาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชาปฏิบัติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แขวง ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนทวีย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมโทนาขอบพระคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอนน์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วรรณทิพา ลัวะสุธาร

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณอัฉริมา ปะโปติหัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโณทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปूरณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ได้รับทราบแล้ว
อ.ส. อธิมา ปะโปติหัว

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พานิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณเจริญญา รับพอ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโนทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ได้รับทราบทงทงทง

Mayling

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ ฐตฺถิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๔๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณ อิกิพย์ พรอห์น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
 ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
 “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
 ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
 นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
 อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอพระคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปর্ণ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ได้รับทราบ ทราบแจ้ง

P. L. L. S.

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.รุจิ ดันตือศวโยธี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทรีทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชาปฏิบัติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านทางด้านการปฏิบัติ
ธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขอ
อนุญาตให้ นางสาวจันทรีทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูล
ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่าน
จะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุมัติขอพบพระคุณ
ล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ยื่นให้สัมภาษณ์
ที่ บัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทรีทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๑๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร. ปณัฏฐา ลีลายุทธ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านทางด้านการปฏิบัติ
ธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขอ
อนุญาตให้ นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูล
ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่าน
จะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบพระคุณ
ล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นางสาวจันทร์ทิพย์
ชูศักดิ์พาณิชย์

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๔๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร พ.ศ.๑๑๐๑ ๑๕๖๖๖๖๖๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
 ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
 “รูปแบบพุทธวิธีสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
 ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
 นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
 อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอพระคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๔

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุติศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร **คุณนิลศรี ศรีกุล**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
 ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
 “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
 ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
 นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
 อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอน วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ได้มอบสัมภาษณ์แล้ว

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๔

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร **คุณประเสริฐ สิวบล**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรนวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมทนาขอพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

1. ได้รับการสัมภาษณ์แล้ว
นร: นรวิจิ
(นร: ศิริวิจิ ลิวิฑิต)

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๕

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔

ที่ ศธ. ๖๑๐๑/ว ๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ศ.ดร.วัชร งามจิตเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒
ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านการปฏิบัติธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้
นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๙

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชุศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/๑๔

วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาบูรณะ ขาตเมธ,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ ภาควิชา ศาสนคดี เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๔๔ ที่อยู่ ๕๘ ซอยสุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒ ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อเงินเนอเรชั่นวาย” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ทางด้านทางด้านการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวกนกพร เทียรทอง เลขานุการโครงการหลักสูตรฯ โทร. ๐๙๙ ๔๔๖ ๙๖๕๔

นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์ นิสิตผู้วิจัย โทรศัพท์ ๐๙๓ ๙๖๖ ๕๙๔๖

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นางสาวจันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์
- ว/ด/ป เกิด : ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๓
- สถานที่เกิด : กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : ปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประสบการณ์การทำงาน : ทีมงานด้านภัยพิบัติ องค์การอ็อกแฟม อินเตอร์เนชั่นแนล (๒๕๕๗-ปัจจุบัน)
- ทีมงานด้านภัยพิบัติ องค์การช่วยเหลือเด็ก อินเตอร์เนชั่นแนล (๒๕๕๒ – ๒๕๕๗)
- ผู้ช่วยส่วนตัว ผู้อำนวยการภาคพื้นเอเชีย เจ ดับบลิว ที เอเจนซีโฆษณา (๒๕๔๕ – ๒๕๕๒)
- ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๕๘ สุขสวัสดิ์ ๙ แยก ๒ ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๔๐